



นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๑
เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาท
และอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”

เนื่องในโอกาสเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์

นิตินาสตร์เสวนา ครึ่งที่ ๑
เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สิงหาคม ๒๕๕๙

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN : ๙๗๔-๙๘๖๑-๔๒-๖

การผลิตและลอกเลียนแบบหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น ต้องได้รับ
อนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักงานศาลยุติธรรม

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด

เลขที่ ๔๘/๒๙/๓๑ ซอยจุฬา ๒ ถนนบรรทัดทอง

แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๒๑๔-๕๐๖๐ โทรสาร : ๐-๒๒๑๔-๐๗๒๑

(ก)



สาร ประธานศาลฎีกา

ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชน เป็นสัญลักษณ์แห่งความยุติธรรม และเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนผู้มีรศคติ บุคลากรของศาลไม่ว่าจะเป็นข้าราชการตุลาการ ข้าราชการธุรการ ต้องมีความ ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตเที่ยงธรรม และมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง หน้าที่

การศึกษาวิจัยถือเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ของบุคลากรที่ดีมากวิธีหนึ่ง ในส่วนของการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางาน กระบวนการศึกษาวิจัยมีความสำคัญต่อการได้มาซึ่งข้อมูลอย่างเป็นระบบและ น่าเชื่อถือ การมีสถาบันวิจัยนับเป็นสิ่งที่ดีและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก

(ข)

เป็นหน่วยงานที่จะมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการวิจัยค้นคว้าหาความรู้ พัฒนาวิชาการกฎหมายและระบบงานศาลยุติธรรมอย่างเป็นระบบ จัดทำ นโยบายและแผนการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งความรู้ที่ได้สามารถเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรของศาล รวมไปถึงบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนผู้สนใจ

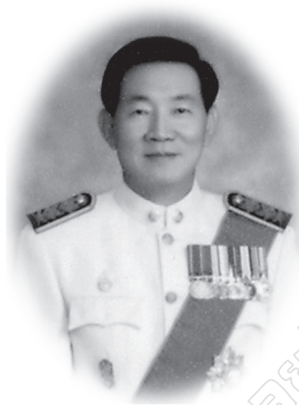
นับเป็นเกียรติแก่สถาบันศาลยุติธรรมเป็นอย่างสูงที่ได้รับอนุญาตจากผู้สืบราชสกุลฯ ให้ใช้พระนามของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า รพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย เป็นชื่อ ของสถาบันวิจัยว่า “สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์”

ในโอกาสเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ ผมขออาราธนาคุณ พระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้โปรดดลบันดาลให้สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์มีความมั่นคง เจริญรุ่งเรือง ขอให้ท่านผู้พิพากษา ข้าราชการ ตุลาการ ตลอดจนลูกจ้างทั้งหลาย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและประชาชนเป็นที่สุด

(นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ)

ประธานศาลฎีกา

(ค)



สาร เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

ปัจจุบันระบบกฎหมายและวิทยาการด้านกฎหมายมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานของผู้พิพากษา การค้นหาความรู้และวิทยาการด้านกฎหมายใหม่ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็น วิธีหนึ่งในการค้นคว้าหาข้อมูลความรู้ต่างๆ อย่างมีระเบียบและเป็นระบบได้แก่การทำวิจัย อันมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้พิพากษาส่งเสริมการใช้ข้อมูลความรู้เหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ ดังนั้น การมีสถาบันวิจัยจะทำให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับกฎหมายและวิทยาการใหม่ๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญได้เป็นอย่างดี

สำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งเป็นหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัย จึงได้มีการพัฒนาหน่วยงานวิจัยเดิมของสำนักงานศาลยุติธรรม จากกลุ่มวิจัยและพัฒนาที่อยู่ภายใต้สำนักวิชาการศาลยุติธรรมขึ้นเป็นสถาบันวิจัย เพื่อให้เป็นหน่วยงานหลักในการวิจัยของศาลยุติธรรม ในการจัดทำนโยบายด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ มาตรฐานหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ

(ง)

การวิจัยให้ได้มาตรฐานสากลและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

การจัดตั้งสถาบันวิจัยขึ้นในครั้งนี้นักงานศาลยุติธรรมได้ขออนุญาตใช้พระนามของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ผู้ทรงอุทิศพระองค์เพื่องานวิจัยและงานวิชาการด้านนิติศาสตร์ของประเทศไทยอย่างจริงจังโดยใช้ชื่อสถาบันวิจัยว่า “สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณของพระองค์ที่มีต่อวงการศาลและการยุติธรรม และเพื่อให้บุคลากรของศาลยุติธรรมและนักนิติศาสตร์ไทยทั้งหลายได้ตระหนักถึงความสำคัญในการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาความรู้ของตนเองให้ทันต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ของประเทศและของโลก เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความยุติธรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ในโอกาสเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์นี้ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ได้โปรดคุ้มครองให้สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์มีความเจริญรุ่งเรือง และขออำนาจพรให้ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จงประสบความสำเร็จและความเจริญและสัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ



(นายชัย ชลวร)

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

(จ)

สารบัญ

หน้า

■ สารประธานศาลฎีกา	(ก)
■ สารเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม	(ค)
■ สารบัญ	(จ)
■ เสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ : คุณูปการที่ทรงมีต่อสังคม (นายนิกร ทัสสโร)	๑
■ กำหนดการพิธีเปิดสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ และการจัดนิทรรศการเสวนา ครั้งที่ ๑	๘
■ นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๑ เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาท และอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”	๑๐
■ ประวัติวิทยากร	๑๕
▶ รองศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร. หม่อมราชวงศ์ อคิน รพีพัฒน์	๑๗
▶ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี	๒๐
▶ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร	๒๔
▶ ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม	๒๖
▶ นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง	๒๙
■ แนะนำสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์	๓๓
▶ เหตุผลความจำเป็นในการจัดตั้งสถาบันวิจัย	๓๕
▶ โครงสร้างสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์	๓๗
▶ อำนาจหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์	๔๐
▶ แผนภูมิโครงสร้างและอำนาจหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์	๔๒
▶ โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์	๔๓

(ณ)

หน้า

▶ บุคลากร	๕๗
▶ สถานที่ตั้งและที่อยู่ติดต่อ	๕๙
■ แนะนำ “นิติศาสตร์เสวนา” (Jurisprudence Dialogue)	๖๑
■ กิจกรรมนิติศาสตร์เสวนา	๖๓
■ ตารางกิจกรรมนิติศาสตร์เสวนา	๖๕
■ บทสัมภาษณ์ นายชัช ชลวร เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาคดี	๖๗
■ นานาทัศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?	๗๙
▶ ศาสตราจารย์ ดร.อภัยพร จุฬารัตน	๘๑
▶ รองศาสตราจารย์ ดร.โกดิน พลกุล	๘๔
▶ ศาสตราจารย์พิเศษวิชา มหาคุณ	๘๗
▶ ศาสตราจารย์พิเศษจรูญ ภักดีธินกุล	๙๓
▶ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิติไกรพจน์	๙๕
▶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รติพันธ์ุ์ เชื้อบุญชัย	๙๗
▶ นายวิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ	๙๙
■ ประสพการณ์งานวิจัย	๑๐๓
▶ ประสพการณ์งานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ (ดร.พศัวัจน์ กนกนาก)	๑๐๕
▶ ประสพการณ์งานวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศอังกฤษ (ดร.ไชยยศ วรนนท์ศิริ)	๑๑๕
▶ ประสพการณ์งานวิจัยแบบเนเธอร์แลนด์สู่มุมมอง การวิจัยของศาลยุติธรรม (นายอิทธิ มุกสิกะพงษ์)	๑๒๐

(๗)

หน้า

- ▶ งานวิจัยทางกฎหมายสไตล์เยอรมัน ๑๒๙
(ดร.สุนทรียา เหมือนพะวงศ์)
- ▶ การศึกษาและวิจัยกฎหมายสหรัฐอเมริกา : ๑๓๙
เขาวงกตและเข็มนาฬิกา (นายสรวีศ ลิ้มปรีงษ์)
- ▶ ประสบการณ์การศึกษาวิจัยในประเทศฝรั่งเศส ๑๖๘
(นายสมบัติ พฤตพิงศภัค)

■ รายชื่อคณะทำงานเพื่อเตรียมการเปิดสถาบันวิจัยและพัฒนาศกดิ์ ๑๗๓





เสด็จในกรมหลวงราชบุรี ฯ :

คุณูปการที่ทรงมีต่อสังคม*

นายนิกร ทัสสโร**



เมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงสำเร็จปริญญา Bachelor of Arts. Hons. จาก Christchurch College, Oxford University แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ พระองค์เสด็จกลับถึงประเทศไทยและเริ่มปฏิบัติพระกรณียกิจทางด้านกฎหมายตามพระประสงค์ที่จะสมัครรับราชการฝ่ายตุลาการ เนื่องจากทรงศึกษาวิชานิติศาสตร์เป็นสำคัญ

จากนั้น พระองค์ทรงศึกษากฎหมายไทยโดยทรงค้นคว้าจากตำรากฎหมายและแบบอย่างข้อกฎหมายที่ “คอมมิตตีตรวจตัดสินความฎีกา” ชุดที่ ๑ และชุดที่ ๒ ได้มีคำวินิจฉัยไว้

ในระยะเวลา ๒ ปี ที่ทรงศึกษาข้อกฎหมายอยู่ที่กรมราชเลขาการ พระองค์ทรงมีพระกรณียกิจ ด้านงานวิจัยและวิชาการกฎหมายขึ้น กล่าวคือ ทรงจัดทำสารบาญกฎหมายไทยเป็นภาษาอังกฤษ ผลงานดังกล่าวนับเป็น

* บทความนี้ปรับปรุงจาก คำกล่าวนำของผู้เขียน ในงานเปิดตัวหนังสือ “พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย” เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องอัมรินทร์ ๑ โรงแรมแกรนด์ ไฮแอท เอราวัณ กรุงเทพฯ.

** นิติศาสตร์บัณฑิต (ธรรมศาสตร์), เนติบัณฑิตไทย, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเดชอุดม.



จุดเริ่มงานวิชาการสมัยใหม่ในแผนกวิชากฎหมายไทย

แต่หากจะจำแนกคุณูปการของพระองค์ที่ทรงสร้างไว้ สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านปฏิวัติการสอน

๒. ด้านปฏิรูปการศาล

๓. ด้านปฏิรูปการเกษตรและการชลประทานทางวิทยาศาสตร์^๒

เหตุที่กล่าวว่า เป็นการปฏิวัติการสอนนั้น ก็เพราะแต่เดิม การเรียนกฎหมายไม่มีผู้สอนโดยวิธีการบรรยายเหมือนอย่างในปัจจุบัน ผู้ที่ต้องการศึกษาเล่าเรียนกฎหมายต้องฝากตัวเข้าเรียน จากผู้รู้วิชาด้านนี้ เหมือนกับการเรียนวิชาคาถาอาคม แต่เมื่อพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแล้ว ทรงเป็นกำลังสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการตั้งโรงเรียนกฎหมาย โดยประทับนั่งบรรยายวิชากฎหมายทุกวัน ที่ห้องเสวยติดกับห้องเสนาบดี พระองค์ทรงบันทึกเรื่องที่ต้องทรงเตรียมการสอนไว้ว่า “ทุกครั้งได้นั่งพูดไม่หยุดปาก ไม่ต่ำกว่า ๒ ชั่วโมง แลถึง ๔ ชั่วโมงก็มี มิใช่เล่นและนักเรียนปีนั้นก็มากจนจะไม่มีที่นั่งเก้าอี้ต้องลงนั่งกับพื้นแล้ว ต่างคนต่างก็ถืออาวุธดินสอสำหรับจดถ้อยคำ ทำให้ผู้สอนกระดากกระเดื่องว่าจะพูดเหลวไหลได้ต้องจุดตะเกียงลุกขึ้นอ่านหนังสือร้อยแปดไว้เตรียมการ”^๓ และทรงบันทึกความสำคัญของโรงเรียนกฎหมายไว้ว่า “เป็นสำคัญกว่าอื่น เท่ากับอาหารที่ต้องรับพระราชทานทุก ๆ วัน ขาดเวลาใดงานอื่นเสียไปด้วยตามกัน”^๔

นอกจากนั้น ในส่วนของงานนิพนธ์ตำราพระองค์ก็ทรงนิพนธ์ไว้รวม ๒๐ เล่ม ๑๔ ชื่อ ตำราทุกเล่มนับว่าเป็นนิติวรรณกรรมและตำราชั้นครูที่ยังคงใช้ได้อยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นตำราทั้งหมดนับเป็นผลงานทางวิชาการที่สำคัญยิ่ง ควรที่สถาบันวิจัยที่มีคุณภาพจะได้นำมาจัดทำหัวข้อวิจัย เช่นเรื่อง “สังคมไทยในตำราพระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

สำหรับด้านการปฏิรูปการศาล พระองค์ทรงมีพระกรณียกิจเป็นผลงานที่สำคัญทั้งในด้านของการศาลหัวเมือง และการศาลในพระนคร สมเด็จพระ

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ : คุณูปการที่ทรงมีต่อสังคม



กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงยกย่องพระกรณียกิจด้านการศาลหัวเมืองไว้ว่า "...ตั้งแต่เจ้านายพระองค์นี้ได้รับตำแหน่ง การหัวเมือง แผนกยุติธรรมได้รับความแก้ไขให้ดำเนินการมาในทางเปลี่ยนแปลงให้การดีขึ้นโดยลำดับ ... เป็นอันสิ้นความขัดข้องสำคัญในการที่จะจัดศาลตามหัวเมืองแต่นั้นมา ..." ความสำเร็จของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ นั้น กล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งมาจากการที่ทรงแต่งตั้งลูกศิษย์ที่สำเร็จเนติบัณฑิตจากโรงเรียนกฎหมายเข้ารับตำแหน่งในศาลทุกศาล แม้ว่าช่วงระยะเวลา ๑๔ ปีที่ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม โรงเรียนกฎหมายสามารถผลิตเนติบัณฑิตได้เพียง ๑๒๙ คน ก็ตาม แต่เหล่าเนติบัณฑิตทุกคนต่างรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามที่พระองค์ทรงเข้มงวดและสั่งสอนไว้

นอกเหนือจากนั้น พระอัจฉริยภาพทางวิชาการของพระองค์ ก็เป็นส่วนเกื้อหนุนสำคัญให้ราชการของกระทรวงเจริญรุดหน้าทางด้านการวิจัยด้วย ดังเช่น ทรงมีความรู้พิเศษในวิชาการสอบสวน โดยทรงตั้งกองลายพิมพ์นิ้วมือขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ยังผลให้หน่วยงานราชการของไทยและศาลกงสุลต่างประเทศได้ส่งลายพิมพ์นิ้วมือของบุคคลไปตรวจสอบ

ในสายตาของ Mr. Walter A. Graham นักวิชาการชาวอังกฤษ ถึงกับกล่าวยกย่องราชการกระทรวงยุติธรรมในสมัยของพระองค์ไว้ว่า "บริสุทธิ์และยุติธรรมอย่างในประเทศไทยไม่เคยมีมาแต่กาลก่อน... กระทรวงยุติธรรมเปรียบประดุจดวงดาวที่สุกสว่างเรืองรัศมีดวงหนึ่งในวงการบริหารราชการแผ่นดินไทย " (The Ministry built up a service probably the cleanest and straightest Siam has ever seen ... The Ministry of Justice was the bright particular star in the administration of the country)^๕ Charles Buis นายกเทศมนตรีแห่งกรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ก็กล่าวถึงกระทรวงยุติธรรมในสมัยของพระองค์ว่า มีการปฏิรูปและการพัฒนาทางด้านการบริหารของกระบวนการยุติธรรม อันก่อให้เกิดความก้าวหน้าอย่างใหญ่หลวงขึ้นอีกขั้นหนึ่ง (Luckily, the Minister of Justice, Prince Krom Mun Rajburi



Direkridi, is an intelligent and educated man, who has obtained his law degree at Oxford. His active support is obtained for all the reforms that could assure a good administration of justice. This work will have made an enormous step forward....)^๖

ด้านการเกษตรและการชลประทานทางวิทยาศาสตร์ นั้น พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในทางการเกษตรหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นการที่ทรงสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำป่าสัก ถึงขนาดกับทรงรับรองในที่ประชุมเสนาบดีว่า หากกิจการสร้างเขื่อนทำแล้วไม่ได้ทุนคืน พระองค์จะรับใช้^๗ ด้วยการที่ทรงรับรองดังกล่าวรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็อนุมัติให้มีการสร้างเขื่อนพระราม ๖ ได้ และในคราวที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดเขื่อน ก็ทรงตั้งชื่อคลองชลประทานสายใหญ่ว่า “คลองรพีพัฒน์” ไว้เป็นอนุสรณ์

นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงริเริ่มงานวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว โดยทรงตั้ง “นาทดลองพันธุ์ข้าว” ขึ้นที่รังสิตคลองหก และทรงจัดตั้งสถานีสิรินทรที่เรียกว่า “สวนทดลองการเพาะปลูก” ขึ้นที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งนับเป็นก้าวใหม่ของการขยายพันธุ์พืชและพันธุ์ข้าวที่ดี กับแสวงหาวิธีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าวให้แก่ราษฎร^๘

คงจะมีสิ่งหนึ่งที่ไม่ว่ากล่าวถึงไม่ได้ นั่นก็คือ จิตใจของการรู้จักให้อภัยจากการศึกษาพระประวัติและพระกรณียกิจของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีกล่าวได้ว่าในบางช่วงเวลาของพระชนม์ชีพ พระองค์ทรงมีข้อขัดแย้งและทรงมีความเห็นต่างในข้อราชการจากเจ้านายพระองค์อื่นอยู่บ้าง แต่ในท้ายที่สุดแล้วข้อบาดหมางทั้งหมดก็สามารถคลี่คลายได้เสมอ ดังจะเห็นได้จากพระองค์ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเป็นหนึ่งในผู้จัดการมรดกของพระองค์ท่าน หรือเมื่อเกิดเหตุคดีพิพาทระกา และได้เสด็จกลับจากคลองรังสิตแล้วก็ทรงขอพระราชทานอภัยโทษให้เสด็จกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เสด็จกลับวังได้ เสด็จกรมพระนราธิปฯ จึงทรงนิพนธ์โคลงไว้อาลัย การสิ้นพระชนม์

เสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ : คุณูปการที่ทรงมีต่อสังคม



ของเสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ว่า

“องค์พี่พระเจ้า	กรมหลวง
ราชบุรีศรีกระทรวง	เกษตรเกื้อ
สิ้นชนม์พระสิ้นปวง	ปโยชน้ำ สนองแฮ
สมพระปรีชาเชื้อ	กษัตริย์ไฉ่เสียดาย”

สมาชิกแห่งราชสกุลพิพัฒน์อันมีพระองค์ทรงเป็นต้นราชสกุล เป็นสายราชสกุลที่ทรงมีและมีผลงานด้านการวิจัยและวรรณกรรมสมัยใหม่ฝากไว้ในแผ่นดินจนถึงปัจจุบัน หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ โอรสองค์ที่ ๖ ทรงนิพนธ์วรรณกรรมขึ้นเอกไว้ประดับวงการวรรณกรรม นวนิยาย “ละครแห่งชีวิต” ที่พระองค์ทรงนิพนธ์ไว้เป็นวรรณกรรมอมตะซึ่งมีการพิมพ์ซ้ำเกินกว่า ๓๐ ครั้ง พระยาหาญชั้นหลาน รองศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร. หม่อมราชวงศ์อดิน รพีพัฒน์ ก็มีงานวิจัยที่สำคัญคือ “สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ : พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๑๖” อันเป็นงานวิจัยฉบับภาษาอังกฤษ^{๑๑} ที่สังคมยกย่องและอ้างอิงอยู่เสมอ วรรณกรรมและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นต่างได้รับการยอมรับว่าเป็น ๒ ใน ๑๐๐ เล่มที่คนไทยควรอ่าน นับได้ว่าเสด็จในกรมหลวงราชบุรีฯ และพระยาหาญของพระองค์ต่างทรงสร้างสรรค์ยกระดับวิชาการของประเทศให้พัฒนาสูงขึ้นตลอดช่วงเวลา ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

ดังนั้น การที่สำนักงานศาลยุติธรรม จัดตั้งสถาบันวิจัยพิพัฒนศักดิ์ขึ้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนางานวิจัยและงานวิชาการ กับนับได้ว่าเป็นการเกิดพระเกียรติคุณของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และย่อมเป็นเกียรติแก่พระยาหาญในราชสกุลสายนี้ตลอดไป



หมายเหตุและอ้างอิง

๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **นิทานโบราณคดี**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัทเอกชนพิมพ์ไทย จำกัด , ๒๕๔๔) หน้า ๑๙๙.
 - สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาชุ่ม
๒. สุนทรี อาสะไวย์, “การพัฒนาระบบการชลประทานในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓” (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๘๖.
๓. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, **คำอธิบายกฎหมายแพ่งและที่ดิน**, (พระนคร: โรงพิมพ์กองกลุ่โทษ, ร.ศ. ๑๒๘), หน้า ๒.
 - พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาตลับ
๔. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ม ร. ๕ ย/๔** เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงยุติธรรม เรื่อง กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงปรารภเรื่อง ศาลฎีกา แลการร่างกฎหมาย กับนำที่ราชการในกระทรวงยุติธรรม (๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒)
๕. Walter A. Graham, **Siam** (3 rd., London : Alexandra moring, 1924), Vol.I,pp 372-373 แปลโดยและอ้างใน ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, **การปฏิรูปกฎหมายและการศาล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช**, หน้า ๕๔.
๖. Charles Buls, **Siamese Sketches**, Translated by Walter E.J. Tips, (Bangkok: White Lotus), p 62.
๗. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. **ม ร. ๖ กษ/๒** เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๖ กระทรวงเกษตราธิการ เรื่อง ทดน้ำแควป่าสัก (๑๓ ม.ค. ๒๔๕๕ - ๒๙ พ.ย. ๒๔๖๗)



๘. กระทรวงเกษตร, **ประวัติกระทรวงเกษตร**, พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในวัน
เปิดทำการใหม่ ๑ เมษายน ๒๕๐๐, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
๒๔๙๙), หน้า ๑๒๑.
๙. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, **อุทยานยานถวิ ปดิติน**
๒๔๖๓.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นพระราชโอรส
ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา
เจียน
๑๐. หม่อมราชวงศ์อคิน รพีพัฒน์, **สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์**
พ.ศ. ๒๓๒๔-พ.ศ. ๒๔๑๖, หม่อมราชวงศ์ประกายทอง สิริสุข และ
พรณี สรุณภูมิ แปล (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมสงเคราะห์
และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๑)
- หม่อมราชวงศ์อคิน รพีพัฒน์ บุตรในหม่อมเจ้าเพ็ญนภดล และ
หม่อมเจ้าหญิงทรงอักษร (กิตติยากร) รพีพัฒน์



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

กำหนดการ

พิธีเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ และการจัดนิทรรศการเสวนา ครั้งที่ ๑

ณ ห้องประชุม ๑ ชั้น ๗

อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๓.๓๐ น. - ๑๖.๓๐ น.

-
- ๑๓.๐๐ น. - ๑๓.๓๐ น. - ผู้เข้าร่วมพิธีเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์
และนิทรรศการเสวนาลงทะเบียน
- ๑๓.๓๐ น. - ๑๔.๐๐ น. - พิธีเปิดสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์และนิทรรศการ
เสวนา โดย
- ประธานศาลฎีกา เป็นประธานในพิธี
 - เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม กล่าว
รายงาน
- ณ ห้องประชุม ๑ ชั้น ๗ อาคารสถาบันพัฒนา
ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
- ๑๔.๐๐ น. - ๑๔.๑๕ น. - รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
- ๑๔.๑๕ น. - ๑๔.๓๐ น. - ปาฐกถาพิเศษหัวข้อ “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย
กับงานวิจัยเพื่อสังคม” โดย รองศาสตราจารย์
ร้อยตำรวจเอก ดร.หม่อมราชวงศ์ อุดิน รพีพัฒน์

กำหนดการพิธีเปิดสถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคัก และการจัดนิทรรศการเสวนา ครั้งที่ ๑



๑๔.๓๐ น. - ๑๖.๓๐ น. - นิติศาสตร์เสวนา (Jurisprudence Dialogue)

ครั้งที่ ๑ เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาทและ
อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ” โดย

- ศ.เกียรติคุณ ราชวรานุโล
น.พ.ประเวศ วะสี
- ศ.ดร.คณิต ณ นคร อดีตอัยการสูงสุด
- ศ.ดร.วิษณุ เครืองาม นักวิชาการผู้ทรง
คุณวุฒิที่มี
ประสบการณ์ด้าน
การเมือง

ดำเนินการอภิปราย โดย

- นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
ประจำสำนักประธาน
ศาลฎีกา

* หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม



นิตินาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๑ เรือง “ศาลยุดิธรรมกับบพทาพและอำนาจหน้าทึ ตามรัฐธรรมนญญ”

๑. หลัการและเหตุผล

จากการที่รัฐธรรมนญญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้ศาลยุดิธรรมมีหน่วยงานรุกรการของศาลยุดิธรรมที่มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการ เป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงจากฝ่ายอื่น ซึ่งการบริหารงานของสำนักงานศาลยุดิธรรมในปัจจุบันได้มีการกำหนดนโยบายการบริหารและพัฒนาศาลยุดิธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับภารกิจการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน และการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และโดยที่การปฏิบัติงานในภารกิจดังกล่าวศาลยุดิธรรมต้องใช้กฎหมายเป็นหลัก ดังนั้น การวิจัยและพัฒนากฎหมายและงานด้านพิจารณาพิพากษาคดีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสอดคล้องและเหมาะสมกับความ เป็นปัจจุบันของกฎหมายจึงมีความสำคัญและเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง โดยได้มีการกำหนดไว้ในนโยบายการบริหารและพัฒนาศาลยุดิธรรมและแผนยุทธศาสตร์ศาลยุดิธรรม ให้มีการส่งเสริมด้านการศึกษาค้นคว้าและวิจัยการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงาน การส่งเสริมการศึกษาศึกษาและวิจัยกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศาลยุดิธรรม ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาองค์กรให้การปฏิบัติงานทันสมัยสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง การศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยที่จะบังเกิดผลที่เป็นประโยชน์แก่ ราชการและสังคมอย่างแท้จริงนั้น ส่วนหนึ่งต้องมีความร่วมมือจากบุคคลที่มี

นิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๑ เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาท
และอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”



ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ที่ดีและหลากหลายในด้านต่าง ๆ มาร่วมกันคิด
ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
ทางวิชาการนิติศาสตร์ และวิชาการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะผลักดัน
ให้เกิดการร่วมมืออย่างจริงจังเป็นรูปธรรมได้ วิธีการหนึ่งที่จะให้ได้มาซึ่ง
ความร่วมมือดังกล่าว คือ “การจัดนิติศาสตร์เสนา” เพื่อให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยน
ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็นและประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ และ
ร่วมกันสร้างเครือข่ายความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและพัฒนา
งานวิชาการและงานวิจัย รวมทั้งการขยายความร่วมมือในทางวิชาการระหว่าง
บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรในสาขานิติศาสตร์และในศาสตร์อื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการศาลยุติธรรมในภาพรวมในด้านต่าง ๆ
ต่อไป

ในการจัดนิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๑ เห็นควรจัดการสัมมนาทาง
วิชาการเรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ” ทั้งนี้
สืบเนื่องมาจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
ได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่เพิ่มมากขึ้น เช่น การให้ความคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยให้อำนาจศาลยุติธรรมเป็นผู้ออกหมายอาญาแต่
เพียงฝ่ายเดียว การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยกำหนดให้มีแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา รวมทั้งการให้ที่ประชุมใหญ่
ศาลฎีกาพิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อวุฒิสภา
เป็นต้น การสัมมนาครั้งนี้จะทำให้ได้รับทราบความคิดของนักวิชาการทางด้าน
นิติศาสตร์ต่อบทบาทของศาลยุติธรรมในการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ การร่วม
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่เข้าร่วมสัมมนา อันจะ
เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมในการทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญ
กำหนดเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนในภาพรวมต่อไป



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรับทราบแนวความคิดและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ และข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ในเรื่องของศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๒. เพื่อให้มีการประสานความร่วมมือและเกิดเป็นเครือข่ายทางวิชาการด้านนิติศาสตร์ในเรื่องดังกล่าวและที่เกี่ยวข้อง เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ความร่วมมือระหว่างกัน

๓. เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลความรู้ให้ศาลและข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมทั่วประเทศ รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปได้รับทราบและใช้เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

๓. วิธีการสัมมนา

การอภิปรายโดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานศาลยุติธรรม

๔. ระยะเวลาการสัมมนา

ระยะเวลาครึ่งวัน ในวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๙ ระยะเวลา ๑๓.๓๐ น. - ๑๖.๓๐ น.

๕. สถานที่จัดการสัมมนา

ห้องประชุม ๑ ชั้น ๙ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๑ เรื่อง “ศาลยุติธรรมกับบทบาท
และอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ”



๖. ผู้เข้าร่วมการสัมมนา

นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน
ศาลยุติธรรม จำนวนประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ คน

๗. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี

๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และบุคคลที่สนใจทั่วไป จะได้รับความรู้และแนวคิดจากนักวิชาการด้านนิติศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้ากฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเป็นแนวคิดเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป

๒. เป็นเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการนิติศาสตร์และที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานทางด้านวิชาการของศาลยุติธรรมและหน่วยงานต่างๆ

๙. งบประมาณ

ใช้งบประมาณของกลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการศาลยุติธรรม (สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี) ตามโครงการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรม



ประวัติวิทยากร





ประวัติโดยย่อ

รองศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร. ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์

กำเนิด

๒๒ มกราคม ๒๔๙๕ กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

- | | |
|-------------|---|
| ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐ | สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เกียรตินิยม
สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย Oxford
ประเทศอังกฤษ |
| ๒๕๐๐ - ๒๕๐๓ | สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขานิติศาสตร์
จากมหาวิทยาลัย Oxford ประเทศอังกฤษ |
| ๒๕๐๙ - ๒๕๑๑ | สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางด้าน
มานุษยวิทยาสังคม จากมหาวิทยาลัย Cornell
ประเทศสหรัฐอเมริกา |



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๒๕๑๔ - ๒๕๑๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขา
มานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัย Cornell
ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน (โดยย่อ)

- ❖ ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ❖ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ❖ ที่ปรึกษาประธานมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
- ❖ ผู้อำนวยการมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- ❖ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ตำแหน่งปัจจุบัน

- ☐ ที่ปรึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ด้านชุมชน
- ☐ ประธานกรรมการมูลนิธิชุมชนไท
- ☐ ประธานกรรมการมูลนิธิธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ผลงานทางวิชาการ (โดยย่อ)

- ✱ สังคมไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ : พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๑๖
- ✱ ชีวิตและจุดจบของสลัมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ
- ✱ ปัญหาในการทำงานพัฒนาชนบท ประสบการณ์โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง
- ✱ “กฎหมายตราสามดวงกับโครงสร้างสังคมไทย” เสนอในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการ



วัฒนธรรมแห่งชาติ วันที่ ๑๓-๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ตีพิมพ์ใน กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

✿ หลักกฎหมาย หลักเศรษฐศาสตร์ หลักรัฐศาสตร์ ความยุติธรรมและเมตตาธรรม ในงานที่สนธิเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดินกับ “ผู้บุกรุก” ใน ชุมชนแออัด : องค์ความรู้กับความเป็นจริง, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๒๕๔๒

✿ “Law and Problems of Urban Slum Dwellers” Paper presented at the Workshop and Social Problem of Law – Income Urban Groups : Some Legal Approaches, Organized by ESCAP, February 17 - 24, 1981

✿ “Exit, Voice, and the Depletion of Open Access Resources : The Political Bases of property Rights in Thailand” In Law & Society Review, Volume 28, Number 3 : The Law and Society Association, 1994



ประวัติโดยย่อ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

กำเนิด

วันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๕

ประวัติการศึกษา

- ๒๔๙๐ มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนประจำจังหวัดกาญจนบุรี
- ๒๔๙๒ มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเตรียมอุดม
- ๒๔๙๘ พ.บ. มหาวิทยาลัยมหิดล
- ๒๕๐๓ Ph.D. มหาวิทยาลัยโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ๒๕๐๔ มนุษยพันธุศาสตร์ (Human Genetics) มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ



ประวัติการทำงาน (โดยย่อ)

๑. การเรียนการสอนนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้าน

๒. การตรวจรักษาและการวิจัย

๓. งานบริหาร

- ❖ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาและวางแผน มหาวิทยาลัยมหิดล
(๒๕๒๒ - ๒๕๒๖)
- ❖ หัวหน้าภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
(๒๕๒๘ - ๒๕๓๐)
- ❖ ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานทางการแพทย์และสาธารณสุข
กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๒๙ - ๒๕๓๐)
- ❖ ประธานและรองประธานหรือกรรมการขององค์กรต่างๆ ทั้ง
ในและต่างประเทศมากมาย รวมทั้ง มูลนิธิ และสถาบันทาง
วิชาการอื่นรวมกว่า ๖๐ ชุด
- ❖ ประธานสถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย (๒๕๓๖ - ปัจจุบัน)
- ❖ ประธานมูลนิธิไทย
- ❖ ประธานคณะกรรมการวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ แผนก
แพทยศาสตร์ มูลนิธิอานันทมหิดล และกรรมการมูลนิธิอานันท
มหิดล แผนกแพทยศาสตร์
- ❖ ประธานมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
- ❖ ประธานคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการหลักการศึกษา
จัดตั้งราชวิทยาลัยครุศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ
- ❖ ประธานคณะทำงานด้านการพัฒนาพืชสมุนไพรเพื่อการผลิต
ยาทางอุตสาหกรรม องค์การเภสัชกรรม
- ❖ คณะกรรมการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ❖ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะกรรมการต่างๆ



- ❖ คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า), สถาบันราชภัฏ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ❖ คณะกรรมการอำนวยการสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ❖ ประธานคณะอนุกรรมการอำนวยการส่งเสริมการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ
- ❖ ประธานกรรมการวิชาการมูลนิธิรางวัลมหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ❖ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
- ❖ คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ
- ❖ คณะกรรมการอำนวยการโครงการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุขแห่งชาติ (National Steering Committee) กระทรวงสาธารณสุข

รางวัลเกียรติคุณ

- ❖ ๒๔๙๘ ได้รับรางวัลเหรียญทองในฐานะที่ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ตลอดหลักสูตร
- ❖ ๒๕๐๐ รับพระราชทานทุนส่วนพระองค์ และต่อมาทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ไปศึกษาต่อต่างประเทศ
- ❖ ๒๕๑๒ ได้รับรางวัลพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ในฐานะครูแพทย์ที่ดีเป็นคนแรกของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล



- * ๒๕๒๔ ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการรัฐ
- * ๒๕๒๖ รับรางวัลนักวิทยาศาสตร์ดีเด่น ประจำปี ๒๕๒๖
- * ๒๕๒๘ ได้รับเลือกเป็นบุคคลดีเด่นของชาติ สาขาการแพทย์
ได้รับเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา
- * ๒๕๓๑ ได้รับเลือกเป็นนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ
สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์
- * ๒๕๓๓ รับเหรียญเชิดชูเกียรติ Tobacco and Health ของ
WHO
- * ๒๕๔๑ (ดค) ได้รับรางวัลบุคคลที่มีผลงานดีเด่นด้านการวิจัยและ
นวัตกรรมทางการศึกษา จากคณะกรรมการแห่งชาติ
ว่าด้วย UNESCO



ประวัติโดยย่อ

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร

กำเนิด

วันที่ ๙ เมษายน ๒๔๘๐

ประวัติการศึกษา

- ☐ น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ☐ น.ท.บ. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ☐ Doktor der Rechte (Dr.jur) มหาวิทยาลัยแห่งกรุงบอนน์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประสบการณ์ทำงาน (โดยย่อ)

๑. กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช



๒. สอนวิชากฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. วิทยากรสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ตำแหน่งหน้าที่สำคัญในอดีต

๑. อัยการสูงสุด
๒. รองอัยการสูงสุด
๓. อัยการพิเศษฝ่ายคดีแรงงาน
๔. รองอัยการพิเศษฝ่ายปรึกษา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดที่ได้รับ

๑. เหรียญจักรพรรดิมาลา ร.จ.พ
๒. มหาวิริยมางกุฎ ม.ว.ม.
๓. มหาปรมมาภรณ์ช้างเผือก ม.ป.ช.



ประวัติโดยย่อ

ศาสตราจารย์ ดร.วิชณุ เครืองาม

กำเนิด

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๔

ประวัติการศึกษา

- น.บ. (เกียรตินิยมดีมาก) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- น.ท.บ. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- LL.M. University of California, Berkley, U.S.A.
- J.S.D. University of California, Berkley, U.S.A.

ประวัติการทำงาน (โดยย่อ)

- ◆ พ.ศ. ๒๕๑๕ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง



- ❖ พ.ศ. ๒๕๑๖ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ❖ พ.ศ. ๒๕๑๗ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ❖ พ.ศ. ๒๕๒๙ ศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๔ รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๔๓ สมาชิกวุฒิสภา
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๔๕ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ตำแหน่งสำคัญทางการเมือง

- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๗ รองนายกรัฐมนตรี

รางวัลเกียรติคุณ

- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๔ รับพระราชทานรางวัลตัวอย่างบุคคลผู้พูดภาษาไทย ได้ถูกต้อง และเหมาะสม จากมหาวิทยาลัยมหิดล และราชบัณฑิตยสถาน เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๓๔
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับรางวัลผลงานวิจัยดีเยี่ยม สาขานิติศาสตร์ ประจำปี ๒๕๓๙ จากสภากิจแห่งชาติ
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ คณะนิติศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับรางวัลผู้บริหารราชการพลเรือนดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๐ (รางวัลครุฑทองคำ) ของสมาคมข้าราชการพลเรือนแห่งประเทศไทย จากนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๑



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับรางวัลนักเรียนทุนรัฐบาลไทยดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๑ จากสมาคมนักเรียนทุนรัฐบาลไทย
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้รับรางวัลศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๔๓
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ✽ พ.ศ. ๒๕๒๑ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๒๖ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๐ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๑ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๕ มหาวิริยมงกุฎ (ม.ว.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๖ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๗ ตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ต.จ.ว.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๙ ทุติยจุลจอมเกล้า (ท.จ.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๔๔ ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ท.จ.ว.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๔๖ ปฐมดิเรกคุณาภรณ์ (ป.ภ.)



ประวัติโดยย่อ

นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง

กำเนิด

วันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๐๑

ประวัติการศึกษา

- ❑ น.บ.(เกียรตินิยมดี) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ❑ น.ท.บ. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- ❑ น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ❑ LL.M. Temple University

ประวัติการทำงาน

- ◆ พ.ศ. ๒๕๒๓ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ◆ พ.ศ. ๒๕๒๗ ผู้ช่วยผู้พิพากษา



- ❖ พ.ศ. ๒๕๒๘ ผู้พิพากษาประจำกระทรวง, ผู้พิพากษาศาลอาญา, ผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรี
- ❖ พ.ศ. ๒๕๒๙ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดกำแพงเพชร
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๑ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๓ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดนนทบุรี
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๖ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๗ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง, ผู้พิพากษาศาลอาญา
- ❖ พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๐ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงเชียงใหม่
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงเชียงใหม่, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๓ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเชียงใหม่, ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๕ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง, รองอธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๖ อธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
- ❖ พ.ศ. ๒๕๔๗ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา



เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ✽ พ.ศ. ๒๕๒๘ ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๔ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๖ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ท.ช.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๓๙ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๔๒ ประถมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๔๕ มหาวิริยมงกุฎ (ม.ว.ม.)
- ✽ พ.ศ. ๒๕๔๘ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.)



แนะนำ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์





เหตุผลความจำเป็นในการจัดตั้งสถาบันวิจัย

๑. ศาลยุดิธรรม ในฐานะที่เป็นผู้ใช้กฎหมายในการอำนวยความยุดิธรรมให้แก่ประชาชนดว้การกิจหลักสามประการ ได้แก่ การพิจารณาพิพากษาคดี การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย จำเป็นต้องมีข้อมูลที่ดีจากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบมาใช้ประกอบการปฏิบัติงานตามภารกิจดังกล่าว ที่ผ่านมาการทำงานของผู้พิพากษายังมีลักษณะเป็นการสร้างงานวิชาการรายคดี ซึ่งยังไม่เพียงพอและไม่ทันต่อการพัฒนาของระบบกฎหมายของโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาจะทำให้ศาลยุดิธรรมมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำเสนอวิเคราะห์วิจัยเรื่องกฎหมายใหม่ๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนี้ยังสามารถนำข้อมูลงานที่ผู้พิพากษาปฏิบัติรายคดีมาสรุป ประมวลผล เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติให้เป็นในทิศทางเดียวกัน อันเป็นการสร้างความเป็นเอกภาพในการพัฒนางานและเพื่อสร้างแนวทางใหม่ๆที่เหมาะสมในการดำเนินคดีต่อไป

๒. นอกเหนือจากการพัฒนาสร้างองค์ความรู้จากคำพิพากษาและแนวทางปฏิบัติต่างๆ ของผู้พิพากษาแล้ว การพัฒนาระบบวิธีพิจารณาคดีเพื่อให้เกิดความถูกต้อง เป็นระบบ รวดเร็ว และประหยัด ทั้งในส่วนของการพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษารวมทั้งการพัฒนางานของฝ่ายบริหารและฝ่ายธุรการของศาลยุดิธรรม ก็จำเป็นต้องอาศัยงานวิจัยและพัฒนาที่มีการศึกษาอย่างเป็นวิชาการเป็นรากฐานเช่นเดียวกัน

๓. ในปัจจุบัน สำนักงานศาลยุดิธรรมยังมีภารกิจสำคัญในการพัฒนากฎหมาย ทั้งในส่วน of ศาลยุดิธรรมเอง และกฎหมายของหน่วยงานต่างๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของศาลยุดิธรรม โดยได้มีการส่งผู้พิพากษาไปร่วมประชุมพิจารณาร่างกฎหมายในทุกชั้นตอน ตั้งแต่ระดับการกลั่นกรองหลักการของกฎหมายกับคณะรัฐมนตรี การพิจารณาร่างกฎหมายในชั้นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และการพิจารณาร่างกฎหมายในชั้นสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งในการจัดเตรียมปรับปรุงพัฒนางานกฎหมาย จำเป็นต้อง



อาศัยงานวิจัยค้นคว้าทางวิชาการเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการศึกษาเปรียบเทียบและการสำรวจสถิติข้อเท็จจริงต่างๆ

๔. ในอดีต การทำงานศึกษาวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมยังเป็นไปแบบกระจัดกระจายขึ้นกับผู้บริหารแต่ละหน่วยงานย่อยจะเห็นเหมาะสม ซึ่งเป็นการทำงานที่ขาดทิศทางที่แน่ชัด ทำให้บางครั้ง การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ขัดแย้งกัน การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาโดยมีคณะกรรมการวิจัยของศาลยุติธรรมทำหน้าที่วางนโยบายการวิจัยและการจัดทำแผนแม่บทงานวิจัย ย่อมจะช่วยให้การพัฒนางานวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๕. นอกเหนือจากนี้ที่ผ่านมา ผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในวงการกฎหมายของประเทศไทยได้มีการทำวิจัยกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัยส่วนตัวในการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก หรือจะเป็นการจัดทำงานวิจัยในโครงการต่างๆ จากหน่วยงานภายนอก เช่น จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือจากกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น การมีสถาบันวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมเอง จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานวิจัยเพื่อสถาบันศาลยุติธรรมโดยตรง เพื่อรวบรวมพัฒนาองค์ความรู้ที่ผู้พิพากษามีให้สามารถนำมาสร้างสรรค์องค์ความรู้ของศาลยุติธรรมได้อย่างเต็มที่มากยิ่งขึ้น

๖. เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ แล้ว ปรากฏว่า ในปัจจุบันหน่วยงานอื่นๆ ก็มีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาเป็นของตนเองทั้งสิ้น เช่น กระทรวงยุติธรรมมีสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญมีสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา ศาลปกครองมีสำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุดมีสถาบันกฎหมายอาญา ฯลฯ ศาลยุติธรรมจึงมีความจำเป็นที่ต้องริบสร้างเสริมความเข้มแข็งในทางวิชาการ ให้สมกับการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยฝ่ายตุลาการอย่างแท้จริง และทัดเทียมกับหน่วยงานอื่น



ด้วยเหตุผลและความจำเป็นข้างต้น ศาลยุดิธรรมจึงได้มีความพยายาม ดำเนินการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาเป็นระยะ โดยมีพัฒนาการดังต่อไปนี้

๑. ตามแผนกลยุทธ์ศาลยุดิธรรม ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ซึ่งศาลยุดิธรรมใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และการทำงาน ของหน่วยงานตลอดจนถึงปัจจุบัน ก็ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนการวิจัยงาน ของศาลยุดิธรรมไว้ด้วย สำหรับแผนยุทธศาสตร์ศาลยุดิธรรมปี ๒๕๕๙ - ๒๕๕๒ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพการสนับสนุนการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อเป็น หน่วยงานหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยของศาลยุดิธรรม ซึ่งจะไป รองรับภารกิจตามยุทธศาสตร์ในเรื่องการจัดทำแผนแม่บทการวิจัยและพัฒนา ศาลยุดิธรรมต่อไป

๒. ผู้บริหารระดับสูงของศาลยุดิธรรม คือ ประธานศาลฎีกาและ เลขาธิการสำนักงานศาลยุดิธรรม มีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนงาน ด้านการศึกษาวิจัยและจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อรับผิดชอบงาน ด้านการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากฎหมายและศาลยุดิธรรม ซึ่งคณะกรรมการ บริหารศาลยุดิธรรมได้อนุมัติในหลักการเรื่องการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา และคณะกรรมการข้าราชการศาลยุดิธรรมได้ให้ความเห็นชอบโครงสร้างของ สถาบันวิจัยฯ ดังกล่าวแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาอนุมัติโครงสร้าง อย่างเป็นทางการจากคณะกรรมการบริหารศาลยุดิธรรม

โครงสร้างสถาบันวิจัยพัฒนาศักดิ์

๑. กลุ่มช่วยอำนวยการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

๑ ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการข้าราชการศาลยุดิธรรมแล้ว และอยู่ระหว่างการพิจารณาของ คณะกรรมการบริหารศาลยุดิธรรม.



- (ก) ปฏิบัติงานสารบรรณและงานธุรการของสถาบัน
- (ข) ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเบื้องต้นของสถาบัน
- (ค) ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี และการพัสดุเบื้องต้นของสถาบัน
- (ง) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนงานและงบประมาณของสถาบัน รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณของสถาบัน
- (จ) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำและเผยแพร่ผลงานของสถาบัน
- (ฉ) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการและงานประชุมของสถาบัน
- (ช) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

๒. กลุ่มนโยบายและแผนการวิจัย

- (ก) ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการแปลงแผนการวิจัยสู่การปฏิบัติให้กับศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม
- (ข) กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน หรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวิจัย รวมทั้งดำเนินการควบคุมคุณภาพงานวิจัยให้ได้มาตรฐานสากล
- (ค) วิเคราะห์ ตรวจสอบโครงการวิจัย และเสนอแนะนโยบายในการจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปีด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาทุนอุดหนุนการวิจัย และพัฒนานักวิจัยทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ
- (ง) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งบุคลากรที่ได้รับงบประมาณ และเงินอุดหนุนเพื่อการวิจัยจากสำนักงานศาลยุติธรรม
- (จ) วิเคราะห์และเสนอแนะผลงานวิจัยในภาพรวมต่อผู้บริหารและ



หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนางานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้
เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

- (ณ) ปฏิบัติงานด้านเลขานุการของคณะกรรมการวิจัยศาลยุติธรรม
- (ข) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น
ที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

๓. กลุ่มวิจัย

- (ก) ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย กฎหมายแพ่ง
กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปปรับปรุง แก้ไข ยกร่าง และ
พัฒนากฎหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอำนวยความยุติธรรมให้กับ
ประชาชน รวมทั้งพัฒนากฎหมายไทยให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา
- (ข) ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบ
หลักกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทยเพื่อปรับใช้และพัฒนาศาลยุติธรรม
- (ค) ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับระบบ
งานศาลและกระบวนการยุติธรรม
- (ง) ดำเนินการร่วมกับกลุ่มนโยบายและแผนการวิจัยในการวางแผนนโยบาย
และแผนการวิจัย
- (จ) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่
เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

๔. กลุ่มสนับสนุนการวิจัย

- (ก) ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงาน
ศาลยุติธรรมในรูปของรายงานผลการวิจัย วารสาร จดหมายข่าว หนังสือเล่ม
เอกสารวิชาการต่าง ๆ เว็บไซต์ และอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ประโยชน์



อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

(ข) ดำเนินการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับงานวิจัย กฎหมาย เอกสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศและเป็นศูนย์รวมข้อมูลให้บริการงานวิจัยด้านกฎหมาย ระบบงานศาลและระบบบริหารจัดการในสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งให้บริการสืบค้นข้อมูลดังกล่าว

(ค) ติดต่อประสานงานกับสถาบันวิจัยและนักวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการวิจัยและงานวิชาการกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิจัยของศาลยุติธรรม และสำนักงานศาลยุติธรรม

(ง) ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งจัดให้มีทะเบียนนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน

(จ) ดำเนินการจัดประชุมสัมมนาประจำปีเพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายในการจัดทำวิจัยร่วมกับสถาบันวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(ฉ) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรม และสำนักงานศาลยุติธรรม

(ช) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

อำนาจหน้าที่สถาบันวิจัยที่พัฒนาคดี^๒

(ก) ศึกษา วิเคราะห์ และจัดทำนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม

^๒ ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการศาลยุติธรรมแล้ว และอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม.



(ข) ดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน หรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวิจัย รวมทั้งดำเนินการควบคุมคุณภาพงานวิจัย ให้ได้มาตรฐานสากล

(ค) เสนอแนะนโยบายในการจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปี ด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดหาทุนอุดหนุนการวิจัย และพัฒนานักวิจัย

(ง) ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยกฎหมาย ระบบงานศาลยุติธรรม ระบบบริหารจัดการในสำนักงานศาลยุติธรรม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(จ) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยของศาลยุติธรรมและ สำนักงานศาลยุติธรรม ตลอดจนบุคลากรที่ได้รับงบประมาณและเงินอุดหนุน เพื่อการวิจัยจากสำนักงานศาลยุติธรรม

(ฉ) วิเคราะห์และเสนอแนะผลงานวิจัยในภาพรวมต่อผู้บริหารและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนางานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

(ช) ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน วิจัย รวมทั้งจัดให้มีทะเบียนนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน

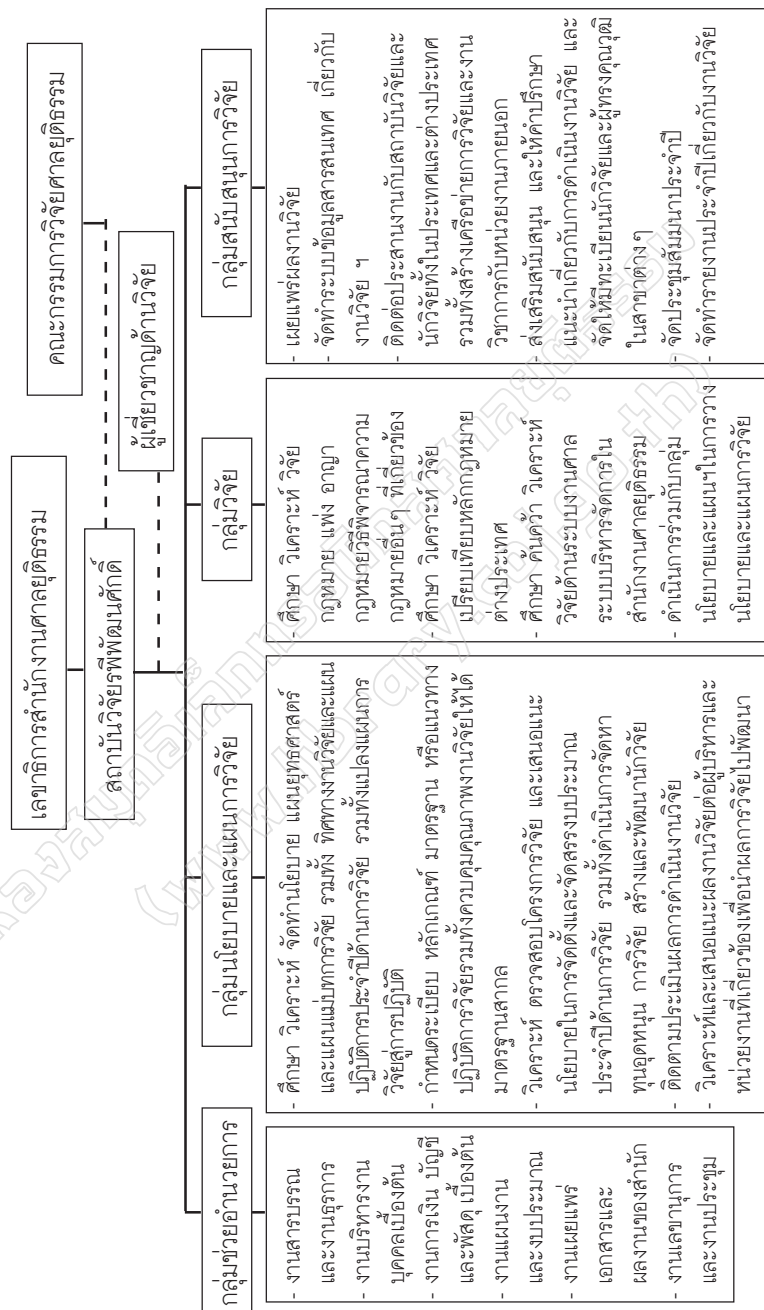
(ซ) ดำเนินการเผยแพร่ผลงานวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงาน ศาลยุติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ กฎหมายและเอกสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งให้บริการ สืบค้นข้อมูลดังกล่าว

(ณ) ร่วมมือและประสานงานวิจัยกับสถาบันวิจัยทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ

(ญ) ปฏิบัติงานด้านเลขานุการของคณะกรรมการวิจัยศาลยุติธรรม



แผนภูมิโครงสร้างและอำนาจหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาสัตว์



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ



โครงการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนา

พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๕๐

ตารางโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๙

โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๑. การจัดทำนโยบายแผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนากฎหมายและการศาลยุติธรรม และการกำหนดแนวทางในการบริหารงานด้านการวิจัย	เพื่อศึกษาและกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนากฎหมายและการศาลยุติธรรม รวมทั้งแนวทางการบริหารการดำเนินงานด้านการวิจัย	เป็นการศึกษาข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลและได้แผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนากฎหมาย และร่างระเบียบหรือหลักเกณฑ์ในการบริหารการดำเนินงานด้านการวิจัย
๒. การวิจัยเชิงสำรวจประสิทธิภาพกฎหมายในการตอบสนองต่อการคุ้มครอง	๑. เพื่อสำรวจประสิทธิภาพ และรวบรวมปัญหาข้อขัดข้องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และครอบครัว	เป็นการศึกษาเพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันของประสิทธิภาพกฎหมาย ปัญหาและข้อขัดข้องของกฎหมายในการตอบสนองต่อการคุ้มครอง



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
สิทธิเด็ก สตรีและครอบครัว	๒. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ ...) พ.ศ.ที่อยู่ระหว่างพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ๓. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และครอบครัว ๔. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายและแนวทางปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็ก สตรี และครอบครัว ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ	สิทธิเด็ก สตรี และครอบครัวในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่อยู่ในวัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาและครอบครัวซึ่งมีการเชื่อมโยงกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามกฎหมาย การขาดความเชื่อมโยงของกฎหมายสารบัญญัติฉบับต่าง ๆ และความขัดกันของกฎหมายวิธีสบัญญัติหรือกฎหมายอื่น เพื่อรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและวิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก สตรี และครอบครัวอย่างเป็นระบบ



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๓. การศึกษาทัศนคติของสังคม ต่อศาลยุติธรรมภายใต้การนำของศาลยุติธรรม	๑. เพื่อศึกษาทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการและประชาชนผู้รับบริการ ที่มีต่อศาลยุติธรรม และระบบการทำงานของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน ๒. เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเสนอแนะอื่น ๆ จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการทำงานของศาลยุติธรรม	ศึกษารวบรวมข้อมูลในรูปแบบปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถามจากประชากรที่เป็นข้าราชการตุลาการ ข้าราชการตุลาการ พนักงานอัยการ ทนายความ ตำรวจ นักวิชาการและประชาชน ผู้รับบริการในศาลยุติธรรม โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบกำหนดจำนวน (Quota Sampling) โดยจะดำเนินการศึกษาวิจัยดังกล่าวในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ
๔. การปรับปรุงระบบงาน ศาลยุติธรรม ศึกษากรณีระบบผู้พิพากษาอาวุโส	๑. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบผู้พิพากษาอาวุโส ในด้านต่าง ๆ อาทิ การกำหนดอายุราชการของผู้พิพากษา,	โครงการวิจัย เรื่อง “การปรับปรุงระบบงานศาลยุติธรรม ศึกษากรณี ระบบผู้พิพากษาอาวุโส” เป็นการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
	บทบาท หน้าที่อันเหมาะสมของผู้พิพากษาอาวุโส เป็นต้น ๒. เพื่อศึกษารวบรวมข้อเสนอแนะต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาอาวุโส ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดกรอบอัตรากำลังผู้พิพากษาที่เหมาะสม	(Comparative Study) ระบบผู้พิพากษาอาวุโสของประเทศไทย และระบบผู้พิพากษาอาวุโสของต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ีระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Document Research) ทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบการปรับปรุงระบบผู้พิพากษาอาวุโสของประเทศไทยทั้งระบบ ประกอบกับการสัมมนาระดมความคิดเห็น (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกำหนดยุทธศาสตร์การของผู้พิพากษา และบทบาทหน้าที่ของ



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๕. การพัฒนาศักยภาพของ ผู้พิพากษาในด้านวิชาการ : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย และแนวปฏิบัติของประเทศไทย Common Law และ Civil Law	๑. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับระบบการพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพในด้านความรู้และ ความสามารถในทางวิชาการของ ผู้พิพากษาในระบบ Common Law เปรียบเทียบับระบบ Civil Law ๒. เพื่อศึกษาแนวทางและปรับปรุงโครงสร้าง วิธีการ กิจกรรม และหลักสูตรที่ เหมาะสมในการพัฒนาทางวิชาการของ ผู้พิพากษาไทยต่อไป	ผู้พิพากษาอาวุโสที่เหมาะสมกับสังคมไทยต่อไป ศึกษาข้อมูลกฎหมายจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลมา เปรียบเทียบและสรุปผล



ตารางโครงการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๐



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๑. การจัดการความรู้ในสถาบันศาลยุติธรรม	๑. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงทฤษฎี แนวคิด หลักเกณฑ์ รูปแบบวิธีการในการจัดการความรู้ของต่างประเทศ ๒. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงทฤษฎี แนวคิด หลักเกณฑ์ รูปแบบวิธีการในการจัดการขององค์กรอื่นๆ ในประเทศไทย ๓. เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับระบบการจัดการความรู้ของสถาบันศาลยุติธรรม (knowledge management) รวมทั้งการสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์กร (organizational learning- knowledge management process)	เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจโครงสร้างระบบงานของศาลยุติธรรม การศึกษาและรวบรวมข้อมูลสถิติงานด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) การสัมภาษณ์ (Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้องและการจัดประชุมวิพากษ์ผลการวิจัย เพื่อให้ได้การจัดระบบองค์ความรู้ในองค์กร ศาลยุติธรรมอย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้พิจารณาแล้วให้การสนับสนุน ขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดสรรงบประมาณประจำปีงบประมาณ, พ.ศ. ๒๕๕๐ ของสำนักงานศาลยุติธรรม



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๒. การพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม ศึกษากระบวนการบริหารงานศาลยุติธรรมเปรียบเทียบ (Judicial Administration)	๑. เพื่อศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับระบบการบริหารงานศาลยุติธรรมในต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Common Law) และระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Civil Law) ๒. เพื่อนำข้อมูลสำหรับผู้บริหารปรับปรุงการกำหนดนโยบาย แนวทางการบริหารการพัฒนากระบวนการศาลยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสังคมไทย ๓. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้บริหารศาลยุติธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม	โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม ศึกษากระบวนการบริหารงานศาลยุติธรรมเปรียบเทียบ (Judicial Administration)” เป็นการศึกษากระบวนการบริหารงานศาลยุติธรรมของต่างประเทศทั้งในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ และสรุปผลเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานศาลยุติธรรมในภาพรวม (Holistic Approach) ประกอบกับการจ้างที่ปรึกษาเพื่อวิเคราะห์ระบบการศาลยุติธรรมของ



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
		ไทยและต่างประเทศ และจัดการสัมมนาในระดับความคิดเห็น (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรม และนำผลสรุปจากการศึกษานำเสนอต่อผู้บริหารเพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และแนวทางการบริหาร และการพัฒนาศาลยุติธรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถสนับสนุนการอำนวยความสะดวกให้ผู้ติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณสมบัติคล่องกับสภาพสังคมไทยสมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ต่อไป
๓. การเรียกค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม	๑. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ รูปแบบวิธีการในการกำหนดค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมตามที่บัญญัติไว้ในประมวล	เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ มีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยศึกษากฎหมายเปรียบเทียบเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของ



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
	กฎหมายต่างประเทศ ๒. เพื่อศึกษาเรื่องค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่มีต่อร่างกายชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ ๓. เพื่อศึกษาเรื่องค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ๔. เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับวิธีพิจารณาตัดสินสิ่งแวดล้อม	ต่างประเทศ อีกทั้งรวบรวมข้อมูลสถิติคดีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาและคำรากฎหมายของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม และรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในภาคต่างๆ ของประเทศไทยรวม ๔ ภาค โดยกลุ่มเป้าหมายของการจัดประชุมกลุ่มย่อยเป็นผู้แทนที่มีความสามารถความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมจากผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลปกครอง พนักงานอัยการ ทนายความ ผู้แทนองค์กรอิสระ(NGO) นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนที่สนใจทั่วไป



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๔. แนวทางการวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม	๑. เพื่อศึกษาระบบการคัดเลือกนิติกรในศาลยุติธรรมในปัจจุบัน ๒. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดหมวดหมู่ประเภทของนิติกรให้เหมาะสมกับลักษณะงานของศาลยุติธรรม ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการทำงานของนิติกรในด้านค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในสายงาน ๔. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม	โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบการคัดเลือกนิติกรในศาลยุติธรรมในปัจจุบัน แนวทางการจัดหมวดหมู่ประเภทของนิติกรให้เหมาะสมกับลักษณะงานของศาลยุติธรรม แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการทำงานของนิติกรในด้านค่าตอบแทน และความก้าวหน้าในสายงาน และแนวทางการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนิติกรศาลยุติธรรม โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Document Research) ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรตำแหน่งนิติกรที่ส่วนราชการอื่นได้จัดรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบพอสมควรแล้ว เช่นงานวิจัยของสำนักงาน



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
		คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการการกฤษฎีกา เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ประกอบกับการจ้างที่ปรึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม และการจัดการสัมมนาผู้พิพากษาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น และการทดลองดำเนินการกับหน่วยงานในองค์กรศาลยุติธรรมบางแห่ง เพื่อนำมารวบรวมสรุปผลเป็นข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม ต่อไป
๕. ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองเด็ก เยาวชน สตรี และครอบครัว	๑. เพื่อศึกษาปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และค้นหาแนวทางแก้ไข	เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ มีการศึกษาต้นคิดจากเอกสารและเรียบเรียงกับกฎหมายต่างประเทศ โดยศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๓๗,



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
	๒. เพื่อศึกษาปัญหาในกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว ฯลฯ และค้นหาแนวทางแก้ไข ๓. เพื่อศึกษาปัญหาในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมตามกฎหมายจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ และค้นหาแนวทางแก้ไข	พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๓๕ กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก เยาวชน สตรี และครอบครัว เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ ฯ รวมถึงอนุสัญญาต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง เป็นต้น มีการระดมความคิดเห็นและรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ๔ ภาค โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้แทนที่มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
๖. บทบาทของศาลไทยใน กระแสวิพากษ์วิจารณ์	๑. เพื่อศึกษาข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศโดยมุ่งเน้นประเด็นที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้อำนาจหรือดุลพินิจของศาลยุติธรรม ๒. เพื่อให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นระบบ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและทำที่ของศาลยุติธรรมในการเข้าร่วมประชุมพิจารณาข้อตกลงระหว่างประเทศได้อย่างเหมาะสม ๓. เพื่อกระตุ้นให้ผู้พิพากษาระดับถึงถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่ง	ผู้พิพากษาและบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ศึกษาข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศ โดยแบ่งเป็นเนื้อหาทางอาญามุ่งเน้นศึกษา ประเด็นที่ข้อตกลงระหว่างประเทศจะก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้อำนาจของศาลไทย โดยเฉพาะการขยายอำนาจขององค์กรต่างประเทศในประเทศไทย เช่น ตำรวจสากล เป็นต้น การจำกัดดุลพินิจของศาลไทยเกี่ยวกับการปราบปรามอาชญากรรมระหว่างประเทศเนื้อหาทางแพ่งมุ่งเน้นศึกษาข้อตกลงระหว่างประเทศที่จำกัดการไต่สวนคดีของศาลไทยเกี่ยวกับคดีแพ่งและพาณิชย์



โครงการวิจัยเรื่อง	วัตถุประสงค์	ขอบเขตการวิจัย
	มีผลกระทบท่อสถาบันศาลยุติธรรม ทั้งในทางตรงและทางอ้อม	ปัญหาการบังคับตามคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศ ปัญหาการบังคับให้สถาบัน ระงับข้อพิพาททางอื่นแทนศาล เนื้อหาที่น่าสนใจ โดยมุ่งเน้นในส่วนที่ เกี่ยวกับบทบาทของศาล เช่น สิทธิมนุษยชน สังคม สิ่งแวดล้อม แรงงาน เป็นต้น ในประเด็น ของข้อตกลงเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก การค้า มนุษย์ ที่อาจมีผลให้ประเทศไทยต้องปรับปรุง กฎหมายภายในให้สอดคล้องกับข้อตกลง ระหว่างประเทศดังกล่าว

แนะนำสถาบันวิจัยและพัฒนาคักดี



บุคลากร

☀ ผู้พิพากษาที่กำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนาคักดี



นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา



นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา



นายชนะชัย ผดุงจิตติ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๙ ผู้ดำเนินการสถาบันวิจัยพัฒนาคดี



นางสุมนา กิติพงษ์
นักวิจัยสังคมศาสตร์ ๘

๑๐ เจ้าหน้าที่ประจำสถาบันวิจัยพัฒนาคดี

๑. นายจิรัชญ์	วัฒนศิริพงศ์	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ๖
๒. นายวรพจน์	ภูมาลี	นักวิจัยสังคมศาสตร์ ๕
๓. นางสาวพรพรรณ	คลังกลาง	นักวิจัยสังคมศาสตร์ ๔
๔. นายอรุณ	ดีวังพล	นิติกร ๔
๕. นางสาวอริศรา	คันสนีย์วิทยกุล	นิติกร ๓

๑๑ ลูกจ้างชั่วคราว

๑. นางสาวเกศินี	ทิตระกุล	นักวิจัยสังคมศาสตร์
๒. นายธิตวิจน์	วิสารตัน	นิติกร
๓. นายวิวรรธน์	บางภูมิ	นิติกร
๔. นางสาวปฐมพร	ธาระวานิช	นิติกร
๕. นางสาววัชรภรณ์	หามนตรี	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

แนะนำสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์



สถานที่ตั้งและที่อยู่สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์



สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์

ชั้น ๖ อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
ถนนรัชดาภิเษก แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๑๒-๘๑๐๑, ๐-๒๕๑๒-๘๒๔๓

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๘๐๖๕

E-mail : irp@judiciary.go.th

Website : www.judiciary.go.th/rabi



แนะนำ “นิติศาสตร์เสวนา” (Jurisprudence Dialogue)





กิจกรรมนิติศาสตร์เสวนา

นิติศาสตร์เสวนา (Jurisprudence Dialogue) เป็นกิจกรรมที่สถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคัก สำนักงานศาลยุติธรรมสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นและประสบการณ์ รวมทั้งเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและการพัฒนางานวิชาการและงานวิจัยรวมทั้งการขยายความร่วมมือในทางวิชาการระหว่างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรในสาขานิติศาสตร์และในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาความยุติธรรมในด้านต่างๆ การพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวม รวมทั้งเพื่อเป็นการพัฒนางานวิจัยและวิชาการของสถาบันวิจัยและพัฒนาคึกคักที่ศาลยุติธรรมได้จัดตั้งขึ้น

ความหมายของคำว่า “เสวนา” (Dialogue) มิใช่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือถกเถียงกันอย่างไม่มียุติจบ หากแต่เป็นการประสานพลังความคิดเห็น ผ่านการสนทนาอย่างใคร่ครวญ เคารพ รับฟังและมีความเป็นมิตรอยู่ในกระบวนการ ดังนั้น การพูดคุยเสวนาจึงเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กันของความคิด ความรู้และความเข้าใจ พัฒนาเป็นพลังแห่งกลุ่มในการขับเคลื่อนความคิดออกมาเป็นความรู้และนำความรู้ที่ค้นพบแปรไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับและสมานฉันท์

เนื้อหาของนิติศาสตร์เสวนา คงจะมีขอบเขตที่กว้างขวางตามแต่ทุกฝ่ายจะช่วยกันเสนอแนะ นิติศาสตร์เสวนาอาจจะคุยกันเบาๆ เรื่องปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย อาจจะคุยกันอย่างต่อเนื่องในเรื่องกระบวนการทศน์ใหม่ของกิจการยุติธรรม อาจจะคุยกันอย่างจริงจังในเรื่องความเป็นธรรมของสังคมหรืออาจจะคุยกันในปัญหากฎหมายหนัก ๆ ที่ยังหาทางออกไม่ได้ เพื่อพัฒนาความเป็นธรรมร่วมสมัยให้เกิดขึ้น



เวทีนิติศาสตร์เสวนาเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนของผู้สนใจจากทุกฝ่าย ดังนั้นนิติศาสตร์เสวนาจึงอาจเป็นได้ทั้งลักษณะเวทีการพูดคุยกันในระหว่างผู้พิพากษา หรืออาจจะเป็นการพูดคุยอย่างเท่าเทียม เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันระหว่างผู้พิพากษา พนักงานอัยการ พนักงานตำรวจ นิติกร ทนายความและนักวิชาการทางกฎหมายหรือนักวิชาการด้านอื่น ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น เวทีนิติศาสตร์เสวนาสามารถขยายออกไปถึงการเสวนา ล้อมวงคุยกับชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน นักธุรกิจ และนักวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้การรังสรรค์ความยุติธรรมไม่ผูกขาดอยู่ที่ใครหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หากแต่เป็นงานที่ทำนายของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

หวังว่า ท่านผู้สนใจจะมาร่วมสร้างสรรค์เวทีนิติศาสตร์สนทนาแห่งนี้ ให้เป็นเวทีแห่งความรู้ ความเข้าใจและมิตรภาพ เป็นเวทีแห่งการจุดประกายความนึกคิดแบบใหม่ รวมทั้งเป็นเวทีแห่งการประสานสอดคล้องเชื่อมโยงของกระบวนการทางความคิดและจิตสำนึก เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างสรรค์ปัญญาแห่งใหม่ของสังคมนิติศาสตร์ไทยในอนาคต



ตารางกิจกรรมนิตินิติศาสตร์เสนา

นิตินิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๑	เรื่อง	ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ ตามรัฐธรรมนูญ
	วัน/เวลา	๙ สิงหาคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
	สถานที่	ห้องประชุม ๑ ชั้น ๓ สถาบันพัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ถนนตรางู กทม.
นิตินิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๒	เรื่อง	ประเด็นปัญหาในคดี คดีป่าไม้และที่ดิน... บทเรียนจากภาคเหนือ
	วัน/เวลา	๑๑ กันยายน ๒๕๕๙
	สถานที่	จังหวัดเชียงใหม่
นิตินิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๓	เรื่อง	คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา
	วัน/เวลา	-
	สถานที่	กรุงเทพมหานคร
นิตินิติศาสตร์เสนา ครั้งที่ ๔	เรื่อง	เทคนิคการบริหารงานวิจัยและการจัดการ ความรู้
	วัน/เวลา	-
	สถานที่	สถาบันพัฒนาข้าราชการ ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม



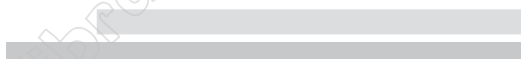
ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๕	เรื่อง	การปรับปรุงระบบเลือกตั้งกต./กบศ.
	วัน/เวลา	-
	สถานที่	กรุงเทพมหานคร
นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ ๖	เรื่อง	ดูงานสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีชื่อเสียง ครั้งที่ ๑
	วัน/เวลา	-
	สถานที่	- ศูนย์การวิจัยธนาคารกสิกรไทย กทม.

สนใจเข้าร่วมนิติศาสตร์เสวนาหรือติดตามรายละเอียดเพิ่มเติม

โปรดดูเว็บไซต์ www.judiciary.go.th/rabi

บทสัมภาษณ์ นายชัย ชลวร
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม







บทสัมภาษณ์
นายชัช ชลวร
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
เรื่อง การจัดตั้งสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์



คำถาม : ทราบมาว่าทางสำนักงานศาลยุติธรรมจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาขึ้นมาใหม่ ทำไมถึงเกิดสถาบันแห่งนี้ ?

ท่านเลขาธิการ : ศาลยุติธรรม ในฐานะที่เป็นผู้ใช้กฎหมายในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนด้วยภารกิจหลักสามประการ ได้แก่ การพิจารณาพิพากษาคดี การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย จำเป็นต้องมีข้อมูลที่ดีจากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบมาใช้ประกอบการปฏิบัติงานตามภารกิจดังกล่าว

ที่ผ่านมาการทำงานของผู้พิพากษายังมีลักษณะเป็นการสร้างงานวิชาการเป็นรายคดี ซึ่งยังไม่เพียงพอและไม่ทันต่อการพัฒนาของระบบกฎหมายของโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาจะทำให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำเสนอวิเคราะห์วิจัยเรื่อง



กฎหมายใหม่ๆ ที่เป็นเรื่องสำคัญ นอกจากนี้ยังสามารถนำข้อมูลงานที่ผู้พิพากษาปฏิบัติรายคดีมาสรุป ประมวลผล เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติให้เป็นในทิศทางเดียวกัน อันเป็นการสร้างความเป็นเอกภาพในการพัฒนางานและเพื่อสร้างแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมในการดำเนินคดีต่อไป

นอกเหนือจากการพัฒนาสร้างองค์ความรู้จากคำพิพากษาและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้พิพากษาแล้ว การพัฒนาระบบวิธีพิจารณาคดีเพื่อให้เกิดความถูกต้อง เป็นระบบ รวดเร็ว และประหยัด เพื่อประโยชน์ของประชาชน อีกทั้งในส่วนของการพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีของผู้พิพากษารวมทั้งการพัฒนาของฝ่ายบริหารและฝ่ายธุรการของศาลยุติธรรม ก็จำเป็นต้องอาศัยงานวิจัยและพัฒนาที่มีการศึกษาอย่างเป็นวิชาการเป็นรากฐานเช่นเดียวกัน

ในอดีต การทำงานศึกษาวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมยังเป็นไปแบบกระจัดกระจายขึ้นกับผู้บริหารแต่ละหน่วยงานย่อยจะเห็นเหมาะสม ซึ่งเป็นการทำงานที่ขาดทิศทางที่แน่ชัด ทำให้บางครั้ง การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ขัดแย้งกัน การจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาโดยมีคณะกรรมการวิจัยของศาลยุติธรรมทำหน้าที่วางนโยบายการวิจัยและการจัดทำแผนแม่บทงานวิจัยย่อมจะช่วยให้การพัฒนางานวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ที่เป็นอยู่ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในวงการกฎหมายของประเทศไทยก็ได้มีการทำวิจัยกันอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัยส่วนตัวในการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก หรือจะเป็นการจัดทำงานวิจัยในโครงการต่าง ๆ จากหน่วยงานภายนอก เช่น จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จากกระทรวงยุติธรรมหรือจากองค์การช่วยเหลือระหว่างประเทศ ดังนั้น การมีสถาบันวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมเอง จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้พิพากษาส่งเสริมใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานวิจัยเพื่อมาช่วยพัฒนาสถาบันศาลยุติธรรมโดยตรง เพื่อรวบรวมพัฒนาองค์ความรู้ที่ผู้พิพากษามีให้สามารถนำมาสร้างสรรค์องค์ความรู้ของศาลยุติธรรมได้อย่างเต็มที่มากยิ่งขึ้น



ในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ ก็จะพบว่าแต่ละสถาบันต่างก็มีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาเป็นของตัวเองทั้งสิ้น เช่น กระทรวงยุติธรรมมีสถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญมีสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา ศาลปกครองมีสำนักวิจัยและวิชาการ หรือสำนักงานอัยการสูงสุดมีสถาบันกฎหมายอาญา ดังนั้น ศาลยุติธรรมจึงมีความจำเป็นที่ต้องริบสร้างเสริมความเข้มแข็งในทางวิชาการ ให้สมกับการเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยฝ่ายตุลาการอย่างแท้จริง และมีการพัฒนาอย่างทัดเทียมกับหน่วยงานอื่น

คำถาม : สถาบันวิจัยและพัฒนานี้มีพัฒนาการอย่างไรบ้าง ?

ท่านเลขาธิการ : จากเหตุผลความจำเป็นดังที่กล่าวมาข้างต้น ทางศาลยุติธรรมมีความพยายามในการดำเนินการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนามาเป็นระยะ ๆ โดยมีพัฒนาการดังนี้

ตามแผนกลยุทธ์ศาลยุติธรรม ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ ซึ่งศาลยุติธรรมใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และการทำงานของหน่วยงานตลอดจนถึงปัจจุบัน ก็ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนการวิจัยงานของศาลยุติธรรมไว้ด้วย สำหรับแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยของศาลยุติธรรม ซึ่งจะไปรองรับภารกิจตามยุทธศาสตร์ในเรื่องการจัดทำแผนแม่บทการวิจัยและพัฒนาศาลยุติธรรมต่อไป

สำหรับผู้บริหารระดับสูงของศาลยุติธรรม ทั้งประธานศาลฎีกาและเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ก็มีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนงานด้านการศึกษาวิจัยและจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนา เพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากฎหมายและการศาลยุติธรรม ซึ่งคณะกรรมการ



บริหารศาลยุติธรรมก็ให้เห็นชอบกับเรื่องนี้และได้อนุมัติในหลักการให้มีการจัดตั้งสถาบันวิจัยของศาลยุติธรรมแล้ว ขณะนี้สำนักงานคณะข้าราชการศาลยุติธรรมกำลังเตรียมเสนอโครงสร้างและรายละเอียดให้คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมพิจารณา

คำถาม : ทำไมจึงใช้ชื่อสถาบันแห่งนี้ว่า “สถาบันวิจัยพัฒนศักดิ์”?

ท่านเลขาธิการ : สำหรับการตั้งชื่อสถาบันวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมตามพระนามของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ นั้น ทางสำนักงานศาลยุติธรรมได้พิจารณาแล้วเห็นว่า สถาบันวิจัยและพัฒนาที่จะตั้งขึ้นจะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการพัฒนาวิชาการกฎหมาย ระบบงานศาลยุติธรรม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในภาพรวมแก่ผู้พิพากษา บุคลากรผู้ทำหน้าที่ในงานด้านกระบวนการยุติธรรม นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ ประชาชนที่มีคดีความ และผู้สนใจทั่วไป สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้ขออนุญาตจากผู้สืบราชสกุลพัฒน์เพื่ตั้งชื่อสถาบันวิจัยและพัฒนาตามพระนามของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ผู้ทรงอุทิศพระองค์เพื่องานวิจัยและงานวิชาการด้านนิติศาสตร์ของประเทศไทยอย่างจริงจังว่า “สถาบันวิจัยพัฒนศักดิ์” ทั้งนี้ เพื่อเป็นเกียรติแก่สถาบันศาลยุติธรรม และเพื่อให้บุคลากรของศาลยุติธรรมและนักนิติศาสตร์ไทยทั้งหลายได้ตระหนักถึงความสำคัญในการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ของตนเองให้ทันต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ของประเทศและของโลก เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความยุติธรรมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

คำถาม : สถาบันนี้มีวัตถุประสงค์อย่างไร?

ท่านเลขาธิการ : การจัดตั้งสถาบันวิจัยพัฒนศักดิ์มีวัตถุประสงค์



เพื่อให้เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรม ซึ่งจะรวมถึงการจัดทำแผนแม่บทการวิจัยและพัฒนาศาลยุติธรรม การส่งเสริมและประสานความร่วมมือในการทำงานด้านการวิจัยกับหน่วยงานหรือบุคคลทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน รวมถึงตลอดถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ การจัดทำฐานข้อมูลทางด้านการวิจัยกฎหมายและข้อมูลกฎหมายหรือวิชาการที่เกี่ยวข้องจำเป็นต่าง ๆ ในเรื่องข้อมูลกฎหมายต่างประเทศ เช่น ของระบบ West Law ที่จะทำให้สามารถค้นคว้าตัวบทกฎหมายและบทความทางนิติศาสตร์ได้จากมหาวิทยาลัยทั่วโลก เราก็ได้ซื้อสิทธิมาไว้บริการบุคลากรในสถาบันศาลยุติธรรมแล้ว หากท่านผู้ใดสนใจก็สามารถติดต่อขอใช้บริการ ณ สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ได้

คำถาม : โครงสร้างของสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์เป็นอย่างไร?

ท่านเลขาธิการ : โครงสร้างของสถาบันวิจัยขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ซึ่งพอที่จะกล่าวคร่าว ๆ ได้แก่ กลุ่มช่วยอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผนการวิจัย กลุ่มวิจัยและกลุ่มสนับสนุนการวิจัย

กลุ่มช่วยอำนวยการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติ งานสารบรรณและงานธุรการของสถาบัน การบริหารงานบุคคลเบื้องต้น การเงิน การบัญชี และการพัสดุเบื้องต้น การจัดทำแผนงานและงบประมาณของสถาบันฯ รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน การใช้จ่ายงบประมาณของสถาบัน การจัดทำและเผยแพร่ผลงาน ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการและงานประชุมของสถาบัน

กลุ่มนโยบายและแผนการวิจัย มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์และจัดทำนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี ด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งอำนวยการในการแปลงแผนการวิจัยสู่การปฏิบัติให้กับศาลยุติธรรมและสำนักงาน



ศาลยุติธรรม การกำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ มาตรฐาน หรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวิจัยรวมทั้งดำเนินการควบคุมคุณภาพงานวิจัยให้ได้มาตรฐานสากล วิเคราะห์ ตรวจสอบโครงการวิจัย และเสนอแนะนโยบายในการจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปีด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาทุนอุดหนุนการวิจัยและพัฒนานักวิจัยทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งบุคลากรที่ได้รับงบประมาณ และเงินอุดหนุนเพื่อการวิจัยจากสำนักงานศาลยุติธรรม วิเคราะห์และเสนอแนะผลงานวิจัยในภาพรวมต่อผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานด้านเลขานุการของคณะกรรมการวิจัยศาลยุติธรรม

กลุ่มวิจัย มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปปรับปรุง แก้ไข ยกร่าง และพัฒนากฎหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนรวมทั้งพัฒนากฎหมายไทยให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เปรียบเทียบหลักกฎหมายต่างประเทศกับกฎหมายไทยเพื่อปรับใช้และพัฒนาศาลยุติธรรม ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับระบบงานศาลและกระบวนการยุติธรรม ดำเนินการร่วมกับกลุ่มนโยบายและแผนการวิจัยในการวางแผนนโยบายและแผนการวิจัย

กลุ่มสนับสนุนการวิจัย มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลงานวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรมในรูปของ รายงานผลการวิจัย วารสาร จัดหมายข่าว หนังสือเล่ม เอกสารวิชาการต่าง ๆ เว็บไซต์ และอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับงานวิจัย กฎหมาย เอกสารวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศและเป็นศูนย์รวมข้อมูลให้บริการงานวิจัยด้านกฎหมาย ระบบงานศาลและระบบบริหารจัดการในสำนักงานศาลยุติธรรม



รวมทั้งให้บริการสืบค้นข้อมูล การติดต่อประสานงานกับสถาบันวิจัยและนักวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการวิจัยและงานวิชาการกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการดำเนินการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งจัดให้มีทะเบียนนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ดำเนินการจัดประชุมสัมมนาประจำปีเพื่อกำหนดแนวทางและนโยบายในการจัดทำวิจัยร่วมกับสถาบันวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับงานวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม

คำถาม : สถาบันวิจัยฯ มีโครงการวิจัยอะไรบ้างในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ นี้?

ท่านเลขาธิการ : ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ มีโครงการวิจัยจำนวน ๕ โครงการ ได้แก่ โครงการจัดทำนโยบายแผนยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนากฎหมายและการศาลยุติธรรม และการกำหนดแนวทางในการบริหารด้านการวิจัย โดยมีการจัดจ้างคณะที่ปรึกษาเพื่อจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยและแนวทางการบริหารด้านการดำเนินงานวิจัย โครงการวิจัยเรื่อง “บทบาทของศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยในปีแรกจะเน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชน” ในหัวข้อเรื่อง “การสำรวจประสิทธิภาพกฎหมายในการตอบสนองต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก สตรี และครอบครัว” โครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาทัศนคติของสังคมต่อศาลยุติธรรมภายหลังแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม” โครงการวิจัยเรื่อง “การปรับปรุงระบบงานศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีระบบผู้พิพากษาอาวุโส” และโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของผู้พิพากษาในด้านวิชาการ : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศ Common Law และ Civil Law”



สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ได้มีแผนการวิจัยไว้หลายเรื่องซึ่งได้เสนอไปยังสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเพื่อพิจารณาแล้ว ได้แก่ โครงการวิจัยเรื่อง “บทบาทของศาลไทยกับกระแสโลกาภิวัตน์” โครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ในสถาบันศาลยุติธรรม” โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพของนิติกรในศาลยุติธรรม” โครงการวิจัยเรื่อง “การเรียกค่าเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อม” โครงการวิจัยต่อเนื่องเรื่อง “ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองเด็ก สตรี และครอบครัว” และโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม : ศึกษากระบวนการบริหารงานศาลยุติธรรมเปรียบเทียบ”

นอกจากงานวิจัยข้างต้น สถาบันวิจัยฯ ยังมีแผนจะจัดกิจกรรมนิติศาสตร์เสวนา (Jurisprudence Dialogue) เพื่อให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และประสบการณ์ กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศในทางวิชาการเพื่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและการพัฒนางานวิชาการและงานวิจัย รวมทั้งเพื่อขยายความร่วมมือในทางวิชาการระหว่างบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรในสาขานิติศาสตร์และในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการยุติธรรมในภาพรวม การพัฒนาความยุติธรรมในด้านต่าง ๆ และการพัฒนางานวิจัยและวิชาการของสถาบันวิจัยฯ พัฒนาคืบคลานด้วย

คำถาม: จะเปิดทำการสถาบันวิจัยฯ เมื่อไร และสถาบันตั้งอยู่ที่ไหน

ท่านเลขาธิการ : จริง ๆ การทำงานของสถาบันวิจัยฯ พัฒนาคืบคลานได้เริ่มกันไปแล้ว เพราะต้องดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ที่ได้รับอนุมัติงบประมาณมา โดยขณะนี้เรามีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ประมาณ ๑๕ คน และได้มอบหมายให้ผู้พิพากษา ๓ คน กำกับดูแล สำหรับที่ทำการของสถาบันฯ ก็จะไปที่อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม บนชั้นที่ ๖ ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างปรับปรุงห้องโถงใกล้จะแล้วเสร็จในไม่ช้า สำหรับ



การทำพิธีเปิดสถาบันฯ ได้วางแผนให้เปิดในช่วงวันรพี คือประมาณต้นเดือนสิงหาคมของปีนี้

คำถาม : บุคลากรในศาลยุติธรรมจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาสถาบันวิจัยและพัฒนาสังคม ได้อย่างไรบ้าง

ท่านเลขาธิการ : การมีส่วนร่วมของบุคลากรในศาลยุติธรรมในการพัฒนาสถาบันวิจัยและพัฒนาสังคมเป็นสิ่งจำเป็นมาก สำหรับท่านผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ในงานศึกษาวิจัยทางวิชาการมาอย่างยาวนาน ย่อมสามารถช่วยให้ความแนะนำได้ว่าสถาบันศาลยุติธรรมควรจะทำงานวิจัยทางด้านใด ควรเป็นไปในทิศทางใด โดยท่านอาจจะเข้ามาทำหน้าที่เป็นกรรมการวิจัยหรือนอกรรมการวิจัยของศาลยุติธรรมได้ ท่านที่สนใจทำงานวิจัย ก็สามารถเสนอหัวข้อวิจัยเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าได้ สำหรับท่านที่ยังไม่เคยทำวิจัยก็อาจเริ่มต้นในฐานะผู้ช่วยนักวิจัยก่อนหรืออาจเข้าฝึกอบรมในโครงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ที่สถาบันฯ จะจัดให้มีขึ้นในอนาคต รวมทั้งการช่วยกันขยายเครือข่ายทางวิชาการกับบุคลากรในหน่วยงานอื่นก็เป็นเรื่องสำคัญมาก สำหรับบุคลากรทางฝ่ายบริหารก็สามารถจะนำความรู้และประสบการณ์ของท่านมาช่วยสนับสนุนเรื่องการบริหารงานโดยรวม การบริหารงานบุคคล การพัฒนาระบบ การพัฒนาข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนางานวิจัยจากงานประจำก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้น แม้ท่านที่ไม่สนใจเรื่องการศึกษา ค้นคว้าหรือการเขียนโดยตรงก็ยังสามารถช่วยพัฒนางานวิชาการของศาลยุติธรรมได้ หากเพียงแต่ท่านจะมาเข้าร่วมในเวทีการพูดคุย สัมมนาหรือการเสวนาต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกัน โดยนักวิจัยจากสถาบันวิจัยฯ สามารถสรุปความคิดเห็นและประสบการณ์ของท่านถอดออกมาเป็นบทเรียนให้ได้เรียนรู้กันไป

สิ่งที่ท้าทายสถาบันวิจัยและพัฒนาสังคมอย่างที่สุด คงจะเป็นเรื่องการพัฒนาการดำเนินการทำให้สิ่งที่เป็ความรู้ภายในของบุคลากรที่ทรงคุณค่าที่เราเมื่ออยู่ ให้มีการถอดเก็บเป็นบันทึกความรู้ออกมาให้ชัดเจน แล้วนำมาพัฒนา

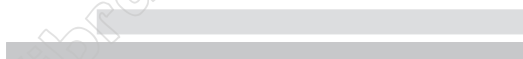


ศาลยุดิธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ให้เป็นองค์ความรู้ขององค์กร รวมทั้งให้มีการแปลงความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
ในการทำงานขององค์กร ดังนั้น หากพวกเราทุกคนจะได้ช่วยกันพัฒนางานวิจัย
และงานวิชาการของเราให้แข็งแกร่งและช่วยกันพัฒนาการจัดการความรู้ของ
องค์กร (Knowledge Management) ให้เป็นระบบ องค์กรศาลยุดิธรรมก็จะ
เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่สมบูรณ์อย่างยิ่งใน
วันข้างหน้า ซึ่งประสิทธิภาพที่จะเกิดขึ้นในงานของสถาบันศาลยุดิธรรมก็ย่อม
ส่งผลถึงประโยชน์ของประชาชนนั่นเอง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุดิธรรม
(www.library.coj.go.th)

นันทาทศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงาน วิจัยและพัฒนา?







บทสัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.อักราท ฐุพรัตน์
ประธานศาลปกครองสูงสุด



การวิจัยทางนิติศาสตร์ คือ การศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลทางกฎหมาย เพื่อให้ประกอบการบัญญัติกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและการปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อยุคสมัย ตลอดจนการยกเลิกกฎหมายที่เป็นปัญหาอุปสรรคและไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งโดยปกติแล้ว ผู้วิจัยมักจะใช้วิธีการวิจัยเอกสารเป็นสำคัญ ผลการวิจัยที่ได้จึงออกมาในรูปของการเขียนตำราเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นักวิจัยกฎหมายควรใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประกอบการศึกษาวิจัยด้วย และในส่วนของศาลยุติธรรมนั้น ถือว่ามีข้อได้เปรียบหลายประการในการศึกษา วิจัยกฎหมาย ทั้งนี้เพราะศาลยุติธรรมมีบุคลากรทางด้านกฎหมายอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละท่านต่างมีประสบการณ์ในการใช้และการตีความกฎหมายมาอย่างยาวนาน ประกอบกับการที่ศาลยุติธรรมมีระบบการจัดเก็บสำนวนคดีและการจัดเก็บสถิติข้อมูลในการจัดการงานคดีของศาลอย่างรัดกุมอยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้งานวิจัย



ของศาลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการที่ศาลยุติธรรมจะตั้งสถาบันวิจัยขึ้นมา นั้นถือเป็นสิ่งที่ดี เพราะศาลเป็นที่พึ่งของประชาชน การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยใช้การวิจัยเข้ามาช่วย จะทำให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยหัวข้อการวิจัยที่น่าสนใจ เช่น ระบบกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เรื่อง การสืบสวนสอบสวน การจับ การค้น ควรปรับเปลี่ยนหรือไม่ ควรมีการประเมินกันเป็นระยะ เพราะความยุติธรรมถือเป็น สิ่งที่ประชาชนแสวงหา เมื่อประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการ ดังกล่าว รัฐจะมีแนวทางในการเยียวยาบุคคลเหล่านั้นอย่างไร หรือปัญหาเรื่อง ระบบการใช้และการตีความกฎหมายที่แตกต่างกัน เป็นต้น

สำหรับการบริหารจัดการสถาบันวิจัยนั้น ผู้บริหารองค์กรต้องมีความ มั่นใจในการดำเนินงานและต้องมีการแบ่งภารกิจหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของ องค์กรอย่างชัดเจนและสอดคล้องสัมพันธ์กับงบประมาณและเวลาที่มี เพราะ ถ้าเดินหน้าไปโดยที่ไม่มีความพร้อมหรือบริหารจัดการไม่ดี ปัญหาที่จะเกิด ตามมาอย่างมากมาย และปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ บุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีวิจัยอย่างดีและมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคล ภายนอก เพราะการเป็นนักวิจัยที่ดีนั้นจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารงานวิจัย นอกเหนือไปจากการใช้ความรู้ทางวิชาการในการค้นหา คำตอบเท่านั้น การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิจาก ต่างประเทศก็สำคัญ เพราะตำรากฎหมายของต่างประเทศมักมีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ แต่ในบางครั้งตำรากฎหมายต่างประเทศที่เราใช้กลับไม่เปลี่ยนแปลง ตามไปด้วย ส่วนการขอความร่วมมือหรือสนับสนุนการทำวิจัยนั้น ในเบื้องต้น ควรประสานความร่วมมือกับองค์กรภายในประเทศก่อน ต่อเมื่อได้ศึกษา ในหัวข้อที่เป็นสากลอาจต้องขอความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศ ในการสนับสนุนการทำวิจัย อย่างไรก็ตาม ในระยะเริ่มต้นนี้ให้สถาบันวิจัย เดินหน้าไปด้วยตัวเอง ถ้ายังขาดตกบกพร่องตรงไหน ให้ปรึกษาหารือกับ

นันททัศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?



นักวิชาการที่มีความสามารถทางด้านการวิจัยหลายๆ ด้าน เพราะจะทำให้ได้แนวคิดมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรและการปรับปรุงวิธีการศึกษาวิจัยได้เป็นอย่างดี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



บทสัมภาษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกสิน พลกุล
อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร



งานวิจัยที่เคยทำมาส่วนใหญ่เป็นการวิจัยทางด้านกฎหมาย ซึ่งจริง ๆ แล้วแม้แต่วิทยานิพนธ์ก็ถือเป็นการทำวิจัยประเภทหนึ่งเช่นกัน แต่เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เพราะการวิจัยมีหลายลักษณะด้วยกัน ซึ่งหากเป็นการวิจัยด้านกฎหมายส่วนใหญ่มักเป็นการวิจัยเอกสาร โดยวิธีการทำวิจัยมีหลายประเภท ดังได้กล่าวไปแล้ว คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) หรือการลงพื้นที่เก็บข้อมูล (Field Research) โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การเข้าไปอยู่ในชุมชนเพื่อสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้นแล้วนำมาเขียนอธิบายผลและนำเสนอผลการวิจัยต่อไป เช่น การทำวิจัยเรื่องการปรับปรุงศาลยุติธรรมในด้านการบริหารจัดการคดีต่าง ๆ ให้ดำเนินไปได้รวดเร็วขึ้น วิธีการทำวิจัยในเรื่องนี้ วิธีการหนึ่งต้องทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เสียก่อน โดยศึกษาว่าระบบวิธีพิจารณาเป็นอย่างไร หรือสำนักงานศาลยุติธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือมีผู้เกี่ยวข้องประเภทใด ต่อมาต้องพิจารณาว่าแต่ละด้านนั้นมีเอกสารที่เกี่ยวข้องว่าไว้อย่างไร เช่น ในแต่ละด้านมี

นานาทศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?



กระบวนการตามกฎหมายหรือมีขั้นตอนว่าไว้อย่างไร หลังจากนั้นต้องสอบถามผู้เกี่ยวข้อง ทั้งหมดนี้ถือเป็นกระบวนการทางความรู้ ทั้งจากเอกสาร ด้วยกฎหมาย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ ด้าน ซึ่งช่วยให้ประมวลได้ว่าเรื่องนี้ควรจะเป็นอย่างไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไรได้

หลักการทํารว้จยที่ตั้นต้องพิจารณาว่ากรรวิจยเรื่งนั้ ๆ จำเป็นต้องใช่วิธีการใด เช่น ต้องใช้วิธีการค้นคว้าด้านเอกสาร ใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็น หรือใช้วิธีการสำรวจกระบวนการต่าง ๆ ทั้งหมด เพื่อให้ได้ข้อสรุป ดังนั้นหลักทั่วไปของงานวิจัยคือ ต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการวิจัยครั้งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และหลีกเลี่ยงความเือคติ (Bias) เพื่อให้ผลการวิจัยมีความเที่ยงตรงมากที่สุด

การที่สำนักงานศาลยุติธรรมจะจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาถือเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาเป็นสาระสำคัญของกระบวนการทั้งหมด ถ้าขาดการวิจัย ความรู้หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ จะไม่เกิดขึ้นเลย ดังนั้นศาลจึงต้องมีการศึกษาเพื่อเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพราะศาลเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนผลักดันกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์ คือการกำหนดแผนแม่บทหรือนโยบายการวิจัย โดยสำนักงานศาลยุติธรรมต้องคำนึงถึงแนวทางต่างๆ คือ กรอบหรือทิศทางการทำวิจัยของประเทศ กรอบหรือทิศทางการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ และกรอบหรือทิศทางการทำวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรม นั่นคือ หลังจากพิจารณาถึงกรอบทิศทางการทำวิจัยของประเทศแล้วต้องหันมามององค์กรภายในของตนอืกรั้ง นั่นคือ สำนักงานศาลยุติธรรมในฐานะที่อยู่ในกรอบใหญ่ ว่าจะดำเนินการวิจัยไปในทิศทางใด



บางครั้งการดำเนินการวิจัยจำเป็นต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลภายนอก (Outsource) เพื่อการทำวิจัยแทน โดยสำนักงานศาลยุติธรรมไม่จำเป็นต้องลงมือปฏิบัติเอง เพราะถ้าสำนักงานศาลยุติธรรมดำเนินการวิจัยเองทั้งหมดอาจเสียเวลาและสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่เหตุ ซึ่งในโลกปัจจุบันถือเป็นสิ่งที่เราต้องยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว เพียงแต่ศาลต้องตระหนักรู้ว่าองค์กรของตนนั้นมีเป้าหมายหรือกรอบแนวทางการวิจัยที่จะดำเนินไปในทิศทางใดเท่านั้น เพราะสังคมปัจจุบันมีแนวคิดใหม่ คือ ไม่มีใครทำอะไรแล้วสำเร็จได้ด้วยคนเพียงคนเดียว นอกจากนี้แล้วการทำวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมยังสามารถแบ่งแยกประเด็นที่จะทำการวิจัยตามประเภทของศาลได้อีกด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยเรามีสถาบันวิจัยที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรทางการวิจัยระดับประเทศหลายแห่งที่สถาบันวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานได้ เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ทำกรวิจัย อย่างไรก็ตามทุกแห่งมักประสบปัญหาหรือมีข้อจำกัดในการทำงานแทบทั้งสิ้น คือการนำงบประมาณมาเฉลี่ย เมื่องบประมาณกระจายมากเกินไป การจะนำมาทุ่มกับงานที่เป็นเป้าหมายหลักจึงทำได้ยาก ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

การจัดตั้งสถาบันวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรม ถือเป็นเรื่องดี เพียงแต่ต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ไม่ใช่เพียงเห็นว่าหน่วยงานอื่นมีสถาบันวิจัย แล้วหน่วยงานศาลก็ต้องมีเช่นกัน หรือมีงบประมาณแล้วนำงบประมาณนั้นมาเฉลี่ยจนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เต็มตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ถ้าสถาบันวิจัย มีระบบการบริหารจัดการที่ดี งานก็จะดำเนินไปด้วยดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่อยากให้เกิดขึ้นในสถาบันที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่นี้



บทสัมภาษณ์
ศาสตราจารย์พิเศษวิชา มหาคุณ
ประธานแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา



ผมเห็นว่าการวิจัยเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนางานของศาลยุติธรรม ดังนั้น ตลอดเวลาที่ผมได้รับราชการเป็นผู้พิพากษาจึงได้พยายามผลักดันให้เกิดงานวิจัยหลายด้านซึ่งผลที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำไปปรับปรุงระบบงานและเกิดการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ

งานวิจัยที่ผมได้ทำมามีทั้งงานวิจัยทางด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายล้มละลาย ประวัติศาสตร์กฎหมาย แต่งานวิจัยที่สำคัญที่สุด คือ งานวิจัยเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน ซึ่งการทำงานวิจัยเรื่องดังกล่าวได้เริ่มต้นในที่เริ่มทำงานที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี ได้มีโอกาสศึกษาดูงานที่ต่างประเทศ จึงทำให้พบปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนว่า การลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นไม่ใช่แนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง จึงได้นำแนวความคิดที่จะให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เรียกว่า “โครงการคืนบ้านเก่า” โดยนัดพบเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการของ



ศาลแล้วกลับมาในชุมชนอีกเพื่อติดตามผลว่า หลังจากผ่านกระบวนการของศาลแล้ว เด็กและเยาวชนที่กลับคืนสู่ชุมชนเหล่านั้นได้ทำงาน ศึกษาต่อ หรือกระทำผิดซ้ำอีกหรือไม่ และยังได้นำเด็กและเยาวชนที่ผ่านโครงการดังกล่าวมาให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการใหม่ด้วย นอกจากนี้ยังมีโครงการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ทุนดังกล่าวได้นำมาจัดสรรให้เด็กและเยาวชนไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพตามที่ได้ฝึกอบรมไป

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๒ ได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการศึกษารายละเอียดว่าประเทศไทยควรจะเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่องค์การ Unicef ยกเว้นหรือไม่ โดยในการดำเนินการดังกล่าวได้มีการจัดประชาพิจารณ์และการให้ความรู้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิเด็กภายใต้การดูแลของ Unicef ด้วย ซึ่งเป็นผลให้ได้รับเงินทุนสนับสนุนในการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมเด็กในประเทศไทยร่วมกับนายวัชรินทร์ บัณฑิตวิทยาสกุล ปัจจุบันเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ๑ เนื่องจากหัวข้อดังกล่าวถือเป็นหัวข้อใหม่ที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน การทำงานวิจัยจึงจำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวก่อนเพื่อกระตุ้นให้คำนึงถึงสิทธิของเด็กและเยาวชน และป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก โดยอาศัยข้อมูลเดิมที่มีอยู่จากการทำงานที่ผ่านมา และจากการหาข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้ทราบว่าทุกครอบครัวในสังคมไทยล้วนมีปัญหาดการทารุณกรรมเด็กทั้งสิ้น โดยเฉพาะการทารุณกรรมทางร่างกาย เช่น การเฆี่ยนตี การทำร้ายร่างกาย ซึ่งผลจากงานวิจัยดังกล่าวก่อให้เกิดการตื่นตัวเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นอย่างมาก และในที่สุดประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อยกร่างกฎหมายในประเทศไทยให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าวด้วย โดยปัจจุบันกฎหมายดังกล่าว ก็คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องจากองค์การ

นานาทศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?



Unicef ได้เล็งเห็นว่าโครงการดังกล่าวได้เก็บข้อมูลและดำเนินการที่ผ่านมา ได้มีส่วนสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก จึงได้ให้ทุนสนับสนุนเพื่อสานต่อโครงการ จึงได้จัดตั้งโครงการคุ้มครองสิทธิเด็กยากจนในชนบท เด็กเร่ร่อน และเด็กต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยขึ้น โดยได้นำระบบการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมาใช้ด้วย ซึ่งมีแนวความคิดว่าจะให้การฟื้นฟูนั้นมีผลถึงครอบครัวของเด็กและเยาวชน และให้ชุมชนและครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งในส่วนศาลเยาวชนและครอบครัวก็ให้มีผู้พิพากษาเข้ามามีส่วนในการให้ความดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้มีลักษณะเช่นเดียวกับครอบครัวทดแทนของเด็กและเยาวชนนั้น รวมทั้งเพื่อให้รู้ถึงลักษณะและพฤติการณ์ความประพฤติของเด็ก จึงจำเป็นต้องมีการหาข้อมูลทางด้านกฎหมาย ทางสุขภาพ และจิตใจของเด็กและเยาวชนอย่างละเอียด โดยได้มีการพัฒนาฝึกอบรมพนักงานคุมประพฤติให้ดำเนินการดังกล่าวต่อไป นอกจากนี้ยังได้จัดทำโครงการเพื่อคุ้มครองเด็กขึ้นด้วย โดยจัดตั้งอาสาสมัครคุ้มครองเด็กขึ้นในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เพื่อให้เกิดความสะดวกในการขอเงินทุนสนับสนุนในการทำงานของศาล จึงได้มีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาระบบการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับการจัดตั้งโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ ที่เป็นโรงพยาบาลนิติจิตเวชเด็ก เพื่อดูแลเด็กที่มีปัญหาทางด้านจิตใจที่ผ่านกระบวนการของศาลเยาวชนโดยตรง โดยได้จัดตั้งมูลนิธิสถาบันพัฒนาระบบการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว และมูลนิธิโรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติขึ้น เพื่อทำให้เกิดความสะดวกในการขอเงินทุนสนับสนุนและความคล่องตัวในการทำงาน โดยเป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของศาลเยาวชนและครอบครัว

หลังจากนั้น มูลนิธิสถาบันพัฒนาระบบการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัวได้รับเงินทุนสนับสนุนจากองค์การที่เกี่ยวกับการป้องกันปัญหา



ยาเสพติดของสหประชาชาติในการดำเนินโครงการนำร่องเกี่ยวกับการป้องกันปัญหาเสพติดและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงได้จัดทำโปรแกรมขึ้นเพื่อทดลองดำเนินการดังกล่าว และเมื่อครบระยะเวลา ๑ ปี เงินสนับสนุนก็หมดลง แต่ก็ได้รับการสนับสนุนอีกครั้งจากองค์การเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดของสหประชาชาติ ณ ประเทศเวียดนาม จึงได้ดำเนินการจัดตั้งชุมชนบูรณาการขึ้นที่ชุมชนวัดมะเกลือ โดยนำโปรแกรมที่ได้จัดทำขึ้นมาใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนในชุมชนด้วย และเมื่อจบโครงการดังกล่าวแล้ว ก็ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การเศรษฐกิจสังคมแห่งเอเชียแปซิฟิกของสหประชาชาติในการจัดทำโครงการป้องกันแก้ปัญหายาเสพติดและการกระทำความผิดของเด็กในลุ่มแม่น้ำโขง โดยประเทศไทยได้ร่วมกับจีน เวียดนาม ลาว และเวียดนาม โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ เป็นการดำเนินการต่อเนื่องมาจากการดำเนินงานที่ผ่านมาแล้วในอดีต แต่ได้ขยายกรอบในการทำงานให้มากขึ้น โดยวางแผนการเก็บข้อมูลจากเด็กที่มีความเสี่ยงทุกพื้นที่ในประเทศไทย แบ่งเป็นเชียงใหม่ อุบลราชธานี สงขลา นครปฐม และกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากข้อมูลที่ผ่านมาที่ว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนมีจุดเริ่มต้นมาจากครอบครัว การดำเนินงานในขั้นต่อมาจึงได้จัดทำโครงการเครือข่ายเยาวชน และเครือข่ายครอบครัวขึ้น โดยในส่วนของเครือข่ายเยาวชนเป็นการให้เยาวชนที่อยู่ในโครงการทั้งหมดช่วยกันแก้ปัญหของเด็กและเยาวชนด้วยกัน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและนำโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูมาใช้ โดยให้นำโปรแกรมที่ใช้อยู่ในสถานบำบัดมาใช้ในโรงเรียนและชุมชนด้วย เพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนรู้สึกต่อต้านการบำบัดฟื้นฟู ทั้งยังได้มีการขยายเครือข่ายออกไปเรื่อยๆ ขณะนี้มีการนำโปรแกรمدังกล่าวไปใช้อยู่ประมาณ ๑๐๐ ชุมชน

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวขณะนี้อยู่ในระยะที่ ๒ โดยมีการให้การอบรมแกนนำชุมชนในชุมชนที่ได้ผลเพื่อที่จะไปขยายเครือข่ายชุมชนต่อไป

นานาทศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?



ซึ่งเป็นงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง และยังมีโครงการที่จะนำไปโปรแกรมหากกล่าวไปใช้ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย เนื่องจากมีปัญหาเกิดขึ้นมากจึงได้ประสานไปยังสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้สนับสนุนโครงการขยายเครือข่ายครอบครัวบำบัดใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งบัดนี้ได้รับการอนุมัติแล้ว ซึ่งจะได้ดำเนินงานดังกล่าวต่อไป

จากประสบการณ์ ได้พบว่า หน่วยงานในลักษณะมูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนจะมีความเหมาะสมที่จะได้รับทุนสนับสนุนมากกว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานราชการ เพราะเป็นการทำงานในรูปแบบที่เห็นเป็นสากลและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ไม่ได้จำกัดเฉพาะของรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งหน่วยงานที่จะสามารถให้การสนับสนุนงานวิจัยได้ จะมีหน่วยงานใดบ้างนั้นก็ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของงานวิจัยว่าเป็นเรื่องใด และในการให้ความช่วยเหลือของบางหน่วยงานก็อาจมีการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการวิจัย โดยหน่วยงานที่มีความสนใจอาจหาข้อมูลขององค์กรที่มีความสนใจในเรื่องที่จะทำวิจัยได้จากอินเทอร์เน็ต โดยให้ข้อมูลว่าตนมีความสนใจและต้องการเงินทุนสนับสนุนในการทำวิจัย หรืออาจได้รับการติดต่อและเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างเจ้าหน้าที่ที่มาฝึกงานก็ได้

สำหรับกรณีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาที่ดี ผมมีความเห็นว่าต้องเริ่มต้นจากการสร้างรูปแบบในกระบวนการ มิใช่เริ่มจากเพียงความอยากในการทำงานวิจัยเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยต้องมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน และวางแผนในภาคปฏิบัติต่อไป รวมถึงยังต้องมีผู้บริหารงานวิจัยได้อย่างเต็มเวลานอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีการรวบรวมผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ หรือผู้ที่มีความสนใจในงานด้านนี้ ซึ่งอาจมีบางท่านมีงานวิจัยของตนเองแล้วจึงอาจมีการรวบรวมทั้งผลงาน และรายชื่อผู้ที่มีความสนใจงานดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยการทำวิทยานิพนธ์ก็ถือเป็นงานวิจัยด้วย จึงอาจให้สถาบันนี้เป็น



แหล่งรวมผลงานวิทยานิพนธ์ของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ทั้งหมด และให้
ลงทะเบียนบุคคลเหล่านั้นเป็นนักวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมด้วย เพื่อให้มี
ข้อมูลมากที่สุด ต้องมีระบบการจัดเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน และเป็นหมวดหมู่

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยฯ ควรสนับสนุนเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอก
มีส่วนร่วมในการทำวิจัยของสถาบันได้ โดยถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เป็น
ทางเลือกเสริม แต่โดยหลักศาลควรมีผู้วิจัยของศาลเองเพราะบุคคลภายนอก
อาจยังไม่รู้ข้อมูลเพียงพอ ในกรณีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นชาวต่างชาตินั้นไม่ได้
เห็นว่าเป็นผลเสีย แต่ต้องการให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นได้มีส่วนร่วมในการ
ปฏิบัติงานอย่างแท้จริง สำหรับเรื่องหัวข้อวิจัยที่น่าสนใจที่สถาบันวิจัยฯ ควรจะทำ
คือ เรื่องการรื้อ ปรับระบบศาล ซึ่งเรื่องดังกล่าวควรเป็นเรื่องที่ศาล
ดำเนินการเอง ไม่ควรให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกดำเนินการ อย่างที่ปัจจุบัน
มีบางหน่วยงานกระทำอยู่ เนื่องจากศาลจำเป็นต้องกล้าที่จะแก้ไขปัญหาของ
ศาลเอง เช่น ควรให้มีการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอย่างไรหรือไม่ หรือ
คำพิพากษาของศาลมีข้อบกพร่องอย่างไรหรือไม่ เนื่องจากศาลจะมีเพียง
หมายเหตุท้ายฎีกาเท่านั้น ศาลจึงควรทำงานวิจัยในเรื่องดังกล่าว โดยอาจให้
นักวิชาการจากภายนอกเข้ามาช่วยทำงานวิจัยด้วย อาทิ ในเรื่องการออกแบบ
สอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก
แบบสอบถามนั้นๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาองค์กรได้

สุดท้ายนี้ ขอเป็นกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันวิจัยทุกคน
ให้ทำงานอย่างเต็มที่ต่อไป



บทสัมภาษณ์
ศาสตราจารย์พิเศษจรัญ ภัคดีอนากุล
เลขาธิการประธานศาลฎีกา



ที่ผ่านมาเนื่องจากภารกิจหลักของศาลคือการพิจารณาคดีซึ่งเป็นการทำงานในเชิงรับ บุคลากรในศาลจึงมีหน้าที่จัดการงานคดีทั้งที่ค้างอยู่และจำนวนประมาณคดีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีโดยมุ่งหวังจะให้งานคดีเสร็จได้มากกว่าปีที่ผ่าน ๆ มา ศาลจึงเป็นองค์กรที่มีความล้าหลังมากที่สุดในด้านงานวิจัย บุคลากรไม่มีโอกาสทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาระบบงานวิจัยอย่างมีทิศทาง ดังนั้น หากศาลจะจัดตั้งสถาบันวิจัยที่มีระบบงานวิจัยเพื่อพัฒนาก็ควรจะต้องกำหนดทิศทางว่าในการทำวิจัยไม่เพียงแต่ทำเพื่อองค์กรศาลเท่านั้น แต่ต้องทำให้ศาลเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยทำวิจัยในทุกด้านที่เป็นเหตุแห่งความไม่ยุติธรรม ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะการวิจัยด้านกฎหมาย แต่ต้องเข้าถึงทุกปัญหาและชี้ทิศทางการบรรเทาปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่สังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารควรตระหนักและให้ความสำคัญแก่สถาบันวิจัยที่จะตั้งอย่างจริงจังโดยต้องจัดสรรงบประมาณให้มากพอเพราะงานวิจัยเป็นงานที่ต้องลงทุน มีการระดมสรรพกำลังและขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อให้มาร่วมในการทำงานวิจัย เพราะปัจจัยสำคัญ



ของงานวิจัยที่มีคุณภาพและความสำเร็จของสถาบันวิจัยขึ้นอยู่กับการระดมองค์ความรู้ของบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิในด้านที่จะทำวิจัยให้ได้มากที่สุด ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิจากต่างประเทศเท่านั้น งานวิจัยเป็นงานที่สั่งการไม่ได้ ต้องทำด้วยความเต็มใจ ใครอยากทำต้องทุ่มเท ไม่ใช่งานประจำที่รับมาแล้วสั่งได้ว่าต้องเสร็จเมื่อใด รูปแบบไหน ฉะนั้นรูปแบบงานวิจัยหรือสถาบันวิจัยที่จะตั้งขึ้น จึงไม่ควรยึดติดกับแนวทางการดำเนินการของสถาบันใดสถาบันหนึ่งเป็นหลัก แต่ควรเลือกนำเอาจุดแข็งของแต่ละสถาบันมาเป็นรากฐานขณะเดียวกันเมื่อรู้จักอ่อนแล้วต้องพยายามหาแนวทางแก้ไขควบคู่ไปด้วย

ในส่วนทุนสนับสนุนหรือความร่วมมือจากองค์กรภายนอกนั้น มีหลายสถาบันและหลายองค์กรที่สนับสนุนงานวิจัยที่มีคุณภาพ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) หรือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งองค์กรเหล่านี้สนับสนุนงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาประเทศในทุกระบบเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หากสถาบันวิจัยของศาลได้กำหนดทิศทางการทำงานวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรเหล่านั้นก็จะได้รับความสนับสนุนและความร่วมมือทั้งในด้านเงินทุนและเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย

สุดท้ายอยากฝากว่า ต้องเข้าใจถึงความสำคัญของงานวิจัย เพราะงานวิจัยเป็นเงื่อนไขหรือพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ถูกต้อง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างสอดคล้องกับระบบใหญ่ ดังนั้น ถ้าการพัฒนากระบวนการศาลโดยมีงานวิจัยเป็นพื้นฐาน จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของกระบวนการยุติธรรมของประเทศ และคุณภาพชีวิตของประชาชนไปในทางที่ดีขึ้น



บทสัมภาษณ์
ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิติไกรพจน์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์



หากกล่าวถึงการทำวิจัยในวงการกฎหมายไทย ในกระบวนการออก
บังคับใช้กฎหมาย มีการทำวิจัยค่อนข้างน้อยแต่มีการเสนอกฎหมายใหม่ ๆ จำนวน
มาก โดยที่หน่วยงานเจ้าของเรื่องมิได้คำนึงถึงภาพรวมอย่างรอบคอบนอกจาก
ความต้องการของหน่วยงานของตน ซึ่งหลักการทำวิจัยที่ดีนั้นต้องตอบคำถาม
การวิจัยได้อย่างถูกต้อง มีการค้นคว้าวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบนำเสนอระเบียบ
วิธีวิจัยที่เชื่อถือได้และข้อเสนอวิจัยที่ชัดเจนซึ่งขึ้นอยู่กับเรื่องที่ทำวิจัย

การที่ศาลยุติธรรมจะจัดตั้งหน่วยงานวิจัยของตนเองถือเป็นสิ่งที่ดี
ถึงแม้ว่าศาลจะเป็นองค์กรวิชาชีพ แต่สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานทาง
ด้านธุรการของศาลควรจะมีองค์กรในการทำวิจัย ดังนั้น การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อ
วิจัยและพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยหัวข้อที่ควรทำวิจัย คือ ทศนคติ
ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันศาล การยอมรับและ
ปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นไปได้อย่างดีและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม



อย่างไร คำพิพากษา ที่ไม่มีผลบังคับใช้อย่างแท้จริงมีหรือไม่ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสถาบันศาล รวมถึงการวิจัยในส่วนของระบบการจัดการองค์กร เช่น วิธีการลดปริมาณคดีของศาล การเพิ่มขึ้นศาลในศาลชั้นอุทธรณ์ เป็นต้น แต่คงไม่ก้าวล่วงไปถึงการเสนอกฎหมาย โดยสถาบันวิจัยของศาลจะดำเนินโครงการวิจัยเองหรือจ้างบุคลากรภายนอกก็สามารถทำได้ทั้งสองอย่าง เพราะบางเรื่องบุคลากรในศาลอาจมีความเชี่ยวชาญไม่เพียงพอ ส่วนการที่จะมีผู้ทรงคุณวุฒิต่างประเทศเข้าร่วมทำวิจัยด้วยหรือไม่ขึ้นอยู่กับหัวข้อวิจัย บางครั้งอาจมีความจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายต่างประเทศ แต่มีข้อจำกัดในด้านทุนวิจัยและงานวิจัยอาจไม่จำเป็นต้องทำวิจัยโดยชาวต่างประเทศโดยเฉพาะ อีกทั้งงานวิจัยไทยก็สามารถนำไปใช้ในวงกว้างได้

สถาบันวิจัยในปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมาก ขึ้นอยู่กับศาลว่าจะเลือกดำเนินการวิจัยในรูปแบบใด โดยความเป็นจริงแล้ว ศาลมีลักษณะใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย เพราะศาลมีบุคลากร คือ ผู้พิพากษาซึ่งมีศักยภาพที่จะทำวิจัยได้เองเป็นจำนวนมาก และมีวัฒนธรรมองค์กรเป็นของตนเอง แต่ในส่วนของมหาวิทยาลัยนั้น ปัญหาที่พบ คือ ทุนในการทำวิจัยมีจำกัด ตลอดจนความไม่คล่องตัวและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องมีมากจนเกินไป ทำให้มีอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนไม่มากนักที่รับทำงานวิจัยให้แก่มหาวิทยาลัย ดังนั้นสถาบันวิจัยของศาลจะต้องวางรูปแบบการบริหารงานวิจัยให้ชัดเจนตั้งแต่แรก ทั้งในการรับนักวิจัยควรพิจารณาไปถึงว่าสามารถปฏิบัติงานได้แค่ไหนและนานเพียงใด เพราะส่วนใหญ่ต้องรับนักกฎหมายมาทำงานวิจัย รวมไปถึงการให้ทุนวิจัยแก่บุคคลภายในหรือภายนอกหน่วยงานศาลและทุนวิจัยที่ให้เพียงพอหรือไม่ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นแบบอย่างสถาบันวิจัยที่ไม่ได้ทำวิจัยด้วยตัวเองมีประสิทธิภาพสูงและมีระบบติดตามที่ดี



บทสัมภาษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธิดิพันธุ์ เชื้อบุญชัย
คณบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



จากประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน เห็นว่าการทำงานวิจัยทำให้ได้รับความรู้ในระดับที่ลึกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานวิจัยจะมีลักษณะคล้ายกับการทำวิทยานิพนธ์ที่ต้องมีการตั้งข้อสมมติฐานจัดทำโครงร่าง แล้วจึงศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล โดยอาจจะศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศประกอบด้วย แม้กฎหมายของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน แต่การนำข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ควรจะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับแนวคิดวิธีการ และปัญหาของกฎหมายต่างประเทศมาประกอบการพิจารณาจะเป็นประโยชน์อย่างมาก และขั้นตอนต่อไปคือการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร โดยงานวิจัยทางนิติศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นแบบวิจัยเอกสารมากกว่าแบบวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ เช่น แบบกึ่งภาคสนาม ซึ่งมีทั้งการสำรวจข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามพื้นที่ต่าง ๆ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารด้วย



ผมเห็นด้วยอย่างมากที่ศาลจะจัดตั้งสถาบันวิจัยเพื่อทำงานวิจัย อันก่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารกิจการของศาลยุติธรรม การวิจัย อาจเกิดจากกรณีที่เกิดจากศาลเห็นข้อขัดข้องในการพิจารณาคดีแล้วจึงมอบหมาย ให้สถาบันวิจัยดำเนินการวิจัย โดยศาลเป็นผู้ชี้หรือวางกรอบในการวิจัยก็ได้ และในการดำเนินงานวิจัยของศาลหากมีการแบ่งสาขาจะทำให้ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านมากขึ้น ส่วนบุคลากรของสถาบันวิจัยนั้นควรจะเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ที่ไม่ใช่ข้าราชการตุลาการ แต่ถ้าสถาบันวิจัยเห็นว่างานวิจัยนั้นจำเป็นจะต้อง จ้างบุคคลภายนอกก็อาจทำได้เช่นกัน และการให้ชาวต่างชาติเข้าร่วมทำงานวิจัย โดยอาจจะเป็นลักษณะของการให้คำแนะนำในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเทศ ของเขา ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำงานวิจัย เพราะคนท้องถิ่นของ ประเทศนั้นเองย่อมจะเข้าใจระบบกฎหมายของตนได้ดีกว่าผู้วิจัยซึ่งเป็นคนไทย

สุดท้ายนี้ การดำเนินการของสถาบันวิจัยของศาลในระยะแรกอาจ จะถือสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย(TDRI) เป็นแบบอย่างก็ได้ ส่วนเรื่อง หัวข้อในการวิจัยขอแนะนำงานวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายพื้นฐาน กล่าวคือ ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะกฎหมาย เหล่านี้ ศาลในฐานะผู้บังคับกฎหมายย่อมเป็นผู้รู้ประเด็นปัญหาเป็นอย่างดี



บทสัมภาษณ์

นายวิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ

ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม



เป็นที่ทราบกันดีว่า การพัฒนากระบวนการยุติธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีในทางวิชาการยิ่งกว่ามุงที่จะแก้ไขด้วยระเบียบวิธีปฏิบัติ การที่ศาลยุติธรรมได้จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาขึ้นเป็นการส่งเสริมงานด้านการวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เนื่องจากปัจจุบันการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) หรือการพึ่งพากระบวนการยุติธรรมทางศาล ประชาชนยังไม่ได้ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นด้านการเดินทางสำหรับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นทางไกล ค่าธรรมเนียมรูปแบบพิธีการในการนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลที่สลับซับซ้อน ตลอดจนระยะเวลาที่ไม่แน่นอนในการดำเนินการทางศาลที่ใช้เวลานานจนเกิดความเสียหายขึ้น เป็นสาเหตุให้ประชาชนไม่นำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลหันไปใช้รูปแบบในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้น การกำหนดแผนแม่บทการวิจัยของศาลยุติธรรมควรพิจารณาถึงบทบาทของศาล



ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอย่างรอบด้านและเชื่อมโยงกับแผนแม่บทงานวิจัยกฎหมายและงานยุติธรรมของกระทรวงยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันหน่วยงานและองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาทางด้านนิติศาสตร์และกระบวนการยุติธรรมมีอยู่อย่างกระจัดกระจายโดยไม่มี การเชื่อมโยงข้อมูลงานวิจัยและนักวิจัยของหน่วยงานเหล่านี้อย่างเป็นระบบ ทำให้งานวิจัยเกิดความซ้ำซ้อนและไม่มีการพัฒนางานในลักษณะของการต่อยอดขึ้นจากหัวข้อที่มีการวิจัยแล้ว ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการโดยให้มีการแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลกันและต้องมีการบริหารจัดการหน่วยงานของตนอย่างเป็นระบบด้วย

การบริหารจัดการสถาบันวิจัย มีความสำคัญอยู่สองส่วน คือ การบริหารงานด้านงบประมาณ และการบริหารงานด้านบุคลากร ทั้งสองส่วน ต้องมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์และไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา งานวิจัย โดยการบริหารงานด้านงบประมาณควรจัดให้มีระบบการคำนวณ เงินทุนสนับสนุนอย่างเหมาะสมและเป็นมาตรฐาน มีระบบการตรวจสอบ กำกับดูแลงบประมาณที่ดีและไม่เป็นภาระแก่ผู้วิจัยจนเกินควร ส่วนการบริหาร งานด้านบุคลากร เริ่มตั้งแต่มีระบบการคัดเลือกนักวิจัยที่เป็นธรรมและเปิดกว้าง ให้ผู้สนใจที่สนใจทั่วไปเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นอาจสร้างรูปแบบ การวิจัยที่มีความหลากหลายมากกว่าที่จะยึดติดกับรูปแบบเดิมโดยนอกจาก การวิจัยแบบเอกสารแล้วอาจใช้วิธีวิจัยเชิงทดลองเข้าช่วยในการวิจัยด้วย ซึ่งจะทำให้ข้อมูลการศึกษาวิจัยมีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในส่วนบุคคลผู้ดำเนินการวิจัยนั้นสามารถทำได้สองรูปแบบ คือ สถาบันวิจัย ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยเจ้าหน้าที่ของสถาบันและการจ้างบุคคลหรือ หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ดำเนินการวิจัยโดยสถาบันวิจัยเป็นผู้กำกับดูแล ซึ่งจะ ใช้รูปแบบใดแล้วแต่ความเชี่ยวชาญและความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะ

นันททัศนะ ทำไมศาลยุติธรรมต้องทำงานวิจัยและพัฒนา?



ทำการวิจัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อหน่วยงานด้วย หัวใจสำคัญของงานวิจัยอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การบริหารงานวิจัยและการควบคุมคุณภาพงานวิจัย การบริหารงานวิจัย ต้องมีกระบวนการติดตามและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้แน่ใจว่าการวิจัยนั้นอยู่ในขอบข่ายและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ส่วนการควบคุมคุณภาพงานวิจัยอาจจะทำได้โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานั้น ๆ และสาขาอื่นเข้าร่วมในการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้ผลงานวิจัยมีความครบถ้วนสมบูรณ์เป็นที่ยอมรับ น่าเชื่อถือและสามารถนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขกฎหมายได้อย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่าสถาบันวิจัย คือ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และนำความรู้ที่ค้นคืนกลับให้แก่สังคม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาประเทศไปบนพื้นฐานของความรู้ที่แท้จริง และสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทและแนวทางให้สอดคล้องต่อความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป



ประสบการณ์งานวิจัย





ประสบการณ์งานวิจัย ด้านรัฐประศาสนศาสตร์

โดย ดร. พศัวัฒน์ กนกนาก*



๑. ความนำ

งานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมของประเทศ
ไทยในการอุทธรณ์และฎีกา” ที่ได้ทำนั้นเป็นสาระสมบูรณ์ของหลักสูตรปริญญาธุ
บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ซึ่งนักศึกษาจะต้องทำการวิจัยเสนอเป็นดุขฎินิพนธ์จำนวน ๓๖ หน่วยกิต
นอกจากที่จะต้องศึกษาวิชาปรับพื้นฐานจำนวน ๕ วิชา โดยไม่นับเป็นหน่วยกิต
ก่อนที่จะเริ่มต้นศึกษาองค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์อีกจำนวน ๓๖
หน่วยกิต ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ หมวด ได้แก่ หมวดวิชาหลัก (Core) จำนวน
๔ วิชา หมวดวิชาวิจัย (Research) จำนวน ๔ วิชา และหมวดวิชาเอก (Major)
จำนวน ๓ วิชา รวมจำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรนี้ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาการ

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ปริญญาธุบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๔๔ (เป็นดุขฎินิพนธ์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์คนแรกของมหาวิทยาลัย
รามคำแหงและของประเทศไทย).



(Academic Programme) ทั้งสิ้น ๗๒ หน่วยกิต ส่วนหลักสูตรที่เน้นวิจัย (Research Program) จะไม่มีการศึกษาองค์ความรู้จำนวน ๓๖ หน่วยกิต แต่จะเป็นการวิจัยทั้งหมด ๗๒ หน่วยกิต โดยในการศึกษาหลักสูตรที่เน้นวิชาการนี้ ข้อยากก็คือ เมื่อจบการศึกษาองค์ความรู้จำนวน ๓๖ หน่วยกิตดังกล่าวแล้ว ก่อนที่จะทำวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ (Dissertation) จะต้องทำการสอบวัดคุณสมบัติ (Qualifying Examination หรือ Q.E.) ซึ่งจะเป็นการสอบรวมทั้งสิ้น ๓ วัน ๆ ละ ๔ ชั่วโมง โดยวันแรกจะเป็นการสอบวัดองค์ความรู้ในหมวดวิชาหลัก วันที่สองจะเป็นการสอบในหมวดวิชาวิจัย และวันที่สามจะเป็นการสอบในหมวดวิชาเอก หมวดวิชาละ ๔ ข้อ และเมื่อสอบผ่านทั้ง ๓ หมวดวิชาดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องสอบปากเปล่า (Oral Examination) จนได้รับการประกาศชื่อจากคณะกรรมการสอบให้ผ่าน จึงจะถูกประกาศว่าเป็น Ph.D. Candidate คือ ผู้ที่มีคุณสมบัติในการที่จะมีสิทธิเสนอหัวข้อเพื่อทำการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

๒. สาระสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นกรนำแนวคิดทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) มาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นทางด้านนิติศาสตร์ (Law) ในกระบวนการอุทธรณ์และฎีกาของศาลยุติธรรมไทย ซึ่งเกิดปัญหาดังกล่าวเป็นจำนวนมากในศาลสูงอื่นได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา โดยในการแก้ปัญหานี้ ได้มีผู้ทำการวิจัยมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ คนะ คือ การใช้สิทธิฎีกา (Right to Appeal to the Supreme Court) ของกฤตศิลป์ (ดร.พศวัฒน์) กนกนาก และคณะ กับการวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (Research on Means to Reduce Case in the Appeal Courts and the Supreme Court) ของชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ ซึ่งก็ยังไม่สามารถที่จะนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้ในทางแนวทางของด้านนิติศาสตร์ ดังนั้น



การวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งนำแนวคิดทฤษฎีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในเรื่องการรี้อ
ปรับระบบ (Reengineering) มาเพื่อแก้ไขปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงระบบการ
ฎีกาของศาลยุติธรรมไทยเสียใหม่จากระบบของการให้สิทธิหรือระบบสิทธิ
(Appeal as of Rights) เป็นระบบของการใช้ดุลพินิจที่จะรับคดีหรือระบบ
อนุญาต (Discretionary Appeal)

๓. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้ ใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณในการ
แสวงหาองค์ความรู้ โดยมีรายละเอียดของการศึกษา ดังนี้

๓.๑ ขั้นตอนที่ ๑ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการวิจัย
เอกสาร (Document Reserch) โดยทำการศึกษารวบรวมความรู้พื้นฐาน
ที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์การ แนวคิดและ
หลักกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์และฎีกา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น
และการยอมรับ และระบบการอุทธรณ์และฎีกาในศาลต่างประเทศ เป็นฐาน
ในการกำหนดรายละเอียดของประเด็นในการศึกษา และเป็นฐานสำหรับการ
วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของความเป็นมาของระบบการอุทธรณ์และฎีกา
ในศาลยุติธรรมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจและ
เปรียบเทียบกับระบบการอุทธรณ์และฎีกาในศาลต่างประเทศ รวมทั้งได้นำ
ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดรูปแบบของระบบ
การอุทธรณ์และฎีกามานำเสนออย่างเป็นระบบ โดยยึดแนวคิดในการจัด
รูปแบบของระบบการอุทธรณ์และฎีกาในศาลต่างประเทศเป็นฐานในการ
ศึกษาวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้นำผลการวิจัยและผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งได้วิจัยและศึกษาถึงเรื่องของการใช้สิทธิฎีกา การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดี
ที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดย
การอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา



ในคดีแพ่ง และการปฏิรูปศาลยุติธรรมของไทยยุคปัจจุบัน มาแสดงให้เห็นถึงผลของการใช้สิทธิฎีกาอย่างเต็มที่ การหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา วิธีการแก้ไขความไม่ถูกต้องของคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ แนวความคิดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องอุทธรณ์และฎีกาในคดีแพ่ง ตลอดจนแนวคิดทางวิชาการต่างๆ ในการปฏิรูปศาลยุติธรรมของไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวยังคงก่อให้เกิดปัญหาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากยังไม่มีการพัฒนาหารูปแบบที่เหมาะสมของโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาใหม่

๓.๒ ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบการวิจัยสำรวจ (survey research) โดยศึกษาข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานอันได้แก่ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทย โดยใช้ตัวแปรต่าง ๆ อันได้แก่

- ๑) ภูมิหลังของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทย
- ๒) ความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา
- ๓) ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา
- ๔) การดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อลดปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาในปัจจุบันและแนวทางที่จะใช้ในอนาคต
- ๕) การยอมรับในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทย
- ๖) โครงสร้างที่เหมาะสมของศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา

และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interviews) โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้บริหารระดับสูงของศาลยุติธรรมไทยอันได้แก่ ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา ที่ปรึกษา



ศาลฎีกา และประธานแผนกคดีต่าง ๆ ในศาลฎีกา

การศึกษาในชั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาหาข้อมูลโดยตรงจากแหล่งที่เกิด และนำข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ โดยใช้ตัวแปรต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากข้อสงสัยที่เกิดจากการศึกษาในชั้นตอนที่ ๑ ผลการศึกษาที่ได้จะได้นำไปวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาในชั้นตอนที่ ๑ เพื่อจะได้ตอบคำถามในวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

๓.๓ ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการสรุปและอภิปรายผลการศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาในชั้นตอนที่ ๑ และ ๒ ทั้งนี้ได้อาศัยวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลักในการพิจารณา

๔. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

อาจแบ่งพิจารณาออกได้เป็น ๓ ด้าน คือ

๔.๑ ด้านองค์การศาลยุติธรรมไทย

จากการทำการวิจัยในเรื่องดังกล่าวซึ่งใช้เวลาทั้งสิ้น ๑ ปีเต็ม (หลังจากที่ได้ศึกษาวิชาปรับพื้นฐานและองค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ตลอดจนการสอบวัดคุณสมบัติซึ่งใช้เวลาประมาณ ๓ ปี ๓ เดือน มาแล้ว) สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ทั้ง ๕ ข้อ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์การศาลยุติธรรมไทยในอนาคต ดังต่อไปนี้

คำถามที่ ๑ รูปแบบของระบบการอุทธรณ์และฎีกาในศาลยุติธรรมของต่างประเทศมีรูปแบบ และของไทยเป็นรูปแบบใด

จากแนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์และฎีกาสามารถทำให้ทราบถึงระบบการอุทธรณ์และฎีกาว่ามีอยู่ ๒ ระบบ ได้แก่ ระบบสิทธิและระบบอนุญาต ส่วนรูปแบบศาลมีอยู่ ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบ ๒ ชั้นศาล และรูปแบบ ๓ ชั้นศาล ซึ่งไทยใช้ระบบสิทธิทั้งในการอุทธรณ์และฎีกา และจัดรูปแบบศาลเป็นแบบ ๓ ชั้นศาล



คำถามที่ ๒ การดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อลดปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาของไทยในปัจจุบันและแนวทางที่จะใช้ในอนาคตมีอย่างไรบ้าง

จากแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อลดปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาของไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังกล่าว สามารถทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ไขว่า การคงระบบการให้สิทธิฎีกาหรือระบบสิทธิไว้โดยการเพิ่มเติมข้อห้ามในการฎีกากฎี หรือการเพิ่มอำนาจให้ศาลฎีกาที่จะไม่รับวินิจฉัยคดีก็ดี ล้วนเป็นมาตรการที่ได้นำมาใช้แล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อการแก้ไขปัญหามิได้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย การปรับปรุงระบบการฎีกาของไทยโดยนำระบบการฎีกาโดยได้รับอนุญาตหรือระบบอนุญาตมาปรับใช้น่าจะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับปริมาณคดีในศาลฎีกาได้

คำถามที่ ๓ ความคิดเห็นและการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์และฎีกาของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทยเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็นและการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงระบบสามารถทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของความคิดเห็น ความเชื่อและทัศนคติว่าแตกต่างกันอย่างไร ลักษณะของการยอมรับมี ๓ แบบ ได้แก่ การยอมรับ การเลียนแบบ และการยอมรับและผสมผสานสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งที่มีอยู่เดิม และกระบวนการยอมรับมี ๕ ขั้น ได้แก่ ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ ขั้นประเมิน ขั้นทดลองและขั้นการยอมรับ ซึ่งผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทยต่างก็มีความคิดเห็นและการยอมรับที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีคุณลักษณะของความคิดเห็น ความเชื่อและทัศนคติ รวมทั้งมีลักษณะของการยอมรับและกระบวนการยอมรับที่ต่างกัน และผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรในด้านความ



คิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา กับด้านการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทยแล้ว พบว่า ตัวแปรทั้ง ๒ มีความสัมพันธ์กันสูงสุดเมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น ๆ

คำถามที่ ๔ ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เหมาะสมของศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา

จากการวิเคราะห์ตัวแปรสามารถทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เหมาะสมของศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกา ซึ่งได้แก่ การดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อลดปริมาณคดีในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาของไทยด้านแนวทางที่จะใช้ในอนาคต กับ การยอมรับในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาของผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระดับต่าง ๆ ของไทย เพียง ๒ ตัวแปร เท่านั้น

คำถามที่ ๕ รูปแบบที่เหมาะสมของโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาควรเป็นรูปแบบใด

จากข้อมูลที่ได้จากผู้ปฏิบัติงานอันได้แก่ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมทั่วประเทศ และผู้บริหารระดับสูงของศาลยุติธรรมไทยอันได้แก่ ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา ที่ปรึกษาศาลฎีกา และประธานแผนกคดีต่าง ๆ ในศาลฎีกา สามารถทำให้ทราบถึงรูปแบบที่เหมาะสมของโครงสร้างศาลยุติธรรมไทยในการอุทธรณ์และฎีกาว่า ควรเป็นรูปแบบที่มีระบบการอุทธรณ์เป็นระบบสิทธิ และควรเปลี่ยนระบบการฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต แต่เมื่อปรับเปลี่ยนระบบการฎีกาเป็นระบบอนุญาตแล้ว คดีในศาลชั้นอุทธรณ์บางศาลเฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงก็ควรอุทธรณ์ตรงต่อศาลฎีกาเช่นเดิม ส่วนการอุทธรณ์ตรงต่อศาลฎีกาเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายยังคงให้เป็นสิทธิของคู่ความที่ทำได้เช่นเดิม แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาก่อน



๔.๒ ด้านตัวผู้วิจัย

๑) ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) มากขึ้น โดยก่อนการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเคยทำการวิจัยเกี่ยวกับเอกสาร (Documentary Research) แต่ในการทำวิจัยครั้งนี้ เป็นทั้งการวิจัยเอกสาร และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประกอบกัน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ที่ครบถ้วนครอบคลุมระเบียบวิธีวิจัยทั้ง ๒ ด้าน อันได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methods) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methods)

๒) ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้วิจัยเองในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตรรกะ รวมทั้งการเปรียบเทียบโดยใช้ตารางการเปรียบเทียบในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม และการนำองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีมาอภิปราย ผลการวิจัย และ

๓) ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานในปัจจุบัน เพื่อให้งานสำเร็จอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ ตลอดจนสามารถแนะนำผู้อื่นได้อย่างเป็นระบบ

๔.๓ ด้านประเทศชาติ

๑) ทำให้มาตรฐานในการให้บริการด้านความยุติธรรมของไทยสูงขึ้น

๒) ทำให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับระบบศาลยุติธรรมไทยมากขึ้น เพราะมีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบที่เป็นสากล และ

๓) ทำให้การพิจารณาคดีของศาลสูงไทยรวดเร็วขึ้น อันเป็นการสอดคล้องและเป็นไปตามหลักปรัชญาของกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ ความอยุติธรรม” (Court delayed is Court denied)



๕. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรม

จากประสบการณ์การวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีประโยชน์ต่อองค์การศาลยุติธรรมของเราเป็นอย่างมาก ไม่เพียงในด้านการพัฒนาระบบงานทั้งด้านการพิจารณาคดีและด้านธุรการเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการนำไปพัฒนาบุคลากรทั้งตุลาการและธุรการ ตลอดจนการนำไปกำหนดนโยบายในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ด้วย โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. สถาบันวิจัยและพัฒนาของศาลยุติธรรม ควรจะเป็นทั้งผู้วิจัย โดยเป็นตัวหลักในการทำวิจัยในเรื่องต่างๆ และควรจะเป็นผู้สนับสนุนโดยเป็นผู้จัดหาทุนสนับสนุนในการวิจัยของผู้พิพากษาที่มีความสนใจที่จะทำการวิจัยไม่ว่าในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานของศาลยุติธรรมด้วย

๒. ในแง่ของผู้วิจัย ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติในสถาบันนี้ควรจะหาแนวร่วมหรือผู้ร่วมวิจัย ทั้งจากภายในและภายนอกอันได้แก่ ผู้พิพากษา อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือนักศึกษาทุกระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่กำลังทำงานวิจัยในด้านที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม

๓. ในแง่ของผู้สนับสนุน สถาบันควรจัดหาทุนมาอุดหนุนในการวิจัยของผู้พิพากษา อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือนักศึกษาที่กำลังทำงานวิจัยดังกล่าวด้วย โดยควรประกาศให้ทุนแก่ผู้ที่ทำวิจัยมาเสนอหัวข้อวิจัยในปัญหาที่ทางสถาบันเป็นผู้กำหนดขึ้น และ

๔. นอกเหนือจากการวิจัยทางนิติศาสตร์แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่นักกฎหมายคุ้นกันดีแล้ว ก็ควรมีวิธีวิจัยแบบอื่นด้วย เช่น การวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Survey Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานของศาลยุติธรรม และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) โดยการสัมภาษณ์จากผู้บริหารระดับสูงของศาลยุติธรรมควบคู่กันไปด้วยก็จะทำให้งานวิจัยทางด้านนิติศาสตร์มีความสมบูรณ์ถูกต้องและเที่ยงตรงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวิจัยแบบอื่นที่ควรนำมา



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ทดลองใช้ด้วยก็คือ ประชาพิจารณ์ (Public Hearing Research) เพื่อพิจารณา
รูปแบบและความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในแต่ละชั้นศาล
การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) การวิจัยและพัฒนา
(Research and Development) และการวิจัยยอภิมาน (Meta Analysis)
 เป็นต้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



ประสบการณ์การวิจัยทางนิติศาสตร์ ในประเทศไทย

ดร. ไชยยศ วรรณศิริ*



เกริ่นนำ

ปัจจุบันนี้ การดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปจากที่เป็นอยู่เดิมในอดีตอย่างมาก การดำเนินชีวิตแต่ละวันของคนบางคนอาจจะมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งที่เป็นธรรมชาติน้อยลงมาก เนื่องจากทุกวันนี้มนุษย์จะอยู่ภายใต้วงล้อมของเทคโนโลยีที่ตนเป็นผู้สร้างขึ้น ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีส่วนชี้ให้เห็นว่าการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในโลกยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นผลิตผลของการวิจัยและพัฒนา ทุกวันนี้การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวข้องกับธุรกิจและงบประมาณเป็นจำนวนมากมหาศาล บุคลากรที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา ก็มากขึ้นตามไปด้วย

เมื่อพิจารณาในแง่ของการวิจัยและพัฒนาทางนิติศาสตร์ก็มีความสำคัญไม่แตกต่างกัน การเรียนรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับทฤษฎีหรือเรื่องราวใหม่ ๆ

* ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา.



รวมถึงการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมหลาย ๆ เรื่องทางด้านกฎหมายก็สืบเนื่องมาจากการวิจัยและพัฒนาเช่นกัน ส่งผลให้มนุษย์มีความรู้และเฉลียวฉลาดมากขึ้น สำหรับประเทศไทย การวิจัยทางนิติศาสตร์ก็มีมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยในรูปแบบต่างๆ ที่เผยแพร่ออกสู่สังคม ซึ่งงานวิจัยเหล่านั้นสร้างผลประโยชน์ให้แก่สังคมไทยอย่างมหาศาล เพราะทำให้เกิดแนวคิดหรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้แก้ไขและพัฒนาการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงตลอดถึงการนำเสนอคำตอบที่สามารถแก้ไขปัญหาด้านวิชาการหลายด้านให้ลุล่วงไปได้

การวิจัย

มีการให้ความหมายของคำว่า “การวิจัย” ว่า การค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา^๑ แต่ความหมายดังกล่าวเป็นนิยามศัพท์ในลักษณะกว้างๆ ดังนั้น ความหมายของคำว่า “การวิจัย” จึงอาจจะมีความแตกต่างหลากหลายไปตามมุมมองของแต่ละคน เช่น แนวคิดที่ว่า การวิจัยจะต้องเป็นการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตอบปัญหาด้วย^๒ ยิ่งไปกว่านั้น การตอบปัญหาดังกล่าวน่าจะมีลักษณะของการยุติหรือแก้ปัญหา แม้ว่าหัวข้อหรือบทสรุปของการวิจัยอาจจะไม่ได้แสดงให้เห็นว่า การวิจัยนั้นมุ่งที่จะตอบหรือแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตาม แต่เนื้อหาของงานวิจัยนั้นน่าจะมีผลให้ปัญหาได้ถูกแก้ไขจนระงับสิ้นไป^๓

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หน้า ๑๐๗๒.

^๒ อาจจะมีมองกันว่า การวิจัยบริสุทธิ์ (Pure research) ไม่ได้มุ่งหวังที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ แต่ก็อาจมองได้ว่า การวิจัยบริสุทธิ์ (Pure research) นั้นมีวัตถุประสงค์ในการตอบปัญหาเช่นกัน เพียงแต่ว่าการวิจัยประยุกต์ (Applied research) จะเป็นการตอบปัญหาที่ชัดเจนมากกว่า โปรดดู Cooper and Schindler Business Research Method 6th ed. (Singapore : The McGraw - Hill Co., Inc., 1998) p.13.

^๓ แนวคิดนี้น่าจะสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ซึ่งมุ่งเน้นที่การใช้ปัญญาในการดับทุกข์ เมื่อการวิจัยเป็นการใช้ปัญญาประเภทหนึ่ง จึงควรที่จะใช้ปัญญานั้นให้เป็นประโยชน์ในการดับหรือยุติปัญหาด้วย.



สำหรับรูปแบบหรือประเภทของการวิจัยนั้น จะแบ่งออกได้เป็นหลายประการ ขึ้นอยู่กับวิธีหรือมุมมองในการแบ่ง สำหรับรูปแบบหรือประเภทของการวิจัยทางนิเวศศาสตร์^๕ ที่คุ้นเคยกัน คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยลักษณะนี้เป็นการวิจัยโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารรูปแบบต่างๆ เช่น ตัวบทกฎหมาย ตำรา คำบรรยาย บทความ หรือเอกสารอื่นๆ ส่วนรูปแบบการวิจัยอีกลักษณะหนึ่งที่ปัจจุบันสามารถพบเห็นกันได้บ่อยครั้ง คือ การวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical research) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่รวบรวมจัดเก็บในทางปฏิบัติ เช่น การสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถาม เป็นต้น

ประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยทางนิเวศศาสตร์ในประเทศไทย

การวิจัยทางนิเวศศาสตร์ในประเทศไทยจะมีทั้งการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงประจักษ์ แต่ดูเหมือนว่าการวิจัยเชิงประจักษ์จะได้รับความนิยมมากขึ้นในเรื่องนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจและควรหยิบยกขึ้นพิจารณาอยู่สองประการ คือ การเลือกรูปแบบของการวิจัยกับความสำคัญของห้องสมุด

เป็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดการวิจัยเชิงประจักษ์จึงถูกเลือกสำหรับการวิจัยทางนิเวศศาสตร์ในประเทศไทยมากขึ้น เหตุผลหนึ่งน่าจะเป็นเพราะแนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ทางนิเวศศาสตร์ได้มีการศึกษาค้นคว้ากันมาเป็นจำนวนมากแล้ว ความเห็นของนักคิดนักเขียนต่างถูกนำมาพิจารณาในการวิจัยหลายครั้ง เป็นเหตุให้โอกาสที่จะทำการวิจัยเชิงเอกสารในแง่มุมใหม่ๆ ลดน้อยลง แต่เหตุผลหลักประการอื่นน่าจะเป็นเพราะปัจจุบันนี้นิเวศศาสตร์ถูกพิจารณาในแง่ของความเป็นศาสตร์ (Science) มากขึ้น การวิจัยทางนิเวศศาสตร์จึงต้องมีลักษณะที่ชัดเจนสามารถจับต้องสัมผัสได้มากขึ้นตามไปด้วย การเสนอแนวคิดทฤษฎีใดๆ โดย

^๕ สำหรับการวิจัยทางนิเวศศาสตร์ โปรดดู จิตติ ดิงศภัทัย คำจำกัดความการวิจัยทางนิเวศศาสตร์วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ ๓ ปีที่ ๘ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗) หน้า ๑๔ ถึง ๓๐.



มีเพียงเหตุผลหรือความเห็นของบุคคลสนับสนุน ซึ่งไม่อาจยืนยันว่าถูกหรือผิดนั้น คุณจะได้การยอมรับน้อยลง และส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการวิจัยนั้นด้วย การวิจัยเชิงประจักษ์จึงดูเหมือนว่าจะสนองตอบกับความต้องการนี้ได้ดีกว่าการวิจัยเชิงเอกสาร

แม้ว่าการวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศอังกฤษในรูปแบบของการวิจัยเชิงประจักษ์จะพบเห็นได้มากขึ้น แต่บทบาทของห้องสมุดต่อการวิจัยก็ไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าห้องสมุดกฎหมายต่าง ๆ ในประเทศอังกฤษยังมีการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา แม้ข้อมูลส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะถูกจัดเก็บในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ และมีข้อมูลจำนวนมากมหาศาลปรากฏอยู่บนอินเทอร์เน็ตก็ตาม แต่ห้องสมุดก็ไม่ได้เป็นเพียง “คลังกระดาษ” อย่างที่บางคนเข้าใจ ห้องสมุดในประเทศอังกฤษนับเป็นสถานที่ที่บุคคลสามารถจะเข้าถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวได้ตามที่ต้องการเช่นกัน ข้อมูลบางประเภท บุคคลทั่วไปอาจจะไม่สามารถเข้าถึงได้เอง หรือจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก การใช้บริการห้องสมุดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดแล้ว ย่อมจะต้องกล่าวถึงความสำคัญของบรรณารักษ์ด้วย บรรณารักษ์มีบทบาทที่โดดเด่นในการช่วยเหลือให้การวิจัยสำเร็จเสร็จสิ้นลงได้ จนกล่าวกันว่า สำหรับการวิจัยทางการศึกษาในรูปแบบของการทำรายงาน หรือวิทยานิพนธ์แล้ว บรรณารักษ์จะมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าอาจารย์ที่ปรึกษา เพราะบรรณารักษ์นอกจากจะให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการค้นหาข้อมูลในห้องสมุดของตนเอง และติดต่อเสาะหาข้อมูลจากห้องสมุดอื่นให้แล้ว ยังสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวิจัยด้วย นักวิจัยที่สามารถใช้ประสบการณ์ของบรรณารักษ์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด ย่อมจะประสบความสำเร็จในการวิจัยได้โดยง่าย



ส่งท้าย

เมื่อพิจารณาข้อสังเกตเกี่ยวกับการวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทย อังกฤษดังกล่าว แล้วหันกลับมามองดูการวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทย จะเห็นว่า รูปแบบการวิจัยเชิงประจักษ์สามารถพบเห็นได้มากขึ้นเช่นเดียวกัน^๕ อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมว่า สังคมตะวันตกได้รับอิทธิพลอย่างมากจากความคิดเรื่องความเป็นจริงที่สัมบูรณ์ (Absolute truth) ในขณะที่ประเทศไทยจะคุ้นเคยกับแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนามากกว่า^๖ การเลือกรูปแบบการวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทยจึงอาจจะไม่ได้รับอิทธิพลจากเหตุผลเรื่องความถูกต้องสัมบูรณ์และตรวจสอบได้นั้นมากนัก เหตุผลสำคัญของการเลือกรูปแบบการวิจัยน่าจะเป็นเรื่องของความเหมาะสมที่มีต่อเป้าหมายของการวิจัย นั่นคือ การเลือกรูปแบบการวิจัยที่จะสามารถนำผลที่ได้นั้นมาใช้ดับหรือยุติปัญหาได้อย่างจริงจัง

การพัฒนาปรับปรุงห้องสมุดกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทย ทุกวันนี้ยังไม่ปรากฏสัญญาณที่ชัดเจนว่า ห้องสมุดมีบทบาทสำคัญต่อการวิจัยเพียงใด เมื่อสังคมไทยยังไม่ใช้สังคมของคนที่มีการอ่าน ความต้องการใช้บริการห้องสมุดจึงจำกัดอยู่ที่คนกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ดังนั้น การวิจัยทางนิติศาสตร์ในประเทศไทยคงจะต้องหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีนโยบายหลักที่จะปลูกฝังให้สังคมเห็นความสำคัญและจำเป็นของห้องสมุด เพราะถ้าคนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับห้องสมุดแล้ว การพัฒนาห้องสมุดอย่างจริงจังก็คงจะเป็นไปได้ยาก และแน่นอนว่าย่อมจะส่งผลกระทบอย่างมากต่อการวิจัย

^๕ โปรดดู สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ *วิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, ๒๕๔๑) หน้า ๖๖.

^๖ ความจริงแล้ว แนวคิดตะวันตกบางส่วนก็ไม่ได้ยึดติดกับความถูกต้องแน่นอนนั้นเช่นกัน โปรดดู Mill and Bentham *Utilitarianism and Other Essays* (London: Penguin Classics, 1987) p.42.



ประสบการณ์งานวิจัยแบบเนเธอร์แลนด์ มุมมองการวิจัยของศาลยุติธรรม

อิทธิ มุสิกะพงษ์



ในช่วงที่ผมได้มีโอกาสไปศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงกว่าปริญญาตรี ที่สถาบัน ISS (Institute of Social Studies) สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา (ILOD: International Law and Organisations for Development) ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ผมต้องทำผลงานวิจัยประกอบการศึกษา โดยทางสถาบันไม่ได้กำหนดหัวข้อวิจัยไว้ แต่ให้อยู่ในกรอบของเรื่องที่สนใจเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ในขณะนั้นผมมีความสนใจเรื่องข้อตกลง ระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศ คือ TRIPs Agreement ซึ่งส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศกำลังพัฒนาในหลายๆ ด้าน

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแพร่



ผมจึงทำวิจัยเรื่อง **The TRIPs agreement and the international intellectual property rights protection in the developing countries** เพื่อแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติตาม TRIPS Agreement เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศที่กำลังพัฒนา และยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศที่พัฒนาแล้วช่วงชิงเอาสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ควรเป็นของประเทศที่กำลังพัฒนาไปเป็นของตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ขาดความชอบธรรม ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการขัดขวางต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีทำให้การพัฒนาประเทศต้องล่าช้าเนื่องจากต้นทุนในการพัฒนาประเทศเพิ่มสูงขึ้น

เนื่องจากระยะเวลาในการวิจัยค่อนข้างสั้น ทางสถาบันจึงกำหนดให้ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นหลัก ซึ่งผมได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือและเอกสารในห้องสมุดของสถาบัน และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจากคอมพิวเตอร์ในศูนย์คอมพิวเตอร์ของสถาบัน สำหรับการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตในเวลานั้น (ประมาณ ๕ ปีที่แล้ว) นับเป็นเรื่องใหม่สำหรับผมและนักศึกษาที่ส่วนใหญ่มาจากประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะนักศึกษายังไม่มีประสบการณ์กับการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ทางสถาบันจึงจัดอบรมการใช้คอมพิวเตอร์และการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตให้ และยังออกคำสั่งบังคับให้การสื่อสารระหว่างอาจารย์และนักศึกษาต้องกระทำผ่านทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น แม้แต่การทำการบ้าน แบบทดสอบ หรือแม้กระทั่งการสอบย่อยหรือสอบปลายภาค ก็ต้องทำโดยการป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์โดยห้ามใช้การเขียนหรือพิมพ์ลงบนกระดาษ เพื่อเร่งรัดให้นักศึกษาใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งได้ผลเป็นอย่างมาก แม้ระยะแรกนักศึกษาจะบ่นกันมาก เพราะต้องมาหัดพิมพ์ดีด หัดใช้เมาส์ เข้าอินเทอร์เน็ต จนถึงค่ำมืดเพื่อฝึกฝน แต่ต่อมาภายในเวลาเพียง ๑ เดือน นักศึกษาทุกคนก็สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดีและไม่มีเสียงบ่นอีกต่อไป กลับมีแต่เสียงชื่นชมว่าคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ในการค้นคว้าอย่างยิ่ง



และนักศึกษาต่างมีความภาคภูมิใจในตัวเองที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้แบบประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ให้สามารถนำไปใช้งานได้อย่างจริงจังนั้น จะทำแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่ได้ ต้องมีการบังคับให้ทำสักระยะหนึ่ง เมื่อชำนาญแล้วก็จะสามารถใช้งานได้อย่างไม่มีปัญหาและเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าเดิม ดังนั้น หากศาลยุติธรรมเราเป็นนโยบายจะทำ e-office คือระบบสำนักงานอัตโนมัติแบบไม่ใช้กระดาษ ก็อาจต้องใช้กลยุทธ์ทำนองดังกล่าว โดยบังคับว่าเอกสารหรือข้อความที่ส่งระหว่างหน่วยงานต้องอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้นจึงจะรับดำเนินการให้ เช่น การส่งข่าวจากศาลต่าง ๆ เพื่อไปลงข่าวยุติธรรมหรือข่าวหัวหน้าของเรา ต้องส่งมาทาง e-mail เท่านั้น จึงจะลงให้ หากส่งมาในรูปแบบอื่น เช่น ส่งทางโทรสาร เขียนหรือพิมพ์ส่งมา ต้องไม่รับดำเนินการ ดังนี้ ก็น่าจะช่วยให้ศาลต่าง ๆ ปรับเข้าสู่ e-office ได้รวดเร็วขึ้น แม้ระยะแรกอาจโดนพวกหัวเก่าต่อต้านบ้าง แต่ผู้บริหารก็จำเป็นต้องอดทนเพื่อประโยชน์ต่อบุคลากรและองค์กรในอนาคต

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๖ - พ.ศ. ๒๕๔๘ ผมได้มีโอกาสร่วมงานวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมอีกสองเรื่อง คือเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติและการสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา และเรื่องการศึกษาคดีต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรและองค์กรศาลยุติธรรมโดยตรง จากการได้ร่วมงานวิจัยดังกล่าวทำให้ผมเห็นถึงความจำเป็นที่ศาลยุติธรรมจะต้องมีสถาบันวิจัยของตนเอง ทั้งนี้เพราะศาลยุติธรรมในปัจจุบัน เป็นองค์กรที่มีความใหญ่โตและมีภารกิจมากขึ้นกว่าแต่ก่อน มีกระบวนการบริหารที่สลับซับซ้อน ทั้งในด้านการบริหารองค์กรและการบริหารงานคดี นอกจากนี้ศาลยุติธรรมยังมีบุคลากรที่มีความแตกต่างกันคือ ข้าราชการตุลาการ และข้าราชการศาลยุติธรรม ซึ่งระบบการเข้าสู่ตำแหน่งและระบบบริหารข้าราชการทั้งสองฝ่ายก็แตกต่างกัน ศาลแต่ละศาลมีกระบวนการพิจารณาแตกต่างกัน มีทั้งศาลที่พิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญา คดีขำนัญพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ กัน ประกอบกับกฎหมายในปัจจุบันมีการ



พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จะเห็นตัวอย่างได้จากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีการแก้ไขใหม่ทุกปีหรือปีละสองสามครั้ง ต่างจากสมัยก่อนที่สักสี่ห้าปีจะแก้ไขสักครั้งหนึ่ง ทั้งยังมีการออกกฎหมายในเรื่องใหม่ๆ อีกจำนวนมาก เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่างทันทั่วถึง ดังนั้น หากศาลยุติธรรมไม่มีหน่วยงานเฉพาะในการรวบรวมองค์ความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาบุคลากรและองค์กรในด้านต่างๆ อย่างครอบคลุมทั่วถึง ศาลยุติธรรมก็จะไม่สามารถพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องกับกาลสมัยและทันต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่

งานวิจัยมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร อาจกล่าวได้ว่าองค์กรจะไม่มีทางพัฒนาหากไม่มีการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มีความซับซ้อนและเป็นสถาบันหลักของประเทศเช่นศาลยุติธรรม เพราะการวิจัยนั้น เป็นการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเปรียบเสมือนการสร้างแผนที่เมื่อมีแผนที่แล้วองค์กรก็สามารถมองเห็นเส้นทางต่าง ๆ ที่จะก้าวเดินต่อไป หากองค์กรใดไม่มีงานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานขององค์กรเลย องค์กรนั้นก็เหมือนกับตาบอดหรือหลงอยู่ในป่า ไม่รู้ว่าจะเดินไปในทิศทางใด แม้จะขยันเดินสักเพียงใด ก็ได้แต่วนอยู่กับที่หรือซ้ำร้ายถอยหลังไปเสียอีก เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณซึ่งเป็นภาษีของประชาชนไปเสียเปล่า งานวิจัยที่ดีจึงเหมือนแผนที่ที่ดีซึ่งให้ข้อมูลเส้นทางต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ผู้บริหารองค์กรสามารถรู้ได้จากแผนที่ว่า เส้นทางใดจะนำไปสู่ที่ใด จะเดินไปลงเหว หรือขึ้นสู่ยอดเขา และเส้นทางนั้นต้องผ่านอุปสรรคหรือมีปัจจัยสนับสนุนใดบ้างหรือไม่ งานวิจัยที่ดีต้องมีได้ทำขึ้นเพื่อมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งหรือปลายทางแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นหลัก เพราะหากทำเช่นนั้น อาจทำให้ผู้บริหารองค์กรตัดสินใจผิดพลาดได้เนื่องจากปลายทางที่กำหนดไว้ก่อนนั้นอาจไม่ใช่จุดหมายที่ดีที่สุด อาจต้องผ่านอุปสรรคที่ยากลำบากที่สุด หรืออาจตกเหวเสียก่อนไปถึงจุดหมายปลายทางนั้น



ก็ได้ ผู้วิจัยจึงต้องยึดมั่นในระเบียบวิธีวิจัยอย่างเคร่งครัดและไม่แปลผลการค้นคว้าวิจัยอย่างบิดเบือนหรือมีอคติ ผมจึงมีความเห็นว่า ผู้วิจัยควรทำใจเป็นกลางเช่นเดียวกับผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี คือต้องปราศจากอคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ คือความลำเอียงเพราะความรัก ความเกลียด ความหลงใหล หรือความกลัว เพื่อให้งานวิจัยได้ผลสรุปที่ตรงต่อความเป็นจริงและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างแท้จริง

ผมมีความยินดีอย่างยิ่งเมื่อได้ทราบว่าศาลยุติธรรมจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ขึ้น การที่ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานเฉพาะในการศึกษาวิจัยเป็นของตนเอง จะช่วยให้ศาลยุติธรรมมีทิศทางในการพัฒนาองค์กรได้อย่างแจ่มชัด สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์สามารถทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่มีความเร่งด่วนในการพัฒนาศาลยุติธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ตรงกับความต้องการของศาลยุติธรรม ทั้งยังเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการของศาลยุติธรรมให้แก่บุคคลในองค์กรได้ศึกษาค้นคว้าหรือเผยแพร่แก่บุคคลภายนอกหรือต่างประเทศ นอกจากนี้สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ยังเป็นแหล่งระดมสมองของปราชญ์ด้านกฎหมายแขนงต่างๆ และเป็นเวทีให้บุคลากรในองค์กรศาลยุติธรรมได้แสดงความรู้ความสามารถด้านวิชาการอย่างกว้างขวาง ในอนาคตสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์จะเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารองค์ความรู้ทางกฎหมาย (Knowledge Management) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรศาลยุติธรรมเอง และต่อประเทศชาติและประชาชน การสร้างองค์ความรู้โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์จะช่วยสนับสนุนการทำงานของศาลยุติธรรมและผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมได้เป็นอย่างดี

นอกเหนือจากงานวิจัยทางนิติศาสตร์แบบวิจัยเอกสาร (Documentary research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยหลักที่ใช้กันอยู่แล้ว ผมเห็นว่าการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ หรือออกแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายและประชาชนที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการวิจัยในเรื่องนั้น เป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันนี้



การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กรและประเทศชาติในทุกๆ ด้าน โครงการพัฒนาในด้านใดก็ตาม แม้จะเป็นประโยชน์แต่หากประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของเงินภาษีที่ใช้ในการพัฒนามิได้มีส่วนร่วมรับรู้ถึงทิศทางและผลดีผลเสียในการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ประชาชนก็อาจคัดค้านขัดขวางโครงการพัฒนานั้น ซึ่งทำให้การพัฒนาต้องล่าช้าออกไปหรือไม่สามารถทำได้สำเร็จ การวิจัยเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ จึงต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยว่าหากดำเนินการพัฒนาในด้านใด จะเป็นที่พอใจของประชาชนหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะนำไปสู่ผลสรุปการวิจัยเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน หรือจะต้องมีข้อเสนอในการทำความเข้าใจกับประชาชนให้เห็นประโยชน์ของการพัฒนาโครงการนั้น

การสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายหรือประชาชนนั้น ผมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องกระทำเฉพาะในงานวิจัยอย่างเต็มรูปแบบเท่านั้น สถาบันวิจัยที่พัฒนาศักดิ์อาจสำรวจความคิดเห็นในรูปของการทำโพลสำรวจความคิดเห็นทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวและเป็นที่สนใจของวงการนักกฎหมายหรือประชาชน โดยทำโพลสำรวจความคิดเห็นเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลประกอบการร่างกฎหมายเรื่องนั้นในอนาคต หรือนำความคิดเห็นที่สำรวจได้มานำเสนอประกอบบทวิเคราะห์ในประเด็นข้อกฎหมาย และเผยแพร่ผลสำรวจและบทวิเคราะห์ทางสื่อมวลชนเป็นระยะๆ หากสามารถกระทำได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ จะช่วยให้นักกฎหมาย ประชาชนและสื่อมวลชน เห็นว่าสถาบันวิจัยที่พัฒนาศักดิ์เป็นสถาบันหลักและเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมความคิดเห็นทางกฎหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยให้ข้อมูลด้านกฎหมายอย่างถูกต้อง เป็นกลาง และทันท่วงที ซึ่งจะส่งผลให้ผลงานวิจัยหรือบทวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ที่สถาบันวิจัยที่พัฒนาศักดิ์นำเสนอมีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักเป็นที่ยอมรับในวงการนักกฎหมาย



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ผมเชื่อมั่นว่า สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์จะเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะช่วยให้ศาลยุติธรรมพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทิศทางที่ถูกต้องอย่างรวดเร็ว มีความเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทั้งในและต่างประเทศ และเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



งานวิจัยทางกฎหมายสไตล์เยอรมัน^๑

ดร. สุนทรียา เหมือนพะวงศ์^๒



หกปีในเยอรมนีกับการเรียนกฎหมายระดับปริญญาโทและเอก ทำให้ผู้เขียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยกฎหมายตามสไตล์เยอรมันพอสมควร หากบทความชิ้นนี้จะสามารถสะท้อนวิถีชีวิตหรือเส้นทางการเป็นนักศึกษาวินาศศาสตร์ในเยอรมนีให้ท่านผู้อ่านที่สนใจพอเห็นภาพออกได้ ก็คงจะเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่ง ซึ่งข้อสรุปเกี่ยวกับประสบการณ์การศึกษากฎหมายสไตล์เยอรมันคงจะมีดังต่อไปนี้

๑. คิดให้ถ้วนถี่-อย่าพลีผลามเลือกหัวข้อวิจัย

กฎเกณฑ์ข้อแรกนี้ คงมีน่าเจาะจงใช้กับคนที่ไปเรียนที่เยอรมนีเท่านั้น เชื่อว่าท่านที่เลือกไปศึกษาต่อที่ประเทศไหน ๆ (รวมทั้งในประเทศไทย)

^๑ สนใจศึกษาต่อที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.daad.de หรือที่ สำนักงาน DAAD กรุงเทพฯ หรือที่สถานทูตเยอรมัน ถนนสาทร กรุงเทพฯ.

^๒ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา ปฏิบัติราชการในสถาบันวิจัยและพัฒนาคดี สำนักงานศาลยุติธรรม.



ก็ต้องยึดหลักนี้เป็นหัวใจข้อแรกเช่นกัน การเลือกหัวข้อวิจัยเป็นเหมือนการปักหมุดหรือการตอกเสาเข็มสร้างบ้านสักหลัง ที่เราจะต้องอยู่อาศัยไปตลอด หากหัวข้อที่ท่านเลือกไม่น่าสนใจเพียงพอ ไม่มีประโยชน์ต่อชีวิตส่วนตัวของท่าน ไม่มีประโยชน์ต่อประเทศชาติที่รักของท่าน หรือไม่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความคิดทางวิชาการใด ๆ ก็ไม่รู้จะทำเรื่องนั้นไปทำไม

หัวข้อยอดนิยมที่เด็กต่างชาตินักจะชอบเลือก คือ การเปรียบเทียบระบบกฎหมายเยอรมันกับระบบกฎหมายอื่น เช่นเดียวกับที่ผู้เขียนได้เลือกเขียนวิทยานิพนธ์ เรื่อง “กระบวนการพิจารณาพิพากษาในกฎหมายสิ่งแวดล้อม : เปรียบเทียบระบบกฎหมายเยอรมันและไทย” ว่าไปแล้ว การเลือกศึกษากฎหมายเปรียบเทียบถือว่า “โหด” น้อยกว่าการเลือกเขียนเรื่องของเยอรมันอย่างเดียว เพราะครึ่งหนึ่งของงานจะเป็นเรื่องของกฎหมายประเทศของเราที่อาจารย์อาจจะรู้น้อยกว่าเรา และการเลือกหัวข้ออาจทำได้อย่างกว้างขวาง เพราะแทบจะเปรียบเทียบกันได้ทุกเรื่อง แต่ถ้าทำเรื่องของเยอรมัน ก็จะมีเรื่องเหลือให้ทำน้อยกว่าเพราะต้องเป็นประเด็นปัญหากฎหมายสำคัญของเขาจริง ๆ และจากการสำรวจดูแล้ว ปัญหากฎหมายที่ซับซ้อนของเขາหลายเรื่องก็ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับปัญหากฎหมายในประเทศเรา ยกตัวอย่างหัวข้อที่ผู้เขียนเลือกทำวิทยานิพนธ์ เคยเป็นปัญหาของเขาอย่างรุนแรงเมื่อสิบปีก่อน แต่วันนี้เขาแทบไม่มีปัญหาที่ต้องครุ่นคิดต่อแล้ว ในขณะที่เรื่องดังกล่าวยังมีประโยชน์มากสำหรับประเทศไทย

๒. ต้องคิดให้ถี่ถ้วนกว่าก่อนเลือก “คุณพ่อของด็อกเตอร์”

“คุณพ่อของด็อกเตอร์” หรือ “Doktorvater” (อ่านและแปลเหมือนคำว่า “Doctor Father”) เป็นบุคคลสำคัญที่กำหนดชะตาชีวิตทางวิชาการของนักศึกษาปริญญาเอกทุกคน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “ชีวิตของพวกเขาขึ้นอยู่กับมือของเขา จะบิบบิตาย จะคลายกิโรด” หากหัวข้อและเนื้อหาที่เรา



สนใจสอดคล้องกับสิ่งที่อาจารย์สนใจ งานก็ยิ่งจะลื่นไหล สำหรับนักศึกษาชาวเยอรมัน “คุณพ่อของด็อกเตอร์” เป็นครูที่คอยแนะนำ สะกิดประเด็นให้ความรู้ ตรวจสอบความคิดกันเป็นระยะ สำหรับนักศึกษาต่างชาติ “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ยังเป็นเหมือนผู้ปกครองคนสำคัญของชีวิตเราในต่างแดนอีกด้วย “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ที่ใจดีจะนั่งดื่มเบียร์แลกเปลี่ยนความคิดกับลูกศิษย์เป็นระยะหรือพาไปซื้อจักรยานทุก ๆ หนักร่อน “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ของผู้เขียนเป็นผู้เข้าใจชาวต่างประเทศ (ausländerfreundlich) ท่านจึงเน้นหลักการและความคิดที่ถูกต้องในงานเขียนของเรา พยายามอธิบายเรื่องยาก ๆ ให้เราเข้าใจได้ง่าย คอยอบรมให้เราได้เข้าใจถึงความถูกต้องของเนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่เป็นแก่นแท้และให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้มากกว่าเรื่องความสวยงามของภาษา ท่านให้อิสระในการเลือกจุดยืนในทางวิชาการโดยไม่เข้ามาชักจูงความคิดเห็น ท่านพร้อมที่จะใช้เวลาในการตรวจงานเขียนของเราอย่างสม่ำเสมอ และท่านก็พร้อมที่จะดักเตือน หากเราจะเกรงไม่รับผิดชอบต่อการเรียนไปบ้าง

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่นักเรียนต่างชาติจะได้ไปเรียนจริงๆ เราจะไม่มีข้อมูลที่พร้อมสรรพมากนักในการเลือก “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ที่เหมาะสม ผู้เขียนเองเลือกจากผลงานที่ท่านเขียนในหนังสือบางเล่ม รวมทั้งมีนักวิชาการรุ่นพี่แนะนำ ในสมัยที่ยุค “อินเทอร์เน็ต” ยังไม่เริ่ม ยุคนี้การสืบค้นประวัติและผลงานอาจารย์ผ่านเว็บไซต์ต่างๆ เป็นไปได้ง่ายขึ้น แต่บางครั้งเว็บไซต์ก็ยังไม่สามารถแสดงข้อมูลที่ชัดเจนว่าอาจารย์แต่ละท่านจะมีบุคลิก ทัศนคติ หรือมีมุมมองต่อชีวิตอย่างไร ดังเช่นเพื่อนของผู้เขียนบอกว่าในร่างวิทยานิพนธ์ของเขามีปากกาแดงเขียนคำว่า “BS” เต็มไปหมด ผู้เขียนถามว่าคืออะไร เพื่อน บอกว่าคือตัวย่อของคำว่า “bullshit!”

๓. งานวิจัยต้องเป็นกลาง

สิ่งสำคัญที่ผู้เขียนได้เรียนรู้อย่างมากจาก “คุณพ่อของด็อกเตอร์”



และน่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องนำมาใช้ในการทำงานทางวิชาการ ในชีวิตนี้คือการวางตัวเป็นกลางในงานวิจัย หลีกเลี่ยงและระวังในการมีตัวตน ในงานเขียน ทุกครั้งที่เขียนคำว่า “อย่างแจ่มแจ้ง” “อย่างชัดเจน” อาจารย์ จะถามว่าใครเป็นผู้ตัดสินได้ว่าอะไรแจ่มแจ้ง อะไรชัดเจน แจ่มแจ้งกับชัดเจน อะไรชัดกว่ากัน เมื่อเขียนคำว่า “ประเด็นนี้มีปัญหามาก” อาจารย์จะถามว่า ทำไมต้อง “มาก” เป็นปัญหาเฉยๆ ได้หรือไม่ และในที่สุดใครบอกว่ามีปัญหาวางงานเขียนตามสไตล “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ของผู้เขียน (รวมทั้งตามสไตล ศาสตราจารย์เยอรมันทั้งหลาย) เป็นเช่นนี้เสมอ (คือเน้นเรื่องความเป็นกลาง Neutrality ต้องถอดสิ่งที่เป็นอัตวิสัยออกมจากงานเขียนแบบสุดๆ)

ครั้งหนึ่งผู้เขียนค้นคว้าเรื่องสิทธิขององค์กรพัฒนาเอกชนในการฟ้องคดีปกครองทางสิ่งแวดล้อม และได้เสนอประเด็นเหล่านี้ไว้ในวิทยานิพนธ์ “คุณพ่อของด็อกเตอร์” บอกว่าคุณต้องไม่แสดงอารมณ์ในงานวิจัย เพราะจากงานเขียน อาจารย์มองเห็นภาพผู้เขียนยืนกระโดดโลดเต้นดีใจที่เห็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีมีความหลากหลายขึ้น อาจารย์บอกว่าทุกครั้งที่เรามีอาการ เราจะเลือกที่จะเชื่อ เราจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป อันจะทำให้เราขาดความระมัดระวังที่จะชี้หน้าหักข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อไม่มองให้รอบด้านอย่างเป็นระบบ กฎหมายที่เราเสนอก็จะนำมาบังคับใช้ไม่ได้ หรือจะต้องมีปัญหาในการบังคับใช้ต่อไป หากนำหลักกฎหมายที่ค้นพบไปใช้เป็นเหตุผลในคำพิพากษา คำพิพากษาก็จะยังไม่มีคามยุติธรรมเพียงพอ

๔. ต้องเคารพที่มาของข้อมูล-โปรดงดการตัดต่อ-ห้ามคัดลอกแม้เพียงประโยคเดียว

สิ่งที่ทำให้ผู้เขียนรู้สึกอึดอัดอย่างมากในการเรียนที่เยอรมนี คือหลักการต้องเคารพที่มาของข้อมูล ข้อมูลทุกส่วนในงานเขียนของเรา แม้เพียงนิดเดียว ต้องสามารถตรวจสอบได้ว่าเรานำมาจากที่ใด ซึ่งในการสอบ



วิทยานิพนธ์ ทางคณะถึงกับมีการตรวจที่มาของแหล่งอ้างอิงในงานแต่ละชิ้นเสมอ จริงๆ แล้ว หลักการนี้ เราได้รับการสั่งสอนมาตั้งแต่เรียนที่เมืองไทย แต่การปฏิบัติที่เมืองไทยดูเหมือนจะไม่เคร่งครัดนัก เมื่อมอย้อนกลับมาดูงานเขียนในระดับชั้นปริญญาโทที่ตัวเองได้ทำไว้ที่เมืองไทย ก็ยังเห็นการคัดลอกงานของผู้อื่นมามากเหมือนกัน

กล่าวมาดังนี้ ท่านผู้อ่านอาจจะนึกว่าผู้เขียนอยากจะลอกงานของชาวบ้านเอามาเป็นของตน เปล่าเลย แค่เราลอกงานของชาวบ้านเขามาเพียงประโยคเดียว (ทั้งๆ ที่อ้างอิงที่มาอย่างชัดเจน) แค่นี้เยอรมันก็ไม่ให้ทำว่าไปแล้ว แค่นี้บรรทัดก็ยังไม่ได้ หากแต่เราต้องปรับเปลี่ยนภาษาของเขามาเป็นของเรา มิใช่ลอกเขามาที่้อๆ เยอรมันถือว่าการลอกของเขามาตรงๆ เป็นเรื่องที่ไม่สมควรทำโดยเด็ดขาด ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องยากสำหรับชาวต่างประเทศที่ทำอย่างไรภาษาที่ “ไม่แข็งแรง” ดังนั้น ความสามารถในการปรับความอมความ (Textwiedergabe) จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างที่สุด และต้องฝึกฝนกันอยู่ตลอดเวลา

๕. โปรดอย่าให้ของขวัญอาจารย์

เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับงานวิจัยโดยตรง แต่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตวิจัยของเรากับท่านอาจารย์ทั้งหลาย โดยเฉพาะกับ “คุณพ่อของด็อกเตอร์” ไม่ทราบว่าคุณอาจารย์อื่นๆ ในโลกเป็นเช่นนี้หรือไม่ แต่อาจารย์ในเยอรมนีเป็นแน่ๆ ที่รังเกียจของขวัญจากนักศึกษาอย่างถึงที่สุด ปีแรกที่ผู้เขียนเริ่มไปเรียน ได้มอบของขวัญ (เป็นเน็คไทจิม ทอมป์สัน ราคา ๖๐๐ บาท) ให้ท่าน “คุณพ่อ” ท่านทำท่าไม่ยอมรับ ในที่สุดก็รับไปแล้วบอกว่า “ไม่ใช่สิ่งจำเป็นนะครับ” ปีถัดมา ให้ของขวัญในราคาเท่าเดิม ท่านเริ่มทำท่าอึดอัดใจมาก ปีที่สาม ท่านฝากเพื่อนเยอรมันมาบอกว่าการให้ของแก่ท่านอาจเรียกว่า Bestechung (แปลว่า corruption) ทั้งนี้ เพราะท่านเห็นว่าการรับของขวัญจากนักศึกษาเป็นเรื่องประโยชน์ทับซ้อน (Oh! คิดได้อย่างไร)



นับตั้งแต่นั้นมา ผู้เขียนจึงได้แต่มอบรอยยิ้มให้ท่านอาจารย์เป็นของกำนัล และไม่ตรีแทนการให้ของขวัญจนกระทั่งเรียนจบ

๖. ต้องฉลาดสืบค้น

Juris เป็นโปรแกรมข้อมูลกฎหมายที่ผู้เขียนคิดถึงมากที่สุดเมื่อกลับมาอยู่ประเทศไทย เพราะการเรียนด้วยทุนของชาวบ้าน (ผู้เขียนรับทุนของรัฐบาลเยอรมันไป) เป็นการเรียนแบบเคร่งเครียด ถูกบีบคั้นด้วยเรื่องเวลาพอสมควร ดังนั้น การเรียนที่ดีจึงต้องฉลาดสืบค้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของเยอรมันมักมีระบบข้อมูลทางกฎหมายที่พร้อมมูลให้นักศึกษา ซึ่งจะช่วยย่นระยะเวลาการค้นคว้าข้อมูลได้มาก โปรแกรม Juris เป็นแหล่งรวมทั้งกฎหมาย คำพิพากษาและบทความต่างๆ ไว้อย่างมากมาย (หากท่านที่คุ้นกับระบบ West Law กับ Lexis Nexis อาจจะนึกภาพออกเพราะมีกลไกการทำงานที่คล้ายคลึงกัน) บทความย่อใน Juris ช่วยย่นระยะเวลาให้สามารถเข้าถึงประเด็นได้เร็ว บทความใดที่ไม่เกี่ยวข้องเราก็สามารถตัดออกไปได้เลย การศึกษาในประเทศที่เป็นสหพันธรัฐ ที่มีคำพิพากษาและกฎหมายหลายลำดับชั้น รวมทั้งการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ทำให้นักศึกษาต้องพร้อมที่จะกระโดดขึ้นลง เหยยหน้าไปใช้กฎหมายยุโรป มองตรงไปใช้กฎหมายสหพันธรัฐ และก้มหน้าไปใช้กฎหมายท้องถิ่นให้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว ใครไม่รู้ระบบการสืบค้นข้อมูลที่ดี ตายแน่นอน

๗. การมีผู้ช่วยอ่านงานวิจัยเป็นสิ่งสำคัญ

Oliver, Jan, Ulrich และ Volker คือคนที่ผู้เขียนได้กราบกรานและเขียนขอบคุณไว้อย่างสวยหรูในกิตติกรรมประกาศ เพราะหากไม่ได้เขาเหล่านั้น ผู้เขียนก็คงจะ “ไม่มีวันนี้” Oliver, Jan และ Ulrich เป็นนักศึกษาปริญญาเอกที่เป็นผู้ช่วยงานของสถาบันที่ “คุณพ่อของดิ๊กเตอร์” มอบหมาย



ให้ช่วยดูแลตรวจภาษาเยอรมันให้ผู้เขียน ตอนแรก ผู้เขียนคิดว่าคนอ่านงานคงเป็นแค่ผู้ช่วยอ่านภาษาเพื่อพัฒนาให้งานเขียนสวยงามขึ้นในเรื่องรูปแบบ แต่ภายหลังเขาเหล่านั้นได้ช่วยสะท้อนความคิดเห็นและมุมมองที่แตกต่างอย่างละเอียด เราทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในฐานะเพื่อน ซึ่งการซึมซับความคิดเห็นระหว่างเพื่อนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้การเรียนรู้จากอาจารย์ มีผลทำให้งานของเราได้พัฒนาไปในทางเนื้อหาได้มากมายด้วย สำหรับ Volker เป็นเพื่อนชาวเยอรมันที่เป็นศาสตราจารย์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งกับคนที่มิใช่ทนายเลย ยิ่งทำให้เราต้องระแวงระวังถ้อยคำที่อาจจะทำให้มนุษย์พันธุ์อื่นนอกเหนือจากพันธุ์ทนายได้เข้าใจ การได้แลกเปลี่ยนความคิดกับ “นักที่ไม่ใช่ทนาย” (“Non-Lawyer”) ทำให้เราเห็นช่องว่างทางความคิดนักทนายกับนักอื่น ๆ ได้มากมายทีเดียว

๘. การเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาคอนเฟอเรนซ์ระดับสูงเพื่อปรับความรู้ในตำราให้เท่าทันความรู้ในความเป็นจริง เป็นของมีประโยชน์

ในยุโรป มีสมาคมนักศึกษาทนายยุโรป (ELSA-European Law Students Association) ที่จัดกิจกรรมสัมมนาและประชุมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอทั่วภูมิภาค^๓ ELSA Conference จะเป็นกิจกรรมที่น่าอัศจรรย์เสมอ ซึ่งผู้เขียนเองเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับ ELSA หลายครั้งหลายหน เช่น การเดินทางไปประชุมเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศโครเอเชียในราคามิตรภาพ การไปดูงานศาลโลกและดูการพิจารณาคดีที่ Tribunal ของอดีตประเทศยูโกสลาเวียที่กรุงเฮกในราคาถูกแสนถูกแต่ได้ความรู้มากมายมหาศาล นอกเหนือจากนี้ ประเทศเยอรมนียังมีการประชุมของผู้เชี่ยวชาญทนายเฉพาะสาขาอาชีพหรือการประชุมนักวิชาชีพกฎหมายเป็น

^๓ ผู้สนใจสามารถดูรายละเอียดใน www.elsa.de.



ประจำ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในโอกาส Juristentag (Jurists Day), Juristinnentag (Female Lawyers Day) หรือ Richtertag (Judges Day) สำหรับนักศึกษาต่างชาติ การเข้าร่วมประชุมดังกล่าวมีประโยชน์อย่างมากต่อการปรับความรู้ในตำราให้เท่าทันความรู้ในความเป็นจริง โดยผ่านการพบปะโดยตรงกับนักคิดนักวิชาการชาวยุโรป

๙. เรียนเอก จออีด

ในตำรากฎหมาย ไม่มีใครเคยบอกว่าเราต้องใช้ความอดทนสู้กับความยืดเยื้อยาวนานของการศึกษากฎหมายได้อย่างไร จำได้ว่าครั้งหนึ่งเมื่อความมุ่งมั่นของผู้เขียนใกล้จะหมดลง เนื่องจากผู้ช่วยอ่านงานวิจัยใช้เวลายาวนานมากในการแก้ไขงานเขียนที่เสร็จในเนื้อหาไปแล้วเพื่อให้งานมีความ (แสน) สมบูรณ์ขึ้น จนผู้เขียนเกิดความรู้สึกเกลียดเขียนเวียนศีรษะหันไปมองเพื่อนชาวต่างประเทศ ก็อยู่ในภาวะปางตายด้วยกันหมด แม้กระทั่งเพื่อนชาวเยอรมันเอง ก็เลิกจากการเรียนไปไม่แพ้กัน

เหมือนเรื่องโกหก ผู้เขียนได้ไปพบบันทึกของเกอเต้ มหานักเขียนใหญ่ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ซึ่งคนไทยหลายคนอาจจะไม่เคยได้ทราบว่า เกอเต้มิได้เป็นเพียงมหากวี หากแต่เป็นนักบริหารของประเทศเยอรมนีในระดับเสนาบดีใหญ่อีกด้วย ที่สำคัญเกอเต้เป็นนักกฎหมายใหญ่คนหนึ่ง ในบันทึกที่ได้พบ เกอเต้ผู้ซึ่งเคยไปเรียนกฎหมายอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส ขณะที่ท่านได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับกฎหมายพระคริสต์ (Cannon Law) ท่านเองก็ได้เคยบ่นรำพึงรำพัน หมดอาลัยตายอยาก คิดละทิ้งการเรียนไปหลายรอบ คิดฆ่าตัวตายหลายหน อย่างไรก็ตาม ภายหลังเกอเต้ก็รวบรวมกำลังใจกัดฟันจนเรียนปริญญาเอกทางกฎหมายจนเป็นผลสำเร็จ บันทึกข้างต้นของเกอเต้สอนให้รู้ว่า “การเรียนเอก จำเป็นต้องอด” ดังนั้นหากท่านคิดจะยอมแพ้ โปรดจงนึกถึงเกอเต้ มหาบุรุษผู้ที่เกือบจะเคยพ่ายแพ้



ในการเรียนนิติศาสตร์มาก่อน

๑๐. จงทอ้งไว้ “งานชิ้นนี้ไม่ใช่งานชิ้นสุดท้ายในชีวิต”

บทเรียนบทสุดท้ายที่อยากจะฝากให้ท่านผู้อ่าน ได้มาจากคำสอนของ “คุณพ่อของด็อกเตอร์” เช่นเดียวกัน ท่านอาจารย์พร้าสอนเสมอว่า “งานชิ้นนี้ไม่ใช่งานชิ้นสุดท้ายในชีวิต” คำพูดนี้คงจะเป็นไปเพื่อให้เราไม่ยึดมั่นถือมั่นกับงานที่อยู่ในมือมากเกินไป โดยเฉพาะผู้ที่เป็นนักกฎหมาย เมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยน กฎหมายจะหยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่ได้ ดังนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องตื่นตัว ต้องพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การใช้เวลาอย่างยาวนานมากเกินไป อาจจะทำให้เราเชื่อว่าเราจะทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างดีที่สุด แต่เหตุปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ความเป็นมนุษย์” ทำให้เราสร้างสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดได้ยาก และหากมาตรฐาน “ความดีที่สุด” จะทำให้เราเสียเวลาไปอีกยาวนานเกินสมควร เราอาจจะต้องปรับตัว และการทำงานวิจัยของชีวิต (Life work-Lebenswerk) อาจจะได้เมื่อความรู้ได้มีโอกาสตกผลึก ผ่านการคิดแบบใคร่ครวญอย่างแท้จริง ซึ่งไม่จำเป็นต้องรีบและในที่สุดงานที่สมบูรณ์ไม่จำเป็นต้องจบในการเขียนงานเพียงเล่มเดียว ไม่จำเป็นต้องจบโดยงานของคนคนเดียว ไม่จำเป็นต้องเสร็จในงานของคนรุ่นเดียว เพราะทุก ๆ งานวิจัยจะเป็นการต่อยอดการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาความรู้ และทักษะในการวิจัยให้เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดการตกผลึกได้ในที่สุด

จริงด้วย หากท่านผู้อ่านได้ไปเห็นการทำงานของนักวิชาการ นิติศาสตร์ในเยอรมนี หลังจากเขียนงานวิทยานิพนธ์ (Dissertation) เสร็จ เขายังต้องม้งานเขียนอย่างหนาอีกหนึ่งชิ้น (ผู้เขียนเคยเห็นหนาขนาด ๘๐๐ หน้ามาแล้ว) ที่เรียกว่า Habilitation เพื่อเป็นงานประกอบการขอเป็นศาสตราจารย์ และการได้เป็นศาสตราจารย์หมายความว่าเพียงการเริ่มต้นชีวิตการเป็นนักวิชาการนิติศาสตร์เท่านั้น เขายังต้องเขียนบทความ เขียนหนังสือ ทำตำรา



ทำคำอธิบาย สอนหนังสือ เข้าประชุมสัมมนา แสดงความคิดเห็น
อย่างไม่ขาดสายตลอดชั่วชีวิตของเขา

และสำหรับนักศึกษาไทยในต่างแดนอย่างพวกเรา ไตเติ้ลคำว่า
“ดีอกเตอร์” จากต่างประเทศก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้นที่ทำให้เราได้เริ่ม
ทำความรู้จักวิถีศึกษาวิจัยแบบฝรั่งควบคู่กับการกลับมาศึกษาค้นคว้า
ความรู้นิติศาสตร์แบบไทย ๆ เพื่อสร้างสรรค์ความยุติธรรมและความเป็นธรรม
ที่ถูกต้องและเหมาะสมกับน้ำและดินที่เราได้เติบโตมา ผู้เขียนจึงได้ตระหนัก
ถึงเส้นทางวิชาการที่เพิ่งเริ่มได้แต่ได้และต้องบ่นกับตนเองอยู่เสมอว่า “งานชิ้นนั้น
เป็นเพียงงานเริ่มต้นของชีวิต” ดังคำที่ท่านอาจารย์ได้สั่งสอนไว้



การศึกษาและวิจัยกฎหมายสหรัฐอเมริกา: เขาวงกตและเข็มนาฬิกา

สรวิศ ลิ้มปริงชี*



หากกล่าวว่าการศึกษาและทำงานวิจัยทางด้านกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเสมือนการเข้าไปในเขาวงกตดูจะไม่เกินความจริงนัก เนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกามีความสลับซับซ้อนมากพอสมควร แต่แม้จะมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนนี้ การหาหนทางออกกลับเป็นเรื่องที่ทำทนายและนักค้นหามาก เชื่อได้ว่าผลที่ได้จากการค้นและแสวงหานี้จะให้ผลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้พร้อมเผชิญกับความท้าทาย บทความนี้คงจะไม่อาจทำหน้าที่เป็นแผนที่ให้ท่านค้นพบคำตอบของการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในการเขียนและเนื้อที่ในหนังสือที่อาจจัดสรรให้บทความชิ้นนี้ได้ ดังนั้น ภารกิจหลักที่หวังว่าบทความนี้จะสนองตอบได้คือการทำหน้าที่

* ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เนติบัณฑิต, LL.M. (with distinction "Harlan Fisk Stone Scholar") School of Law, Columbia University, LL.M. School of Law, University of Michigan at Ann Arbor.



เป็นเข็มทิศที่บอกว่ามีข้อมูลอยู่ ณ ที่ใดบ้างที่ท่านสามารถเดินไปได้เพื่อให้
การค้นคว้าวิจัยของท่านบรรลุผล และในการศึกษาค้นคว้าวิจัยกฎหมาย
ของประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อคิด ข้อพิจารณา แม้กระทั่งข้อควรระวังอย่างใดบ้าง
เพื่อที่จะทำให้ผลของการศึกษาวิจัยที่เกิดขึ้นสะท้อน “ตัวตน” ของกฎหมาย
สหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น

งานวิจัยกฎหมายกับการศึกษากฎหมายเชิงเปรียบเทียบ

บทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยจำนวนไม่น้อยที่มีการประกาศใช้
เป็นกฎหมาย ในรอบระยะเวลาตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีระบบกฎหมายที่ถือว่า
เป็นระบบที่ร่วมสมัยในลักษณะเดียวกับที่ใช้ในประเทศตะวันตก เป็นบทบัญญัติ
ที่ได้รับอิทธิพลจากบทบัญญัติของต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศแถบ
ตะวันตกค่อนข้างมาก กฎหมายบางฉบับอาจจะกล่าวได้ว่าเหมือนแทบจะเป็น
ฝาแฝดกับกฎหมายของประเทศต้นตำรับ และกฎหมายบางฉบับแม้จะ
ไม่เหมือนกับประเทศต้นตำรับเสียทีเดียว แต่ก็กล่าวได้ว่าเป็นเหมือนพี่น้อง
ท้องเดียวกันที่มีลักษณะและสาระสำคัญหลายประการเหมือนหรือ
ไม่แตกต่างกันนัก อิทธิพลที่เกิดจากการนำกฎหมายของต่างประเทศมาใช้
ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษากฎหมายเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้
เข้าใจข้อเหมือน ข้อต่าง ข้อดีและข้อด้อยของกฎหมายประเทศต่างๆ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ผู้ค้นคว้าวิจัยทางด้านกฎหมายพึงระลึก
ไว้เสมอคือ กฎหมายที่จะนำมาเป็นพื้นฐานของการศึกษาและวิจัย ไม่ว่า
กฎหมายนั้นจะเป็นของประเทศใด ประเทศตะวันตก ประเทศตะวันออก
ประเทศพัฒนาแล้ว หรือประเทศกำลังพัฒนา กฎหมายเหล่านั้นหาได้เกิด
หรือมีอยู่ในสุญญากาศทางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ การเมือง ศาสนา
หรือวัฒนธรรม (Social, economic, historical, political, religious and
cultural vacuum) หากแต่กฎหมายเหล่านั้นเกิดขึ้นและมีผลบังคับใช้ที่มีที่มา
และเหตุผลความจำเป็นจากบริบททางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์

การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ โดยบริบทดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ทำให้กฎหมายของประเทศหนึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกฎหมายของประเทศอื่น การนำกฎหมายไม่ว่าของประเทศใดไปศึกษาวิจัยหรือประยุกต์ใช้จึงจำเป็นต้องวางอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจบริบทเหล่านี้ด้วย มิฉะนั้น การนำกฎหมายประเทศอื่นไปศึกษาวิจัยหรือปรับใช้เพื่อบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของอีกประเทศหนึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประเทศที่มีการนำกฎหมายไปบัญญัตินั้น

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็เป็นเช่นเดียวกับประเทศอื่นที่มีบริบทของตนเองที่ค่อนข้างเป็นเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นส่วนของสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรม บริบทเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อกฎบัญญัติกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาดูด้วยกันทั้งสิ้น ข้อแตกต่างคงมีเพียงว่าในกฎหมายเรื่องหนึ่งปัจจัยทางด้านหนึ่งอาจจะมีอิทธิพลมากกว่าอีกด้านหนึ่ง การศึกษาวิจัยกฎหมายของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องคำนึงและระลึกถึงปัจจัยเหล่านี้ด้วย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองอาวุธปืนโดยสิทธิดังกล่าวนี้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สอง^๑ ด้วย การศึกษาวิจัยในเรื่องลักษณะเช่นนี้หากวิเคราะห์ลงไป ในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมาแล้วจะเห็นได้ว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นผลพวงจากประวัติศาสตร์ทางสังคมและการเมืองของประเทศไทยเองที่ต้องต่อสู้เพื่อเป็นเอกราชจากประเทศอังกฤษซึ่งในการต่อสู้นั้นจำเป็นต้องมีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ (militia) เพื่อให้สามารถต่อสู้กับกองทัพ

^๑ Second Amendment to the United States Constitution

"A well regulated militia being necessary to the security of a free State, the right of the People to keep an bear arms shall not be infringed."

คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สอง

"กองกำลังที่ได้จัดระเบียบเป็นอย่างดีที่จำเป็นสำหรับความมั่นคงปลอดภัยของรัฐอิสระ สิทธิของประชาชนที่จะครอบครองและพกพาอาวุธจะต้องไม่ถูกล่วงละเมิด"

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๒ นี้เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ทำในคราวเดียวกัน ๑๐ ฉบับในปี ค.ศ.๑๗๙๑ ซึ่งเรียกรวมกันว่าเป็น "รัฐธรรมนูญแห่งสิทธิ (Bill of Rights)".



ประเทศอังกฤษได้ ความสำเร็จในการประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เป็นผลพวงประการหนึ่งจากการต่อสู้ของกองกำลังติดอาวุธ กองกำลังเหล่านี้ จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือสำคัญของการรักษา “อิสรภาพ” และ “เสรีภาพ” ของประชาชนชาวอเมริกันซึ่งต้องมีการปกป้องคุ้มครองสิทธิในการถือครองอาวุธ ไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย แม้ว่าในความเป็นจริงคงจะไม่มีประเทศใดในสังคมปัจจุบัน ที่คิดจะนำกฎหมายลักษณะเช่นนี้ไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตน แต่หาก สมมติเพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่าหากมีประเทศใดประเทศหนึ่งนำ กฎหมายเช่นเดียวกันนี้ไปบัญญัติโดยไม่คำนึงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเฉพาะของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลที่ได้คงจะมีแต่การเพาะ อาชญากรรมในสังคมของประเทศนั้นให้แพร่หลายมากขึ้นและส่งเสริมให้เกิด ความรุนแรงในสังคมและครอบครัว

การแย่งชิงอำนาจระหว่างอำนาจรัฐบาลกลางและมลรัฐ

บริบทแวดล้อมการบัญญัติกฎหมายอีกประการของประเทศ สหรัฐอเมริกา คือ ระบบการปกครองที่แบ่งออกเป็นรัฐบาลกลาง (Federal Government) และมลรัฐ (State Government) ในระบบการปกครองนี้มีการ แบ่งแยกองค์การที่ใช้อำนาจรัฐออกต่างหากจากกัน ไม่ว่าในส่วนของอำนาจ บริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ในแง่การบัญญัติกฎหมาย จะพบว่ามีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดเกี่ยวกับเรื่องประเภทเดียวกันมีอยู่ทั้ง ในระบบกฎหมายของรัฐบาลกลางและระบบกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ ในแง่ ประวัติศาสตร์แล้ว มลรัฐหลายรัฐเกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดมีประเทศสหรัฐอเมริกา^๒ ทำให้ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้บัญญัติถึงสถานะและ อำนาจของมลรัฐไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่ได้มีการกำหนดถึงอำนาจของรัฐบาล กลางไว้ ทั้งในส่วนของอำนาจที่บัญญัติให้ไว้โดยชัดแจ้งและอำนาจโดยปริยาย

^๒ Martin Shapiro & Rocco J. Tresolini, AMERICAN CONSTITUTIONAL LAW p. 3 - 5 (๘th Ed. 1983).



ที่ให้ไว้เพื่อให้รัฐบาลกลางสามารถดำเนินการให้บรรลุผลของอำนาจที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งนั้น เช่น อำนาจในการเรียกเก็บภาษีอากร อำนาจประกาศสงคราม อำนาจในการควบคุมการพาณิชย์ระหว่างรัฐ เป็นต้น^๓

การบัญญัติกฎหมายในบางกรณีจึงมีปัญหว่าเรื่องใดที่ควรอยู่ในกรอบของอำนาจรัฐบาลกลางและเรื่องใดที่ควรอยู่ในกรอบของรัฐ ในการค้นคว้าวิจัยทางด้านกฎหมายจึงจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานี้ด้วยว่าปัญหาของการค้นคว้าวิจัยอยู่ในกรอบอำนาจของรัฐบาลกลางหรืออำนาจของรัฐ เพื่อจะได้แสวงหากฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ถูกต้อง

กฎหมายกับสงครามทางความคิดระหว่างแนวคิดอนุรักษนิยมและแนวคิดเสรีนิยม

การบัญญัติ การตีความและการบังคับใช้กฎหมายในหลายๆ ส่วน หากพิจารณาเพียงแต่เนื้อหาของบทบัญญัติอาจจะไม่รู้ลึกถึงความผิดปกติมากนัก แต่หากการค้นคว้าวิจัยลึกลงไปถึงที่มาที่ไปของบทบัญญัติ การตีความและการบังคับใช้ จะพบว่าล้วนแล้วแต่เป็นผลพวงของการต่อสู้และสงครามทางความคิดระหว่างผู้ที่มีแนวคิดเชิงอนุรักษนิยมและแนวคิดเชิงเสรีนิยม การต่อสู้และทำสงครามทางความคิดเหล่านี้มีผลแม้กระทั่งต่อการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา ซึ่งในศาลของรัฐบาลกลางจะต้องได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี โดยประธานาธิบดีที่มีแนวคิดโน้มเอียงไปในทางด้านใดก็จะพยายามที่จะเสนอผู้ที่มีความคิดในแนวทางเดียวกับตนให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลของรัฐบาลกลาง เนื่องจากผู้พิพากษาเหล่านี้มีภาระหน้าที่โดยตรงที่จะต้องตีความและบังคับใช้รัฐธรรมนูญของประเทศด้วยการตัดสินว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งสามารถกระทำได้โดยชอบตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ความสำคัญของการคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีแนวคิดด้านใดด้านหนึ่งนี้

^๓ E. Allan Farnsworth, AN INTRODUCTION OT THE LEGAL SYSTEM OF THE UNITED STATES, p. 3 - 6 (2nd Ed. 1987).



มีผลมากขึ้นตามลำดับชั้นของศาลที่ผู้นั้นได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่ง การต่อสู้ระหว่างสมาชิกวุฒิสภาที่จะต้องให้การรับรองการเสนอชื่อผู้พิพากษา จึงจะเข้มข้นที่สุดเมื่อมีการเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลสูงสุด ของระบบศาลรัฐบาลกลาง (Federal courts) เนื่องจากจะเป็นผู้ตัดสินในชั้น สุดท้ายว่าแนวคิดใดจะชนะสงครามทางปรัชญาและความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

การศึกษาและวิพากษ์กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบทในเรื่องสงครามทางความคิดเหล่านี้ด้วย เพื่อที่จะ ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดกฎหมายจึงบัญญัติในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง และเหตุใด กฎหมายที่บัญญัติมาด้วยแนวคิดพื้นฐานอย่างหนึ่งอาจจะถูกตัดสินว่าไม่ชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญและไม่สามารถใช้บังคับได้ ยกตัวอย่างเช่น กฎหมายบางฉบับ กำหนดให้ผู้เยาว์ที่จะทำแท้งต้องบอกกล่าวให้บิดามารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรม ทราบก่อน หรือภรรยาที่จะทำแท้งจะต้องแจ้งให้สามีทราบก่อนหรือต้องขอความ ยินยอมของสามีด้วย^๕ หากพิจารณาเฉพาะเนื้อหาของกฎหมายเหล่านี้อาจจะ เห็นแต่เพียงว่าเป็นการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้เยาว์ให้ตัดสินใจในเรื่อง สำคัญเช่นการทำแท้งด้วยความรอบคอบ หรือการให้ภรรยาต้องขอความยินยอม ของสามีก่อน ก็ปกป้องสิทธิของสามีที่อาจจะเป็นผู้ให้กำเนิดทารกในครรภ์ด้วย ซึ่งไม่น่าจะมีประเด็นที่มีปัญหามากนัก แต่เบื้องหลังของกฎหมายลักษณะเช่นนี้

^๕ ประเด็นปัญหานี้เกี่ยวข้องกับสิทธิในการทำแท้งของสตรีซึ่งคดีที่เป็นหัวใจหลักของปัญหาคือ Roe v. Wade, 410 U.S. 113 (1973) แม้รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้บัญญัติสิทธิดังกล่าวไว้โดยตรง แต่ศาลได้ตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในส่วนที่รับรองสิทธิส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไข เพิ่มเติมครั้งที่ ๑๔ ว่ารวมถึงสิทธิของสตรีในการทำแท้งบุตรในครรภ์ของตนด้วย การที่รัฐหลายรัฐได้ออก กฎหมายมาเพื่อกำหนดให้การทำแท้งเป็นความผิดอาญา จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวด้วย แต่สิทธิในการทำแท้งตามที่ศาลได้วินิจฉัยนี้หาได้เป็นสิทธิที่มีอยู่ โดยปราศจากขอบเขตจำกัดไม่ ศาลได้วางหลักไว้ด้วยว่าในบางกรณีอาจจะมีการจำกัดการทำแท้งได้ ข้อสังเกตที่น่าสนใจประการหนึ่งคือชื่อ Jane Roe ในคดีนี้เป็นนามสมมติของหญิงที่ตั้งครรภ์ ซึ่งถูกดำเนินคดีเนื่องจากจะทำแท้ง แต่ต่อมาสตรีที่เป็นเจ้าของนามสมมติดังกล่าวนี้นี้ได้กลายเป็น นักรณรงค์เพื่อต่อต้านการทำแท้งคนสำคัญคนหนึ่ง ผลจากการที่ศาลได้วางหลักโดยมีข้อยกเว้นดังกล่าว นี้ทำให้ยังคงมีปัญหาคือเรื่องต่อมามีข้อยกเว้นที่ศาลได้วินิจฉัยถึงนี้จะมีขอบเขตมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในกรณีที่กฎหมายบัญญัติห้ามการทำแท้งเมื่อตั้งครรภ์มาแล้วเป็นเวลานานและอยู่ในช่วง ใกล้จะครบกำหนดคลอดแล้ว (Late-term abortion).

เป็นผลพวงของการต่อสู้ระหว่างฝ่ายที่มีแนวคิดเชิงอนุรักษ์นิยมที่คัดค้านการทำแท้งซึ่งเรียกว่าเป็นพวก “สนับสนุนการมีชีวิต” (“Pro-life”) กับอีกฝ่ายที่มีแนวคิดเชิงเสรีนิยมที่สนับสนุนการทำแท้งซึ่งเรียกว่าเป็นพวก “สนับสนุนการมีทางเลือก” (“Pro-choice”) นอกจากนั้น สงครามทางความคิดเช่นนี้ยังมีที่มาจากความแตกต่างทางความเชื่อในศาสนาอีกด้วย โดยผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีแนวโน้มที่จะคัดค้านการทำแท้ง เนื่องจากมีความเชื่อว่าชีวิตทุกชีวิตที่ถือกำเนิดขึ้นมาในโลกล้วนเป็นไปตามลิขิตของพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ปุถุชนคนเดินดินธรรมดาจึงไม่อาจไปฝืนลิขิตของพระผู้เป็นเจ้าด้วยการไปยุติชีวิตที่ถูกลิขิตให้ถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว การศึกษาและทำความเข้าใจด้วยทฤษฎีหมายเพื่อการวิจัยให้ถ่องแท้จึงจำเป็นต้องเข้าใจลึกลงไปถึงบริบทความเป็นมาต่างๆ เหล่านี้ด้วยเช่นกันจึงจะเข้าใจได้ว่า เหตุใด “สิทธิส่วนบุคคล” (“Right of privacy”) ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จึงผลิตออกนอกผลไปถึงการทำแท้งและกฎหมายต่างๆ ที่ออกมาเพื่อทำให้การทำแท้งเป็นไปได้โดยสะดวกหรือลำบากยิ่งขึ้น ตลอดจนคำพิพากษาของศาลต่างๆ ที่ทั้งพยายามจำกัด ขยายขอบเขตหรือกำหนดเงื่อนไขของการทำแท้งเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเชิงปรัชญาด้านใดด้านหนึ่ง

กฎหมายอันเกิดจากบาดแผลแห่งการเหยียดผิว

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ประกอบด้วยคนหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติและหลายสีผิว ประชาชนบางกลุ่มมีประวัติศาสตร์ของการถูกกดขี่ข่มเหงจากอีกกลุ่มหนึ่ง บางกลุ่มอาจจะเคยตกเป็นทาสของอีกกลุ่มหนึ่งและถูกซื้อขายไม่ต่างจากทรัพย์สินหรือสิ่งของชิ้นหนึ่ง เหตุการณ์เหล่านี้แม้จะกลายเป็นอดีตที่ผ่านพ้นไปนานแล้ว แต่ “รอยแผลเป็น” ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เหล่านี้ยังคงหลงเหลืออยู่จนถึงทุกวันนี้ แม้จะไม่ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมแต่ก็เป็นรอยแผลที่อยู่ในใจของชาวอเมริกันจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มที่ตกอยู่ภายใต้การข่มเหง นอกจากนั้น แม้มาตรการกีดกันและเหยียดสีผิวหรือเชื้อชาติ



จะไม่ได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนดังเช่นในอดีต กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องมือในการตักเตือนเจตจำนงและเชื้อชาติได้ถูกยกเลิกไปจนแทบจะหมดสิ้นแล้ว เช่น ในอดีตที่มีกฎหมายห้ามแม้กระทั่งการขึ้นรถยนต์โดยสารประจำทางที่หากมีคนผิวขาวขึ้นมา คนผิวดำจะต้องลุกเสียสละที่นั่งให้ ได้ถูกยกเลิกโดยเป็นผลพวงจากความกล้าหาญของผู้หญิงผิวสีเพียงคนเดียวที่ชื่อ โรซ่า ปาร์ค* ที่หาญกล้าไม่ยอมเสียสละที่นั่งให้จนกลายเป็น

* โรซ่า ปาร์ค มีชื่อเดิมว่า “Rosa Louise McCauley” เป็นชาวรัฐอลาบามา ในรัฐดังกล่าวมีกฎหมายที่มีชื่อเรียกว่า “Jim Crow Law” ซึ่งมีบทบัญญัติที่ต้องการจะแบ่งแยกความเป็นอยู่ระหว่างประชาชนต่างสีผิวในทุกๆ ด้านของชีวิตประจำวัน รวมทั้งการใช้ระบบการขนส่งสาธารณะด้วย ในการแบ่งแยกสีผิวของระบบการขนส่งสาธารณะนั้นจะไม่ได้มีการแบ่งแยกหรือยานพาหนะที่ใช้ต่างหากจากกัน แต่จะใช้วิธีการแบ่งแยกที่นั่งภายในรถให้ส่วนหนึ่งเป็นที่นั่งสำหรับคนผิวขาวและอีกส่วนหนึ่งเป็นที่นั่งสำหรับคนผิวดำ โดยที่นั่ง ๔ แถวแรกจะถูกกันไว้ให้คนผิวขาว ส่วนที่นั่งที่คนผิวดำจะสามารถนั่งได้นั้นจะแบ่งเป็น “ส่วนที่มีสี (Colored section)” ซึ่งตามปกติจะอยู่บริเวณด้านหลังของรถ โดยส่วนที่มีสีนั้นจะไม่ได้มีการกำหนดเป็นที่นั่งที่แน่นอนตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับการวางป้ายของพนักงานขับรถว่าจะให้ส่วนนี้ครอบคลุมที่นั่งมากน้อยเพียงใด หากมีที่นั่งว่าง คนผิวดำสามารถนั่งบริเวณที่นั่งตรงกลางรถได้ แต่หากที่นั่งที่ถูกกันไว้สำหรับคนผิวขาวเต็ม คนผิวดำจะต้องลุกไปนั่งบริเวณด้านหลังรถแทน หากไม่มีที่นั่งก็ต้องยืน หรือหากที่ยืนก็ไม่มีว่าง คนผิวดำนั้นจะต้องลงจากรถไป แม้แต่ประตูที่จะใช้ขึ้นรถก็มีการกำหนดไว้ต่างหากจากกัน แม้ว่าการชำระค่าโดยสารจะต้องชำระบริเวณด้านหน้ารถกับพนักงานขับรถ แต่เมื่อชำระเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องลงจากรถไปเพื่อไปขึ้นรถทางประตูด้านหลังแทน

เหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุของกรณีนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๕๕ ในเมืองที่ชื่อ มอนโกโมรี เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ นาฬิกา โรซ่า ปาร์ค ได้ขึ้นรถโดยสารประจำทางและนั่งอยู่บริเวณแถวแรกที่กำหนดให้เป็น “ส่วนที่มีสี” ซึ่งอยู่บริเวณกลางรถและอยู่ติดกับที่นั่งสิบที่นั่งที่ถูกกันไว้สำหรับคนผิวขาว ต่อมาเมื่อรถแล่นไปตามเส้นทางช่วงเวลานี้ ที่นั่งสำหรับคนผิวขาวก็เต็ม พนักงานขับรถสังเกตเห็นว่าเริ่มมีคนยืน พนักงานขับรถผิวขาวจึงได้เลือกป้ายที่แบ่งแยกที่นั่งให้สำหรับคนผิวดำออกไปอยู่แถวหลังแถวที่โรซ่า ปาร์ค นั่งอยู่และได้บอกให้โรซ่า ปาร์ค ลุกจากที่นั่งเดิม เมื่อโรซ่า ปาร์ค ไม่ยอมลุก พนักงานขับรถคนดังกล่าวจึงได้เรียกเจ้าหน้าที่ตำรวจให้จับกุมโรซ่า ปาร์ค ไปดำเนินคดี ต่อมาอีก ๔ วัน โรซ่า ปาร์ค ถูกพิจารณาคดีในข้อหาประพฤติตนไม่เหมาะสมและฝ่าฝืนกฎระเบียบของท้องถิ่น การพิจารณาคดีใช้เวลาเพียง ๓๐ นาทีและโรซ่า ปาร์ค ถูกพิพากษาให้มีความผิดและถูกปรับเป็นเงิน ๑๐ เหรียญสหรัฐและค่าธรรมเนียมศาลอีก ๔ เหรียญสหรัฐ

ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้กลุ่มประชาชนผิวดำในเมืองมอนโกโมรีรวมตัวกันเพื่อจะทำการประท้วงโดยเรียกกลุ่มของตนว่า “Montgomery Improvement Association (MIA)” บุคคลที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำของกลุ่มดังกล่าวนี้มีชื่อว่า “ดร. มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์” ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้นำต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวผิวดำคนสำคัญของประเทศสหรัฐอเมริกา ชาวผิวดำทำการประท้วงด้วยการไม่ขึ้นรถโดยสารประจำทางและใช้วิธีการเดินทางวิธีการอื่นแทน การประท้วงดังกล่าวกินระยะเวลานานถึง ๓๘๖ วัน จนมีผลทำให้รถโดยสารประจำทางจำนวนมากไม่สามารถวิ่งได้เนื่องจากไม่มีผู้โดยสาร บริษัทที่ประกอบกิจการรถโดยสารประสบปัญหาทางการเงินอย่างมาก จนในที่สุดต้องมีการยกเลิกกฎระเบียบการแบ่งแยกที่นั่งระหว่างคนต่างผิวสี (http://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_parks).



คดีความและเป็นที่มาของการต่อสู้เพื่อสิทธิพลเมือง (Civil Rights) แต่ในการดำเนินชีวิตจริง ข้อรังเกียจและเหยียดเชื้อชาติและสีผิวยังคงแอบแฝงอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแม้จะไม่มีเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ไม่มีการเอ่ยถ้อยคำที่สื่อแสดงข้อรังเกียจเหล่านั้น แต่ผลที่ปรากฏในทางปฏิบัติต่อคนที่ประสบกลับไม่แตกต่างจากครั้งมีการกำหนดในกฎหมายลายลักษณ์อักษร

การวิจัยและศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงจำเป็นต้องระลึกและเข้าใจถึง “ภูมิหลัง” (“Background”) ของกฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ ประกอบด้วย ยกตัวอย่างเช่น การเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายของบางมลรัฐมีมาตรการที่เรียกว่า “มาตรการเชิงรุกเพื่อขจัดปัญหาความไม่เป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัติ” (“Affirmative Action”)^๖ ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาบางสีผิวและเชื้อชาติได้สิทธิพิเศษในการเข้าศึกษา แม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบคะแนนแล้วคะแนนของนักศึกษาในกลุ่มนั้นอาจจะด้อยกว่านักศึกษาอีกกลุ่มสีผิวและเชื้อชาติหนึ่ง หากเราใช้ความรู้สึกและแนวคิดที่เกิดขึ้น

^๖ คำกล่าวสำคัญที่จุดประกายแนวความคิดของ Affirmative action และเป็นคำกล่าวที่อธิบายเหตุผลความจำเป็นของมาตรการเชิงรุกเพื่อขจัดปัญหาความไม่เป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัตินี้ ได้แก่คำกล่าวของประธานาธิบดี Johnson ที่กล่าวในปี ค.ศ.๑๙๖๕ ณ มหาวิทยาลัย Howard มีใจความว่า

“คุณไม่อาจนำบุคคลหนึ่งซึ่งตลอดเวลาหลายปีถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนและถูกปลดปล่อยเป็นอิสระ นำเขามาย่างเส้นเริ่มต้นของการแข่งขันแล้วพูดว่า “คุณเป็นอิสระที่จะแข่งขันกับบุคคลอื่นๆ” แล้วคุณก็จะเชื่อด้วยใจเป็นธรรมว่าคุณได้ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมอย่างแท้จริงแล้ว”

(http://en.wikipedia.org/wiki/Affirmative_action)

มาตรการที่ถือว่าเป็นมาตรการเชิงรุกเพื่อขจัดปัญหาความไม่เป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัตินี้หาได้จำกัดเฉพาะการขจัดปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุที่เกี่ยวข้องกับสีผิวเท่านั้น หากแต่รวมถึงการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุประการอื่นด้วยเช่น การเลือกปฏิบัติเนื่องจาก “เพศ” “เชื้อชาติหรือสัญชาติ” เป็นต้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุที่เกี่ยวข้องกับสีผิวเท่านั้น เนื่องจากการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุเกี่ยวกับสีผิวในประเทศสหรัฐอเมริกาอาจจะมีลักษณะที่พิเศษกว่าการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุประการอื่น

การเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นในประเทศอื่นด้วย โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุเกี่ยวกับเพศ ที่สตรีอาจจะไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเลื่อนเงินเดือนหรือการได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น บางประเทศถือว่าการปฏิเสธการเลื่อนเงินเดือนด้วยสาเหตุที่สตรีต้องลาคลอดบุตรเป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมด้วย เนื่องจากการตั้งครรภ์และการคลอดบุตรเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้กับสตรีทุกคนโดยที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมหรือความสามารถของสตรีเหล่านั้นแต่อย่างใด.



ในบริบทของประเทศไทยไปวิเคราะห์กฎหมายหรือระเบียบของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยปราศจากภูมิหลังดังกล่าวอาจจะรู้สึกสงสัยในตรรกะของกฎหมายก็ได้ เพราะในปัจจุบันถือได้ว่าไม่ได้มีกฎหมายที่เหยียดสีผิวและเชื้อชาติหลงเหลืออยู่แล้ว นักศึกษาทุกคนควรจะมีสิทธิเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มสีผิวหรือเชื้อชาติใด ดังนั้น หากเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนที่ใช้วัดผลเพื่อรับเข้าศึกษาแล้วด้อยกว่า นักศึกษานั้นแม้จะเป็นผู้มีฝีมือที่ไม่ควรได้สิทธิพิเศษใด แต่ตรรกะของกฎหมายลักษณะเช่นนี้วางอยู่บนความคิดที่ว่าแม้ในปัจจุบันจะไม่ได้มีกฎหมายเหยียดสีผิวแล้ว แต่ “ผล” ของการกีดกันและเหยียดสีผิวและเชื้อชาติในอดีตยังคงส่งผลถึงปัจจุบัน การที่มีการกีดกันและเหยียดสีผิวในอดีตทำให้บรรพบุรุษของคนกลุ่มนี้ตกอยู่ในสถานะที่ยากลำบาก ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีวิต ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ทำให้ครอบครัวมีความยากจน ลูกหลานที่เกิดในรุ่นต่อๆ มาก็ต้องแบกรับผลเหล่านั้นด้วย ทำให้คนในรุ่นต่อมาแม้จะมีโอกาสที่ดีขึ้นแต่ก็ยังด้อยกว่าโอกาสที่คนกลุ่มที่มีโอกาสดีกว่าเช่นคนผิวขาวได้รับด้วยดีตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน การที่ผลการศึกษาในปัจจุบันของลูกหลานคนผิวสีเหล่านี้ด้อยกว่าลูกหลานคนผิวขาวส่วนหนึ่งก็เป็นผลของการกีดกันและเหยียดสีผิวในอดีต หากเป็นการแข่งขันวิ่งระยะทางไกล ลูกหลานของคนผิวสีเปรียบเหมือนนักวิ่งที่ต้องเริ่มต้นตั้งแต่จุดแรก ในขณะที่ลูกหลานของคนผิวขาวเปรียบเหมือนนักวิ่งที่ได้รับโอกาสให้เริ่มโดยมีระยะทางสั้นลงแต่มีเส้นชัยที่เดียวกัน การที่ลูกหลานคนผิวสีทำคะแนนได้น้อย ส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากความเสียเปรียบลักษณะดังกล่าวนี้ (แต่แน่นอนว่าอีกส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากความไม่เอาใจใส่ในการศึกษาของตัวนักศึกษาผิวสีเองด้วย) มาตรการเหล่านี้จึงเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากรากฐานปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอย่างต่อเนื่องยาวนาน

อย่างไรก็ตาม การออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมมาตรการทำนองนี้หาได้ปราศจากปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของมาตรการที่หน่วยงานต่างๆ ออกมา โดยศาลเองได้เคยวินิจฉัยว่ามาตรการบางอย่างถือเป็นมาตรการ



ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญเนื่องจากเป็นการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลบางกลุ่มอันเป็นการล่วงละเมิดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองให้ประชาชนทุกคนได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญโดยเท่าเทียมกัน^๗

กฎหมายกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

นอกจากภูมิหลังทางด้านสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ปัจจัยอีกประการที่อาจส่งผลกระทบต่อการบัญญัติ การตีความ การบังคับใช้ ตลอดจนการศึกษาและวิจัยทางด้านกฎหมายคือปัจจัยเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ถูกนำมาหมายถึงการศึกษาและของประเทศที่จะนำแนวคิดทางกฎหมายนั้นไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากกฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติขึ้นย่อมประสงค์จะให้สอดคล้องและรองรับพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจและตลาดของประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ การศึกษาและวิจัยทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะเพื่อจะนำกฎหมายทางเศรษฐกิจไปใช้ในอีกประเทศหนึ่งจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ในบริบทของกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาดและการแข่งขันทางการค้าซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติขึ้นและบังคับใช้มาแล้วมากกว่าหนึ่งร้อยปี มาตรการประการหนึ่งที่กฎหมายดังกล่าวได้ให้อำนาจไว้คือการแบ่งแยกบริษัทที่ใช้อำนาจเหนือตลาด

^๗ คดีที่สำคัญที่วินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหาความชอบด้วยกฎหมายของมาตรการเหล่านี้คือคดี Regents of the University of California v. Bakke, 438 U.S. 265, 98 S.Ct. 2733, 57 L.Ed.2d 750 (1978) ในคดีนี้คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ เมืองเดวิส ได้วางหลักเกณฑ์ในการรับนักศึกษาแพทย์ไว้โดยกำหนดให้ผู้ที่จะเข้าศึกษาต้องได้รับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่น้อยกว่า ๒.๕ จากคะแนนเฉลี่ยเต็ม ๔.๐ การพิจารณาจะมีคณะกรรมการเป็นผู้ตัดสิน โดยในการตัดสินคณะกรรมการจะพิจารณาปัจจัยอื่นด้วย เช่น คะแนนสอบสัมภาษณ์ คะแนนในวิชาหมวดวิทยาศาสตร์ คะแนน MCAT ซึ่งเป็นการสอบวัดความพร้อมในการศึกษาวิชาแพทย์ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนหลักเกณฑ์โดยกำหนดให้ผู้สมัครที่เป็น “ชนกลุ่มน้อย (Minority)” ได้รับยกเว้นหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้ต้องได้คะแนนเฉลี่ยสะสมไม่น้อยกว่า ๒.๕ และการพิจารณาจะกระทำโดยคณะกรรมการชุดพิเศษอีกชุดที่กรรมการส่วนใหญ่เป็นคนที่เป็น “ชนกลุ่มน้อย” ด้วย ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยไว้ในคดีนี้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์ให้สิทธิพิเศษลักษณะเช่นนี้ถือเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ประชาชนทุกคนต้องได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน.



ในทางที่มีขอบออกเป็นหลายบริษัท (Divestiture) คดีหนึ่งที่ศาลได้ใช้อำนาจออกมาตรการดังกล่าวคือคดีของบริษัท อเมริกันเทเลโฟนเอนด์เทเลกราฟ จำกัด หรือที่รู้จักกันในนามของบริษัทเอทีแอนด์ที ซึ่งเป็นผู้ประกอบการโทรศัพท์รายใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อบริษัทดังกล่าวได้ใช้อำนาจเหนือตลาดของตนในทางที่มีขอบ ศาลได้มีคำสั่งให้แยกบริษัทดังกล่าวออกเป็นหลายบริษัทย่อย โดยบริษัทย่อยที่แยกออกไปนั้นให้ประกอบการโทรศัพท์ภายในประเทศ ส่วนบริษัทเอทีแอนด์ทีซึ่งเป็นบริษัทแม่เดิมให้คงประกอบการเฉพาะโทรศัพท์ทางไกลและระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์ของการออกมาตรการดังกล่าวก็เพื่อให้โครงสร้างตลาดมีสภาพที่เอื้อต่อการแข่งขันมากขึ้นและป้องกันมิให้บริษัทใดบริษัทหนึ่งควบคุมตลาดไว้แต่ลำพัง มาตรการลักษณะดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้อย่างได้ผลในประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เนื่องจากโดยสภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาเองที่มีอาณาเขตกว้างขวางและมีประชากรจำนวนมาก ทำให้แม้บริษัทจะถูกแบ่งออกเป็นบริษัทย่อย แต่พื้นที่ทางการตลาดที่บริษัทย่อยแต่ละรายประกอบกิจการอยู่ก็มีขนาดที่ใหญ่เพียงพอที่จะทำให้การประกอบกิจการของบริษัทคู่ทุนและมีประสิทธิภาพเพียงพอ มาตรการลักษณะดังกล่าวนี้หากนำมาใช้ในประเทศที่มีตลาดขนาดเล็กอาจจะเกิดผลที่ไม่พึงปรารถนา^๔

^๔ หลักเกณฑ์ในหลายกรณีก็อาจจะสามารถนำมาใช้ได้ไม่ว่าสภาวะทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างตลาดของประเทศต่าง ๆ จะเป็นอย่างไร เช่น ปัญหาที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจที่ตามปกติเป็นคู่แข่งซึ่งกันและกันในการร่วมกันกำหนดราคาสินค้าหรือปริมาณสินค้าในตลาด (Cartel) เนื่องจากการกระทำลักษณะเช่นนี้ถือว่าอันตรายต่อการแข่งขันในตลาด ไม่ว่าตลาดนั้นจะมีโครงสร้างตลาดเช่นไร และเป็นการบิดเบือนที่แทบจะทำให้การแข่งขันที่ควรเกิดขึ้นในตลาดเหล่านั้นหมดสิ้นไป โดยผู้ประกอบการที่ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นจะกำหนดราคาและปริมาณสินค้าตามที่ได้ตกลงไว้กับสมาชิกกลุ่มรายอื่น ในขณะเดียวกัน ประโยชน์ (ถ้ามี) จากการกระทำลักษณะเช่นนี้ก็มีเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลเสียหรือผลกระทบที่จะเกิดจากการกระทำเช่นนี้ และจากประสบการณ์และการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์เป็นเวลานานให้บทสรุปที่แน่นอนชัดเจนว่าผลสุทธิ (Net effect) ของการกระทำเช่นนี้เป็นผลเสียต่อระบบตลาดและการแข่งขันในตลาด การกระทำลักษณะเช่นนี้จึงถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเอง (Per se illegality) หลักการของกฎหมายในกรณีเช่นนี้จึงเป็นหลักการที่สามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไปและให้ผลที่ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะนำไปใช้ในประเทศที่มีสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมเช่นไร อย่างไรก็ตาม แม้หลักการจะค่อนข้างสอดคล้องต้องกัน แต่หลักการของกฎหมายโดยทั่วไปย่อมมีข้อยกเว้น เมื่อก้าวพ้นจากหลักการทั่วไป



และทำให้แทนที่กฎหมายจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันในตลาดกลับจะทำให้ระบบตลาดเสียหายและดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากโดยสภาพของตลาดที่มีขนาดเล็ก ถ้าหากให้บริษัทย่อยประกอบกิจการเพียงในพื้นที่อันจำกัดอาจจะทำให้การลงทุนวางระบบโครงสร้างต่างๆ ไม่คุ้มค่าเพราะมีกลุ่มลูกค้าจำนวนเพียงเล็กน้อย การจะทำให้ถึงจุดคุ้มทุนต้องใช้เวลาอันยาวนานเกินไป และค่าบริการแทนที่จะลดน้อยลงกลับจะเพิ่มสูงขึ้นเพราะเหตุที่ต้นทุนคงที่ (Fixed costs) ถูกนำมาเฉลี่ยในระหว่างกลุ่มลูกค้าที่น้อยเกินไป และปริมาณการผลิตอยู่ในระดับต่ำกว่าปริมาณการผลิตที่เครื่องจักรจะมีประสิทธิภาพสูงสุด (Optimal range of capacity)

เขาวงกตของแหล่งที่มาแห่งกฎหมายอเมริกัน (Labyrinth of American Source of Laws)

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law system) เอกลักษณะประการหนึ่งที่เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือกฎหมายและหลักกฎหมายจำนวนมากเกิดขึ้นโดยผลของคำพิพากษาของศาล ซึ่งในแต่ละวัน แต่ละเดือน และแต่ละปีที่ผ่านมาคำพิพากษาของศาลที่ตัดสินเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ทำให้แหล่งที่มาของกฎหมายขยายขอบเขตตามจำนวนคำพิพากษาที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้น การศึกษาคำพิพากษาของศาลประเทศสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างจากในประเทศไทยในลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ ในประเทศไทย เราให้ความสำคัญเฉพาะคำพิพากษาของศาลสูงสุดแต่เพียงศาลเดียว คำพิพากษาของศาลล่างอื่นๆ แทบจะไม่มีอ้างอิง ไม่ว่าในเชิงตำราหรือในคดีความ

เข้าสู่ส่วนที่เป็นข้อยกเว้นก็อาจจะพบกับกรณีที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษที่อาจมีความเหมาะสมแตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจและการแข่งขันในตลาดของแต่ละประเทศได้เช่นกัน ในกรณีของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มเพื่อกำหนดราคาและปริมาณสินค้าก็เช่นเดียวกัน ที่มีข้อยกเว้นเช่นกรณีการทำกิจการร่วมค้า เป็นต้น การศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อยกเว้นเหล่านี้จึงจำเป็นต้องอาศัยลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศเข้ามาประกอบมากกว่าการพิจารณาเฉพาะในส่วนของหลักการทั่วไป.



สาเหตุส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากการขาดแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ แต่สาเหตุอีกส่วนหนึ่งคือเราให้ความสำคัญกับคำพิพากษาของศาลสูงสุดมากเกินไปจนไม่มีใครให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งข้อมูลคำพิพากษาของศาลล่าง เนื่องจากมองเห็นว่าอาจจะไม่คุ้มค่าถ้าสร้างขึ้นมาแล้วแต่ไม่มีผลในการนำไปอ้างอิงในทางตรงกันข้าม คำพิพากษาของศาลทุกระดับชั้นของประเทศสหรัฐอเมริกา มีการนำไปอ้างอิงทั้งในทางตำราและในคดีความ คำพิพากษาของศาลทุกระดับชั้นมีแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่ยากนัก และคำพิพากษาของศาลทุกระดับชั้นมีคุณค่าทางกฎหมายและมีสถานะเป็นกฎหมายในตัวเองไม่มากนัก ซึ่งแน่นอนว่าคำพิพากษาของศาลสูงย่อมจะมีน้ำหนักและสถานะทางกฎหมายมากกว่าคำพิพากษาของศาลล่าง แต่การศึกษากฎหมายในหลายกรณีไม่สามารถค้นหาคำพิพากษาของศาลสูงที่ตรงกับคดีหรือประเด็นปัญหาของการศึกษาได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาหรือค้นคว้าจากคำพิพากษาของศาลล่าง สาเหตุอีกประการที่ทำให้เกิดสภาพการณดังกล่าวเป็นเพราะว่า ศาลฎีกาของประเทศไทย (Supreme Court) ตัดสินคดีเพียงจำนวนไม่มากนักในแต่ละปี (ประมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ เรื่อง) โดยจะเลือกตัดสินเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาสำคัญจริง ๆ เท่านั้น ทำให้คดีส่วนใหญ่ถึงที่สุดขึ้นศาลอุทธรณ์ การที่จะค้นหาคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ตรงกับกรณีศึกษาหรือวิจัยจึงอาจทำได้ยาก แหล่งอ้างอิงที่สำคัญจึงได้แก่คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

เมื่อศึกษาค้นคว้าไปถึงคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ปัญหาต่อไปที่จะต้องประสบคือศาลอุทธรณ์ของประเทศไทยมีอยู่ถึง ๑๓ ศาล (ประกอบด้วยศาลอุทธรณ์ภาค ๑๒ ศาล และศาลอุทธรณ์คดีกฎหมายสหพันธรัฐ (Court of Appeal for the Federal Circuit) ซึ่งรับผิดชอบคดีตามกฎหมายพิเศษของรัฐบาลกลาง) แต่ละศาลล้วนมีอิสระและเป็นเอกเทศจากกัน ในการพิจารณาและวางหลักกฎหมายในเรื่องหรือประเด็นที่ศาลฎีกายังไม่มีคำพิพากษา ความอิสระนี้มีมากจนกระทั่งทำให้คำพิพากษาในหลายประเด็นมีความแตกต่างขัดแย้งกัน สาเหตุความขัดแย้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากอุดมการณ์หรือ



แนวคิดเบื้องหลังที่เป็นที่มาของการตีความและบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน
อุดมการณ์หรือแนวคิดนี้เป็นเพียงสิ่งสะท้อนแนวคิดของประชากรที่อาศัยอยู่ใน
ท้องที่ที่ศาลอุทธรณ์เหล่านั้นตั้งอยู่ เช่น ศาลอุทธรณ์ภาค ๙ ซึ่งตั้งอยู่ในมลรัฐ
แคลิฟอร์เนียจะมีแนวโน้มที่ตีความกฎหมายในลักษณะเสรีนิยมซึ่งจะสอดคล้องกับ
แนวคิดของประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลอุทธรณ์
แต่ละศาลจะมีความ “ถนัด” ในคดีประเภทต่างๆ ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับ
สภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของศาล เช่น ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ซึ่ง
รับผิดชอบมลรัฐนิวยอร์กจะมีโอกาสตัดสินคดีทางเศรษฐกิจค่อนข้างมาก
เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ ทำให้มีความ
ถนัดในคดีประเภทนี้และคำวินิจฉัยของศาลในเรื่องที่ศาลนั้นมีความถนัดก็จะ
มีน้ำหนักที่ทำให้ศาลอื่นคล้อยตามได้มากกว่าด้วย

ระบบศาลที่กล่าวถึงจุดนี้จะเป็นระบบศาลของรัฐบาลกลางหรือ
สหพันธรัฐ^๙ แต่การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาปกครองด้วยระบบดังกล่าวทำให้เกิด
ศาลอีกระบบหนึ่งคือระบบศาลของมลรัฐซึ่งแต่ละมลรัฐก็จะมีระบบศาลเป็น
ของตนเอง ตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลชั้นสูงสุดของมลรัฐ^{๑๐} แน่นอนว่าศาลของ
แต่ละมลรัฐจะมีความอิสระในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายเป็นของตนเอง
เนื่องจากศาลของแต่ละมลรัฐจะมีหน้าที่ตีความและบังคับใช้กฎหมายภายในของ
รัฐซึ่งย่อมจะมีเนื้อหาที่แตกต่างจากกฎหมายของมลรัฐอื่นบ้างไม่มากนัก โดย
เฉพาะอย่างยิ่งแต่ละมลรัฐจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นของตนเองอีกต่างหากจาก
รัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ ความแตกต่างนี้ย่อมส่งผลถึงการศึกษาและวิจัย
กฎหมายด้วยเช่นกัน เนื่องจากหากปัญหาที่เป็นประเด็นของการศึกษาและวิจัย
อยู่ในขอบเขตของกฎหมายหรือศาลมลรัฐแล้ว การศึกษาจากตัวบทกฎหมาย
หรือคำพิพากษาของศาลมลรัฐใดมลรัฐหนึ่งอาจจะไม่เพียงพอเพราะศาลมลรัฐนั้น

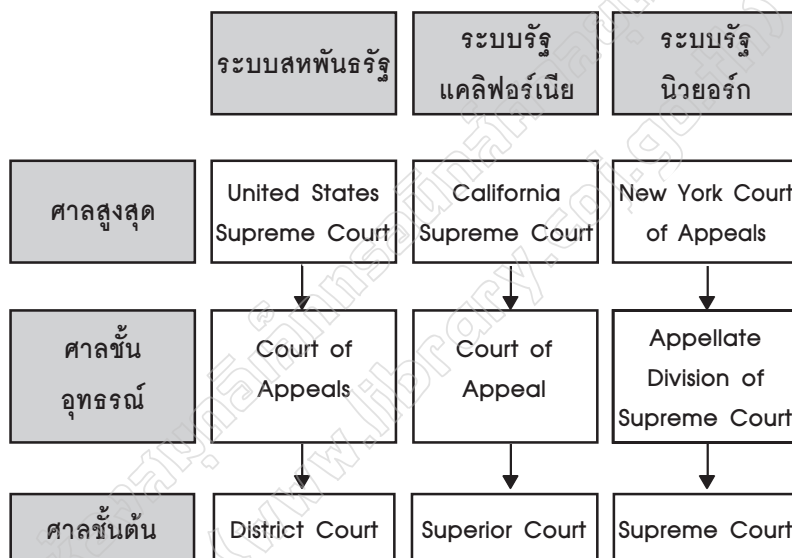
^๙ See Note 3, p.33 - 34.

^{๑๐} Id, at p.34 - 35..



ย่อมตีความและบังคับใช้กฎหมายตามแนวคิดและภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของมลรัฐนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดเหล่านั้นอาจจะแตกต่างจากของมลรัฐอื่นอย่างมากก็ได้ การศึกษาที่จะทำให้ได้มุมมองที่รอบด้านจึงอาจจำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายหรือคำพิพากษาของหลายมลรัฐด้วย

แผนภูมิระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา^{๑๑}



คำพิพากษาและบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรถือได้ว่าเป็น “แหล่งที่มาของกฎหมายที่มีผลผูกพัน” (“Binding Authority”) และถือเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายลำดับต้น (Primary source of law) แต่การศึกษาและวิจัยกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกายังให้ความสำคัญกับ “แหล่งที่มาของกฎหมายที่มีเพียงผลชักจูงใจ” (“Persuasive Authority”) ซึ่งถือเป็นแหล่งที่มา

^{๑๑} Peter Jan Honigsberg, LEGAL RESEARCH, WRITING & ANALYSIS 9 (1999).



ของกฎหมายลำดับรอง (Secondary source of law)^{๑๒} อีกด้วย แหล่งที่มาของกฎหมายลำดับรองประกอบด้วยหลายส่วนด้วยกัน แต่ส่วนหนึ่งที่ขอกล่าวถึงในที่นี้คือ “Restatement”^{๑๓} ซึ่งเป็นการนำบรรดาคำพิพากษาของศาลในเรื่องต่างๆ มาวิเคราะห์โดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาจำนวนมาก เพื่อกลั่นหลักการของกฎหมายในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นเป็นข้อ ๆ ในลักษณะคล้ายเป็นบทมาตรากฎหมาย แม้เอกสารทางกฎหมายลักษณะนี้จะมีคุณค่าทางกฎหมายมาก แต่สถานะยังคงเป็นเพียงแหล่งที่มาของกฎหมายที่ศาลอาจจะรับไปใช้ในการตีความและบังคับใช้กฎหมายหรือไม่

นอกจากนั้นแล้ว ในคำพิพากษาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนมากจะพบว่ามีการอ้างอิงถึง “บทความ” หรือ “ตำรา” ทางกฎหมายที่มีการเขียนวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่ศาลต้องตัดสินในคดีเรื่องนั้นๆ ไว้ด้วย แม้ว่าในแง่สถานะทางกฎหมายแล้วบทความหรือตำราจะไม่ได้มีผลผูกพันในตัวเอง แต่คุณค่าหรือน้ำหนักที่บทความหรือตำราแต่ละชิ้นจะมีอยู่ย่อมขึ้นอยู่กับน้ำหนักของการให้เหตุผลของผู้เขียนเรื่องนั้นๆ ซึ่งในประเด็นปัญหาที่สำคัญจำนวนมากกว่าที่คิดจะขึ้นสู่ศาลจะมีบทความหรือความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากที่ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาไว้แล้ว หากแนวคิดที่ศาลใช้ในการตัดสินเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากบทความหรือตำราเหล่านั้น ก็จะไม่ใช่เรื่องผิดปกติที่จะอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของแนวความคิดเพื่อประโยชน์ทางวิชาการในการศึกษาค้นคว้าต่อไป บทความหรือตำราเหล่านั้นจะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาวินิจฉัยทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง

^{๑๒} Majorie Dick Rombauer, LEGAL PROBLEM SOLVING 19 (5th Ed. 1991).

^{๑๓} *Id.* at p.20.



ปัญหาของ “คำวินิจฉัยบรรทัดฐาน” (“Holding”) กับ “ความเห็นในคำพิพากษา” (“Obiter dicta”)

การศึกษาและวิจัยคำพิพากษาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากจะมีปัญหาของการเสาะหาคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องแล้ว หากจะเป็นจุดสิ้นสุดของกระบวนการศึกษาและวิจัยไม่ เพราะในการศึกษาคำพิพากษาของศาลประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาคำพิพากษาศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) ทั่วๆ ไป นั่นคือจะมีลักษณะเป็น “คำวินิจฉัยที่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเฉพาะคดี” (“Fact-specific opinion”) การที่จะบอกว่าในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีหลักกฎหมายที่ศาลวางไว้ว่าอย่างไรจะต้องวิเคราะห์ควบคู่ไปด้วยว่า “ข้อเท็จจริง” ที่เกิดขึ้นในคดีนั้น ๆ มีว่าอย่างไร คำวินิจฉัยที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีเรื่องหนึ่งจะถูกนำไปใช้ในคดีอื่นต่อเมื่อ “ข้อเท็จจริง” ในคดีทั้งสองเรื่องมีสาระสำคัญเหมือนกัน

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีลักษณะเฉพาะคดีของคำวินิจฉัยจะเชื่อมโยงกับหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการศึกษาและวิจัยคำพิพากษาของศาลประเทศสหรัฐอเมริกานั้นคือการแบ่งแยกส่วนในคำพิพากษาระหว่างคำวินิจฉัยที่เป็นบรรทัดฐาน (Holding)^{๑๔} ซึ่งจะมีสถานะเป็นกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษา และมีผลผูกพันศาลอื่นให้ต้องวินิจฉัยตาม กับส่วนที่เป็นความเห็นในคำพิพากษา (Obiter dicta)^{๑๕} ซึ่งมีสถานะเป็นแหล่งที่มาของกฎหมายที่มีเพียงผลชักจูงใจ (Persuasive Authority) แต่ไม่ผูกพันศาลในคดีอื่นให้ต้องวินิจฉัยตาม ปัจจุบันที่ใช้ในการแบ่งแยกระหว่างคำวินิจฉัยที่เป็นบรรทัดฐาน (Holding) กับความเห็นในคำพิพากษา (Obiter dicta) อยู่ตรงที่ว่าคำวินิจฉัยนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นที่พิพาทกันโดยตรงในคดีนั้นหรือไม่ หากเป็นคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่พิพาท

^{๑๔} See Note 3, at p.45 - 50.

^{๑๕} *Id.*



กันโดยตรง คำวินิจฉัยส่วนนั้นจะถือเป็นคำวินิจฉัยที่เป็นบรรทัดฐาน ในทางตรงกันข้าม หากเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ได้เกี่ยวพันกับประเด็นที่พิพาทโดยตรงและไม่ได้เป็นส่วนที่จำเป็นที่จะนำไปสู่ผลสุดท้ายของคำพิพากษา คำวินิจฉัยส่วนนั้นจะมีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงความเห็นที่ปรากฏในคำพิพากษา เหตุผลที่ทำให้ต้องมีการแบ่งแยกลักษณะดังกล่าวนี้ เนื่องจากเหตุผลที่ว่าในส่วน of ประเด็นที่พิพาทกันโดยตรง คู่ความจะมีการนำเสนอข้ออ้างข้อต่อสู้ต่างๆ โดยเฉพาะในแง่ของแนวคิดและทฤษฎีทางด้านกฎหมายมารองรับข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตนอย่างเต็มที่ ทำให้การวินิจฉัยประเด็นปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นจะเป็นการวินิจฉัยที่วางอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่รอบด้านและผ่านการพิจารณาไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน^{๑๖} จึงถือว่ามีคุณค่าทางกฎหมายมาก ในขณะที่ประเด็นส่วนอื่นแม้จะเป็นเรื่องที่พิพาทกันด้วยก็ตาม แต่ไม่ได้เป็นประเด็นพิพาทสำคัญโดยตรง คู่ความย่อมใส่ใจหรือให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ เหล่านี้น้อย การนำเสนอข้อ มูล ข้ออ้างหรือข้อเถียง ตลอดจนแนวคิดหรือทฤษฎีกฎหมายที่จะนำเสนอต่อศาลเพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนย่อมจะมีน้อยตามไปด้วย ฉะนั้น การวินิจฉัยในประเด็นปัญหาเหล่านี้จึงยากที่จะกล่าวได้ว่าผ่านการพิจารณาอย่างรอบด้านและถี่ถ้วนแล้ว คุณค่าย่อมต่างจากคำวินิจฉัยในส่วนที่เป็นประเด็นพิพาทโดยตรง

ปัญหาลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในการศึกษาและวิจัยกฎหมายในประเทศไทย เพราะเราไม่ได้มีการแบ่งแยกและการจัดลำดับความสำคัญของคำวินิจฉัยที่ปรากฏในคำพิพากษาให้แตกต่างกันระหว่างส่วนต่างๆ ของคำวินิจฉัยในคำพิพากษาเรื่องเดียวกัน นอกจากนั้น ลักษณะการเขียนคำพิพากษาของศาลในระบบประมวลและระบบกฎหมายจารีตประเพณียังมีลักษณะที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากลักษณะคำพิพากษาในระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะมีความยาวค่อนข้างมาก เพราะนอกจากต้องกล่าวถึง

^{๑๖} Cohens v. Virginia, 19 U.S. (6 Wheat.) 264, 399 (1821) cited in Note 3, at p.47.



ข้อเท็จจริงที่พิพาทในคดีแล้ว ยังต้องกล่าวถึงบรรดาคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นๆ ด้วยว่ามีแนวคำวินิจฉัยอย่างไรและหลักกฎหมายที่ศาลสรุปจากบรรดาคำพิพากษาเหล่านั้นมีใจความว่าอย่างไรก่อนที่จะสามารถนำหลักกฎหมายเหล่านั้นไปปรับใช้กับคดีที่จะต้องตัดสินนั้น ทำให้ในระหว่างการวินิจฉัยศาลอาจจะกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ไล่หลายประเด็นด้วย จึงต้องมีการแยกแยะและให้ลำดับความสำคัญของประเด็นเหล่านั้น ในขณะที่คำพิพากษาของศาลในระบบประมวลจะมีความยาวที่สั้นและกระชับกว่าทำให้อาจจะไม่มีการกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ไว้มากนัก

เทคโนโลยีสารสนเทศกับการค้นคว้าวิจัยทางกฎหมาย

แม้การศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีความยุ่งยากหลายประการดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ข้อได้เปรียบประการหนึ่งของการศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศไทยคือความพร้อมของข้อมูลที่จะรองรับการศึกษาและวิจัย และมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือช่วยในการสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะบริการจากบริษัทเอกชน ที่สำคัญคือบริการของ Westlaw และ Lexis^{๑๖๗} ซึ่งล้วนแต่มีข้อมูลที่จำเป็นอยู่อย่างครบถ้วนไม่ว่าจะเป็นคำพิพากษาของศาลทุกระดับชั้น ทั้งศาลของสหพันธรัฐและมลรัฐ กฎหมายลายลักษณ์อักษร ตำราทางกฎหมายที่สำคัญ บทความจากวารสารทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอีกนับร้อยฉบับ ตลอดจนข่าวสารต่างๆ ทั้งข่าวทั่วไปในชีวิตประจำวันและข่าวสารทางด้านกฎหมาย นอกจากนี้ ข้อได้เปรียบอีกประการของการศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศไทยคือ ภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาหลักของประเทศเป็นภาษาที่ใช้อย่างแพร่หลายในระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทางด้านกฎหมายของประเทศไทยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตจึงทำได้ง่าย

^{๑๖๗} *Id.*, at p.275 - 332.



และมีข้อมูลที่สามารถเข้าถึงโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอยู่จำนวนมาก

ระเบียบวิธีการอ้างอิงเอกสาร (Citation)

ผลจากการที่ข้อมูลและแหล่งอ้างอิงทางด้านกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนมากมาย ทำให้เกิดปัญหาอีกประการหนึ่งในการเขียนตำราหรือเอกสารทางวิชาการด้านกฎหมาย กล่าวคือการอ้างอิงถึงเอกสารใดเอกสารหนึ่งจำเป็นต้องมีรูปแบบที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่ายว่าผู้เขียนหรือผู้วิจัยกำลังอ้างอิงถึงเอกสารหรือหนังสือชิ้นใด เพื่อที่จะทำให้อ่านสามารถไปศึกษาหรือค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสารหรือหนังสือที่ถูกอ้างอิงได้โดยง่าย วิธีการอ้างอิงเอกสารนั้นมีผู้จัดทำขึ้นเป็นหลายรูปแบบ แต่ชุดการอ้างอิงที่เป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับมากที่สุดหนึ่งคือเอกสารที่เรียกว่า Blue Book^{๑๔๔} ซึ่งเป็นผลงานร่วมกันของมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศสหรัฐอเมริกา ระเบียบวิธีการอ้างอิงที่ระบุในเอกสารดังกล่าวจะมีค่อนข้างละเอียดโดยระบุตั้งแต่การอ้างอิงถึงศาลที่ตัดสิน ปีที่ตัดสิน หน้าในเอกสารเผยแพร่คำพิพากษานั้น การกำหนดชื่อย่อของวารสารหรือเอกสารเผยแพร่ทางกฎหมายต่าง ๆ ที่สำคัญ การกำหนดวิธีการเขียนอ้างอิงชื่อหนังสือ ซึ่งการอ้างอิงถึงเอกสารต่าง ๆ อาจจะมีวิธีการเขียนที่แตกต่างกันในระหว่างงานเขียนประเภทต่าง ๆ ด้วย เช่น ในระหว่างการเขียนบันทึกให้ความเห็นทางด้านกฎหมาย หรือการเขียนบทความทางด้านกฎหมาย เป็นต้น

การเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการอ้างอิงเอกสารนอกจากจะมีส่วนช่วยให้การเขียนรายงาน การศึกษา งานวิจัยหรือบทความถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว ยังช่วยให้ผู้ที่อ่านเอกสารที่เขียนขึ้นนั้นสามารถค้นคว้าต่อไปในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยว่าที่มาของข้อมูลที่มีการอ้างอิงนั้นอยู่ที่ใด แต่ประโยชน์

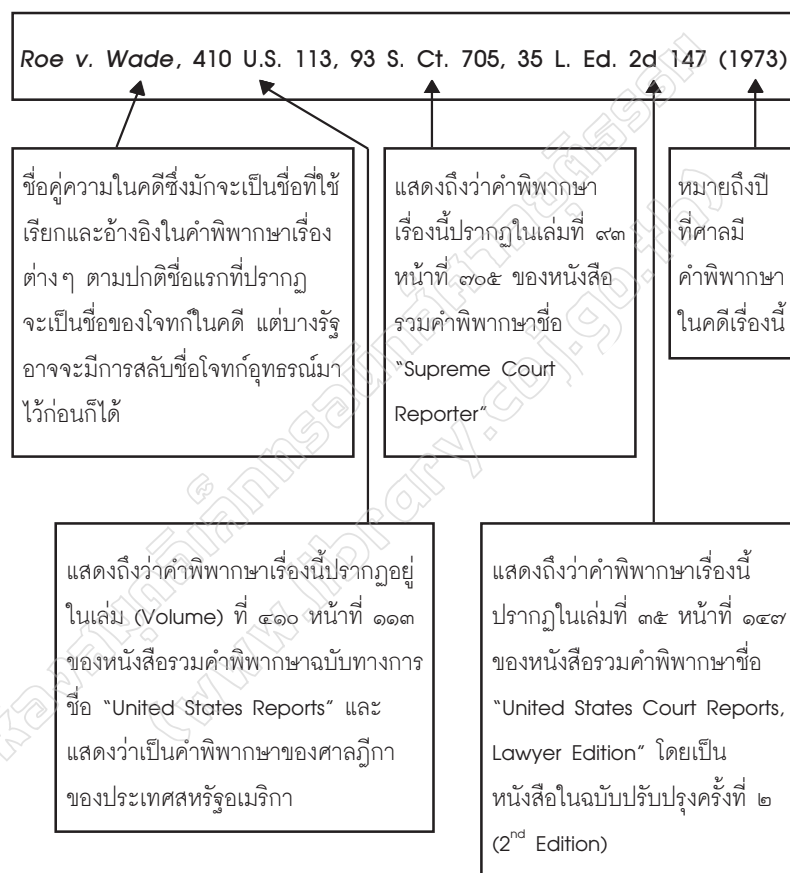
^{๑๔๔} นอกจากนี้จะมีหนังสือเกี่ยวกับวิธีการอ้างอิงของมหาวิทยาลัยชิคาโกที่มีชื่อเรียกว่า "University of Chicago Manual of Legal Citation" หรือเรียกว่าเป็น "Maroon Book".



ที่จะเกิดขึ้นอย่างสำคัญคือเกิดแก่ผู้ที่เรียนรู้วิธีการอ้างอิงนั่นเองด้วย เนื่องจากในการศึกษาตำราหรือเอกสารทางด้านกฎหมายต่าง ๆ มักจะมีการระบุเอกสารอ้างอิงไว้ค่อนข้างชัดเจนและมีการอ้างอิงเอกสารข้อมูลจำนวนมาก การเรียนรู้ว่าสัญลักษณ์หรือคำย่อที่ใช้ในการอ้างอิงที่ปรากฏอยู่ในเอกสารต่าง ๆ นั้นหมายถึงข้อมูลที่อยู่ในเอกสารชิ้นใดจะทำให้ผู้ที่ศึกษาวิจัยสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปยังแหล่งข้อมูลต้นทางได้อีกด้วย เพราะหลายครั้งที่เอกสารที่กำลังค้นคว้าอยู่นั้นอาจจะไม่ได้นำถ้อยคำจากแหล่งข้อมูลต้นทางมากล่าวซ้ำทุกถ้อยคำทุกตัวอักษร หากแต่เป็นการตีความหมายของข้อมูลต้นทางอีกชั้นหนึ่งแน่นอนว่าในการตีความข้อมูลก็เป็นเช่นเดียวกับการตีความบทบัญญัติกฎหมายที่ผู้ตีความจะต้องใส่ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของตนไปในการตีความนั้นด้วย ทำให้การตีความนี้อาจจะมีมุมมองที่แตกต่างกันในระหว่างผู้ที่อ่านทำความเข้าใจเอกสารชิ้นเดียวกันก็ได้ ผู้ที่จะศึกษาวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนอย่างแท้จริงจึงควรตรวจสอบข้อมูลต้นทางอีกชั้นหนึ่งด้วยว่า “ใจความ” ที่มีการถ่ายทอดต่อๆ กันมานั้นไม่มีส่วนใดที่ขาดตกบกพร่องหรือมีการสื่อสารที่ผิดเพี้ยนไป นอกจากนี้ ในส่วนที่มีการอ้างอิงถึงคำพิพากษาของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลในชั้นใดหรือในระบบใด การทราบคำพิพากษาที่เป็นที่มาของการอ้างอิงยังช่วยในการตรวจสอบด้วยอีกว่าองค์ประกอบ “ข้อเท็จจริง” ในกรณีที่ศาลตัดสินกับกรณีที่เป็นปัญหาที่ต้องศึกษาวิจัยนี้มีสาระสำคัญเป็นอย่างเดียวกันหรือไม่และสามารถจะนำมาใช้อ้างอิงในกรณีของการศึกษาวิจัยได้อย่างถูกต้องหรือไม่ เพราะการศึกษาคำพิพากษาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีปัญหาของคำพิพากษาส่วนที่เป็น “บรรทัดฐาน” และส่วนที่เป็นเพียง “ความเห็น” ของผู้เขียนคำพิพากษานั้นดังที่ได้กล่าวถึงบ้างแล้วข้างต้น

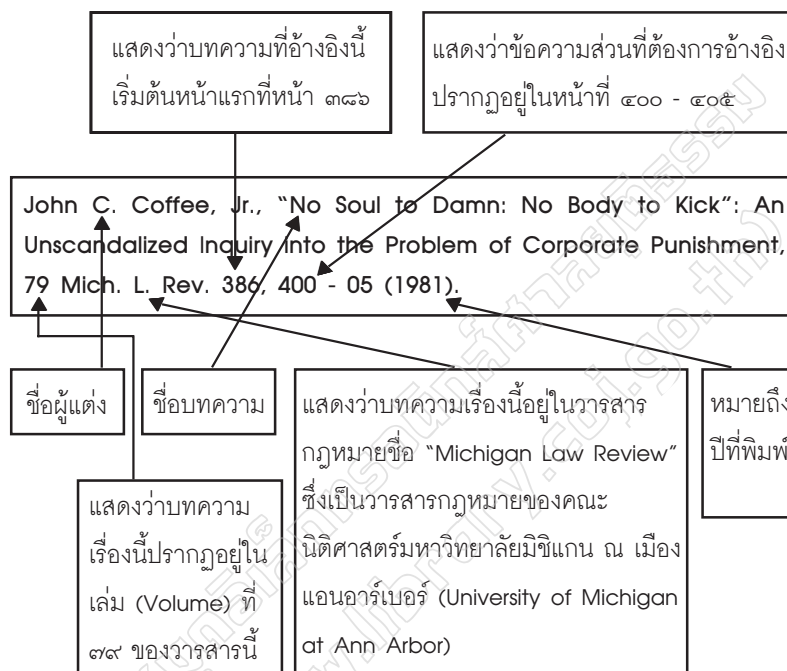


ในที่นี้เพื่อแสดงให้เห็นภาพว่าการอ้างอิงที่ได้กล่าวถึงนั้นมีลักษณะ
เช่นไร จะขอยกตัวอย่างของการอ้างอิงบางกรณีมาแสดงไว้พอให้เห็นภาพดังนี้





ในส่วนต่อไปจะขอยกตัวอย่างการอ้างอิงถึงบทความในวารสารทางด้านกฎหมายเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นวิธีการอ้างอิงสักหนึ่งตัวอย่าง ดังนี้



ในการนำคำพิพากษาที่ค้นพบไปใช้อ้างอิงนั้น ปัจจัยประการหนึ่งที่พึงคำนึงถึงคือคำพิพากษารื่องดังกล่าวยังคงมีผลใช้บังคับให้สามารถอ้างอิงได้หรือไม่ และมีการยืนยันแนวทางที่คำพิพากษารื่องดังกล่าวได้วางไว้อีกหรือไม่ ซึ่งหากมีการยืนยันด้วยการมีคำพิพากษาในคดีเรื่องอื่นวินิจฉัยตามก็จะทำให้หลักการที่วางไว้มีความมั่นคงและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย กระบวนการตรวจสอบนี้สามารถทำได้ด้วยวิธีการที่เรียกว่า "Shepardizing" โดยในระบบเอกสารคำพิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีหนังสือประเภทหนึ่งที่รวบรวมเลขอ้างอิงถึงคำพิพากษาแทบทุกฉบับไว้และให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำพิพากษารื่องดังกล่าวด้วยว่ามีคำพิพากษาในคดีเรื่องอื่นอ้างอิงถึง



หรือไม่ และการอ้างอิงในคดีเรื่องหลังนั้นเป็นไปในลักษณะใด เช่น เป็นการอ้างอิงในลักษณะที่กลับแนวคำพิพากษาเรื่องนั้น อ้างอิงในลักษณะที่วินิจฉัยเดินตามแนวที่วางไว้ อ้างอิงในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีทั้งสองแตกต่างกัน หรืออ้างอิงในลักษณะที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่วินิจฉัยไว้ หนังสือที่รวบรวมข้อมูลคำพิพากษาเหล่านี้มีหลายฉบับและมีผู้จัดทำหลายราย แต่ลักษณะวิธีการแสดงข้อมูลจะคล้ายคลึงกันซึ่งจะขอยกตัวอย่างเพื่อประกอบการทำความเข้าใจในที่นี้สักหนึ่งตัวอย่าง

ขั้นตอนประการแรกที่จะต้องทำในกระบวนการตรวจสอบการอ้างคำพิพากษาคือ การค้นหาหนังสือเล่มที่บรรจุข้อมูลคำพิพากษาเรื่องที่ต้องการ จากนั้นเปิดหาหน้าที่บรรจุข้อมูลคำพิพากษาเรื่องดังกล่าวซึ่งโดยมากจะเรียงลำดับไปตามหมายเลขที่หน้าแรกของคำพิพากษาที่ต้องการอ้างอิง เมื่อพบข้อมูลคำพิพากษาเรื่องที่ต้องการจะพบข้อมูลในลักษณะดังตัวอย่าง^{๑๑}ต่อไปนี้เป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนีย

- 280 -

(130CaR724)

(551P2d28)

s46CA3d872

s458US527

cc113CA3d633

17C3d312

f17C3d314

d17C3d316

^{๑๑} *Supra* Note 11, at p.53.



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

f17C3d326

j18C3d74

24CLA595

เลข “— 280 —” หมายถึงเลขที่หน้าแรกที่คำพิพากษาเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือรวมคำพิพากษานับที่ใช้อ้างอิง สำหรับตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บ “(130CaR724) (551P2d28)” นั้นเป็นเลขที่อ้างอิงสำหรับคำพิพากษาเรื่องเดียวกันนี้ที่อยู่ในหนังสือรวมคำพิพากษานับอื่น ตัวเลขชุดต่อมาซึ่งนำหน้าด้วยตัวอักษร “s” ได้แก่ “s46CA3d872 และ s458US527” หมายถึงเลขที่อ้างอิงของคดีเรื่องเดียวกันนี้ แต่เป็นคดีที่ตัดสินในศาลอื่นเช่นในศาลล่างหรือศาลสูง โดยตัวเลข “s46CA3d872” หมายถึงเป็นเลขที่คำพิพากษาในศาลอุทธรณ์ของรัฐแคลิฟอร์เนียก่อนที่คดีจะถูกอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนีย และตัวเลข “s458US527” หมายถึงเลขที่อ้างอิงคำพิพากษาที่ได้ฎีกาต่อไปยังศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นศาลในระบบของสหพันธรัฐ รหัส “cc” ในตัวเลขชุดต่อมาคือ “cc113CA3d633” หมายถึงคดีอื่นที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับคดีที่กำลังอ้างอิงอยู่ สำหรับตัวอักษร “f” ในชุดตัวเลข f17C3d314 หมายถึงคดีที่ตามหลังตัวอักษร f นี้ตัดสินเดินตามแนวที่คดีที่กำลังอ้างอิงอยู่ได้วางหลักไว้ ตัวอักษร “d” ในชุดตัวเลข d17C3d316 หมายถึงคดีที่มีหมายเลขตามหลังตัวอักษร d วินิจฉัยในเรื่องคล้ายกัน แต่วินิจฉัยโดยแสดงข้อแตกต่างกับคดีที่กำลังอ้างอิงอยู่ซึ่งอาจจะแตกต่างกันในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ได้ ตัวอักษร “j” ในชุดตัวเลข j18C3d74 หมายถึงคำพิพากษาที่กำลังอ้างอิงได้ถูกอ้างไว้ในความเห็นแย้ง (dissenting opinion) ในคดีเรื่องดังกล่าวด้วย ในบรรดาชุดตัวเลขเหล่านี้ ตัวเลขท้ายในแต่ละชุดหมายถึงเลขที่หน้าในคำพิพากษาแต่ละเรื่องที่กล่าวถึงคำพิพากษาที่กำลังอ้างอิงอยู่นี้ ในปัจจุบันกระบวนการตรวจสอบคำพิพากษาทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากสามารถตรวจสอบด้วยระบบข้อมูลออนไลน์



แต่แม้ในการตรวจสอบผ่านระบบคอมพิวเตอร์ก็ยังคงมีความจำเป็นต้องทราบความหมายของข้อมูลที่ปรากฏในระบบคอมพิวเตอร์ด้วย จึงจะทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้รับนั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

บทสรุป

เมื่อถึงจุดนี้ท่านผู้อ่านคงพอจะเข้าใจได้ว่าเหตุใดชื่อเรื่องของบทความนี้จึงเรียกการศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาว่าเป็นเสมือนการเข้าไปในเขาวงกต แต่แม้การศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีความยุ่งยากในการทำความเข้าใจพอสมควร แต่เชื่อได้ว่าเป็นความยุ่งยากที่เต็มไปด้วยความท้าทายให้ทดลองเข้าไปค้นหาและสัมผัส

ไม่ว่าวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการศึกษาและวิจัยกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาของท่านผู้อ่านจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายใดก็ตาม คงจะไม่อาจละทิ้งความสำคัญของการทำความเข้าใจบริบทของกฎหมายที่จะเข้าไปศึกษาด้วย เนื่องจากการศึกษาและทำความเข้าใจกฎหมายในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative legal study) ไม่ว่าจะเป็นของประเทศใดย่อมจะเสียคุณค่าของการศึกษา หากศึกษาแต่เพียงถ้อยคำตามตัวอักษรโดยละเลยถึงบริบทที่เปรียบเทียบส่วนที่ทำให้ตัวกฎหมายนั้นมีเลือดเนื้อและชีวิตของตนขึ้นมา การศึกษาและทำความเข้าใจกฎหมายโดยละเลยบริบทดังกล่าว นอกจากจะทำให้ประโยชน์ของการศึกษาและวิจัยมีน้อยแล้ว ยังอาจจะก่อให้เกิดอันตรายในการนำผลของการศึกษาและวิจัยไปประยุกต์ใช้อีกด้วย เนื่องจากผลของการศึกษานั้นอาจจะเป็นเพียงการตีความของผู้ศึกษาและวิจัยเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทและความเป็นมาที่ทำให้เกิดกฎหมายนั้นตั้งแต่แรกด้วยเหตุผลทางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ การเมือง ศาสนาหรือวัฒนธรรมของประเทศที่ผู้ศึกษา บัญญัติเหล่านี้เองที่ทำให้กฎหมายของแต่ละประเทศมี “จิตวิญญาณ” ของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศนั้นและเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาและวิจัยกฎหมายในเชิงเปรียบเทียบ



ในปัจจุบันที่โลกทั้งโลกล้วนได้รับผลกระทบจากปรากฏการณ์ “โลกาภิวัตน์ (Globalization)” ทำให้แต่ละประเทศต่างมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นทุกขณะด้วยการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ความใกล้ชิดนี้หาได้จำกัดอยู่ในแวดวงของการค้า การลงทุน ธุรกิจและเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ความใกล้ชิดนี้ได้แผ่กระจายไปทั่วทุกภาคส่วนของสังคม แม้แต่ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลในชนบทที่ตลอดทั้งชีวิตอาจจะไม่ได้เดินทางไปเกี่ยวข้องกับสังคมนอกเขตชุมชนที่ตนอยู่มากนักก็อาจได้รับผลกระทบไม่ว่าทางใดทางหนึ่งจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โลกทั้งโลกใกล้ชิดกันมากขึ้น เช่น ราคาสินค้าเกษตรที่ชาวบ้านเหล่านั้นเพาะปลูกเป็นอาชีพยังชีพอาจจะผันแปรไปตามราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลก เมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกอาจจะผ่านกระบวนการติดต่อพันธุกรรมจนไม่สามารถขยายพันธุ์ได้เองและอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ที่ทำให้วิถีชีวิตการประกอบอาชีพไม่อาจใช้วิธีการดังเช่นในอดีตและต้องพึ่งพาบริษัทที่เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์นั้นตลอดไป เป็นต้น

กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โลกทั้งโลกใกล้ชิดกันมากขึ้นทุกขณะนี้ได้ส่งผลกระทบมายังสังคม “วิชาชีพกฎหมาย” และการศึกษากฎหมายในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ผลของความใกล้ชิดนี้ทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศต่างๆ มีมากขึ้น ข้อมูลและแนวความคิดทางกฎหมายก็เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ไหลเวียนและผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนนี้ด้วยเช่นกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวความคิดทางกฎหมายนี้ย่อมทำให้สังคมนักกฎหมายประเทศต่างๆ มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นตามไปด้วย ในอดีตที่ผ่านมา เรามักจะกล่าวถึงลักษณะเฉพาะและความแตกต่างระหว่างระบบกฎหมายที่แตกต่างกันระหว่างระบบประมวล (Code law system) และระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law system) แม้แต่ในระหว่างประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมายเดียวกัน บ่อยครั้งที่เราจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางกฎหมายของประเทศที่อยู่ในระบบกฎหมาย



เดียวกันเหล่านี้ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุจากพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างกัน แต่ด้วยเหตุที่ประเทศต่างๆ เหล่านี้ล้วนตกอยู่ในวังวนและไหลไปตามกระแสโลกาวัตน์นี้ด้วยกันทั้งสิ้น เชื่อได้ว่าผลของความใกล้ชิดของข้อมูลข่าวสารในสังคมปัจจุบันจะมีส่วนช่วยนำแนวความคิดทางกฎหมายของประเทศต่างๆ ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นตามไปด้วย และผลสุดท้าย ความแตกต่างของกฎหมายประเทศต่างๆ จะเป็นเพียง “แบบพิธี” ของระบบ แต่ “สารัตถะ” สำคัญของกฎหมายจะไม่แตกต่างกันมากนัก ความแตกต่างจะถูกจำกัดอยู่ในบริบทของ “รายละเอียด” ที่ตกหล่นหรือถูกปรับเปลี่ยนไปในระหว่างขั้นตอนการสื่อสารหรือปรับใช้

กลไกอีกประการที่ย่อมมีส่วนในการ “ก่อรูปร่าง” (“shaping”) แนวความคิดทางกฎหมายของประเทศต่างๆ ให้เดินไปในทิศทางเดียวกันคือ กลไกขององค์กรระหว่างประเทศที่มีส่วนวาง “แบบปฏิบัติ” (“norms”) ในเรื่องต่างๆ และกำหนดให้ประเทศที่ประสงค์จะอยู่ร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรระหว่างประเทศเหล่านั้นต้องถือปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดอาจจะได้แก่องค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ที่มีการทำความตกลงทางการค้าพหุภาคีในหลายๆ เรื่อง ความตกลงเหล่านี้ แม้จะเริ่มจากการเจรจาและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างประเทศสมาชิกต่างๆ แต่เมื่อสำเร็จเป็นตัวตนออกมาแล้วก็จะเปลี่ยนสถานะเป็นกรอบที่ประเทศสมาชิกจะต้องเฝ้าระวังมิให้ “ล้ำเส้น” ที่กำหนด กรอบกติกา ระหว่างประเทศเหล่านี้ย่อมจะมีอิทธิพลในการบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกมิให้ขัดแย้งกับกรอบกติกาที่ถูกรวบรวมไว้ร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกต่างๆ ผลจากกระบวนการนี้แน่นอนว่าย่อมทำให้กฎหมายและแนวคิดทางกฎหมายของประเทศสมาชิกต่างๆ เดินไปในทิศทางเดียวกันตามไปด้วย

กระบวนการ “ก่อรูปร่าง” ของแนวคิดทางกฎหมายที่เกิดจากอิทธิพลขององค์กรระหว่างประเทศข้างต้นนี้ อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการเชิง



บังคับ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยาย แต่กระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิดทางกฎหมายของประเทศต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอีกประการคือ กระบวนการที่เป็นไปโดยสมัครใจผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างประเทศ เช่น การทำงานของคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ แห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law) ที่เป็นเวทีระดมนักกฎหมายผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุปความคิดรวบยอดออกมาเป็นเอกสารทางกฎหมายต่างๆ ที่สำคัญคือการจัดทำ “กฎหมายแม่แบบ” (“Model Laws”) กฎหมายแม่แบบเหล่านี้ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายในลักษณะดังที่เราเข้าใจกันโดยทั่วไป หากแต่เป็นเพียงแนวทางของการบัญญัติกฎหมายที่ประเทศต่างๆ สามารถนำไปใช้ในการบัญญัติกฎหมายภายในได้ โดยในการนำไปใช้นั้นก็มีได้ มีข้อจำกัดว่าต้องนำไปใช้ในลักษณะใดและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา การนำกฎหมายแม่แบบเหล่านี้ไปใช้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจอย่างแท้จริง และจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประเทศเห็นคุณค่าหรือคุณประโยชน์ที่กฎหมายแม่แบบเหล่านี้จะให้ได้ เมื่อมีหลายประเทศนำกฎหมายแม่แบบเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการบัญญัติกฎหมายภายในของตนย่อมทำให้ “รูปร่าง” และ “หน้าตา” ของกฎหมายประเทศต่างๆ เหล่านั้นคล้ายคลึงกัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งที่ผ่านมามีกฎหมายแม่แบบหลายฉบับก็ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจและมีการนำไปใช้ในประเทศจำนวนมาก เช่น กฎหมายแม่แบบว่าด้วยการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

หากเราพิจารณาไปถึง “เครื่องมือ” ที่มีส่วนสำคัญในการ “ก่อรูปร่าง” ของแนวความคิดทางกฎหมายในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ ก็จะได้เห็นว่า “เครื่องมือ” ที่อยู่ ณ จุดศูนย์กลางของความเปลี่ยนแปลงนี้คือเครื่องมือของการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ ในกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวความคิดทางกฎหมายที่ไหลเวียนอยู่ทุกชั่วขณะนี้ แน่นอนว่าผู้รับข้อมูลย่อมจะมีการพิจารณา

ข้อดีข้อด้อยของแนวความคิดทางกฎหมายของแต่ละประเทศ และเลือกรับส่วนที่เป็นประโยชน์ไว้ใช้เอง แม้แต่ในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ เอง หากพิจารณาถึงเนื้อหาของกระบวนการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการนำแนวความคิดทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ มานำเสนอ เปรียบเทียบวิเคราะห์และคัดสรรสกัดมาเป็นแนวคิดรวบยอดที่สมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับได้ การศึกษากฎหมายเชิงเปรียบเทียบจึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนากฎหมายของประเทศต่างๆ

อย่างไรก็ตาม เครื่องมือชิ้นนี้แม้จะมีคุณอนันต์ แต่การนำไปใช้จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังด้วย ดังที่ได้กล่าวถึงในตอนต้นของบทสรุปนี้แล้วว่า การศึกษากฎหมายเชิงเปรียบเทียบควรจะต้องศึกษาให้เข้าใจถึง “ตัวตน” และ “จิตวิญญาณ” ที่แท้จริงของกฎหมายของแต่ละประเทศด้วย เพื่อจะทำให้การนำกฎหมายไปใช้เป็น การนำไปใช้ด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง นอกจากนั้น ในส่วนของการศึกษากฎหมายเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายหรือกฎกติการะหว่างประเทศแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่พึงต้องระลึกถึงด้วยคือ “ผลประโยชน์” เนื่องจากในเวทีการเมือง ไม่ว่าในประเทศหรือระหว่างประเทศ ล้วนแต่เป็นเวทีของผลประโยชน์ กฎกติกาที่เกิดขึ้นในเวทีระหว่างประเทศล้วนแต่เป็นผลพวงของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น การศึกษาโดยเฉพาะเพื่อการนำไปใช้จึงต้องเข้าใจถึง “ผลประโยชน์” ที่อยู่เบื้องหลังหรือเป็นที่มาของกฎกติกาเหล่านั้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปใช้ต้องเข้าใจว่าผลประโยชน์ที่จะต้องสูญเสียกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ ด้านใดจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน ผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนกันนั้นมีความคุ้มค่าหรือไม่ เพียงใด

หากศึกษาโดยปราศจากความตระหนักและหยั่งรู้ในปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ผู้ศึกษาอาจจะตกอยู่ในวังวนของกระแสข้อมูลและแนวความคิดที่พยายามพัดพาผู้ที่ตกเข้าไปให้ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ผลของการศึกษาจะเหลือคุณค่าเพียงน้อยนิดหรือแม้แต่จะเกิดโทษมหันต์แก่สังคมและประเทศชาติ



ประสบการณ์การศึกษาวิจัยในประเทศฝรั่งเศส

สมบัติ พุดมิพวงศักดิ์^{*}



ข้าพเจ้าต้องขอออกตัวก่อนว่าอาจมีประสบการณ์การศึกษาวิจัยในประเทศฝรั่งเศสไม่มากนัก เนื่องจากไม่มีโอกาสไปศึกษาต่อประเทศฝรั่งเศสในชั้นปริญญาเอก เพราะเหตุว่าหลังจากจบการศึกษาชั้นปริญญาโทจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว แม้จะมีความคิดที่จะไปศึกษาต่อชั้นปริญญาเอกที่ประเทศฝรั่งเศสโดยได้ไปสมัครสอบแข่งขันรับทุนของ กพ. ซึ่งให้ทุนข้าราชการไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทและปริญญาเอกสาขากฎหมายมหาชนที่ประเทศฝรั่งเศสก็ตาม แต่เมื่อผ่านการสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์และได้รับการประกาศรายชื่อให้เป็นผู้สอบได้ทุนในลำดับที่หนึ่งแล้วปรากฏว่าคณะอนุกรรมการกฎหมายของ กพ. มีมติไม่ให้ทุนข้าพเจ้า โดยให้เหตุผลว่าศาลยุติธรรมได้แยกเป็นหน่วยงานอิสระแล้ว กพ. ไม่อาจจัดสรรทุนให้ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมได้ ดังนั้น ไม่ว่าเหตุผลดังกล่าวจะถูกต้อง

^{*} ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา นิติศาสตร์บัณฑิต (ธรรมศาสตร์), เนติบัณฑิตไทย, นิติศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬา), LL.M, Master in European Business Law, University of Aix-Marseille III, France.



หรือไม่ ก็ทำให้ข้าพเจ้าไม่ได้ไปศึกษาต่อในชั้นปริญญาเอกที่ประเทศฝรั่งเศสตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปศึกษาต่อชั้นปริญญาโทในประเทศฝรั่งเศสด้วยทุนส่วนตัวในเวลาต่อมา จึงพอจะเล่าประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาและจากคำบอกเล่าของเพื่อนที่จบการศึกษาแล้วและที่กำลังศึกษาชั้นปริญญาเอกอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งคาดว่า จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร

ระบบการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรปกติซึ่งสอนเป็นภาษาฝรั่งเศสหรือหลักสูตรพิเศษซึ่งสอนเป็นภาษาอังกฤษ ต่างก็กำหนดให้นักศึกษาต้องทำงานวิจัยทั้งสิ้น หลักสูตรที่ข้าพเจ้าไปศึกษาต่อเป็นหลักสูตรปริญญาโทด้านกฎหมายธุรกิจยุโรป (LL.M, Master in European Business Law) ซึ่งเทียบเท่ากับ Māstrise ในหลักสูตรปกติ หลักสูตรนี้จะรับเฉพาะนักศึกษาต่างชาติ และการเรียนการสอน การสอบ รวมทั้งการทำวิทยานิพนธ์ (Dissertation) จะเป็นภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาจะต้องมีความรู้ภาษาฝรั่งเศสพอสมควรโดยจะมีการทดสอบวัดระดับความรู้ภาษาฝรั่งเศสก่อนเข้าทำการศึกษา และในระหว่างการศึกษาจะต้องเรียนวิชาภาษาฝรั่งเศสและผ่านการสอบตามที่หลักสูตรกำหนดด้วย ส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์อาจเกี่ยวข้องกับวิชาต่างๆ ในหลักสูตร ดังนี้

- Comparative European Legal Systems
- Judicial Protection
- European Union Legal Order
- European Commercial Law
- European Competition Law
- European Social Law
- Fiscal and Monetary Law
- European Policies



ในการทำวิทยานิพนธ์ นักศึกษาจะต้องติดต่ออาจารย์ที่ทำการสอนในหลักสูตรด้วยตนเองเพื่อขอให้ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และจะต้องหารือตั้งแต่การกำหนดหัวข้อ เค้าโครงและรายละเอียดต่างๆ ของวิทยานิพนธ์จนแล้วเสร็จ การเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรพิจารณาในเรื่องความรู้ความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะทำ อุปนิสัยใจคอและเวลา ซึ่งอาจารย์คาดว่าจะมีให้ด้วย ข้าพเจ้ามีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นชาวฝรั่งเศสซึ่งจบการศึกษากฎหมายจากประเทศสหรัฐอเมริกา อาจารย์ท่านนี้เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งกฎหมายสหภาพยุโรป กฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายอังกฤษ รวมทั้งเป็นอาจารย์สอนกฎหมายในมหาวิทยาลัยของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษด้วย ท่านได้ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือข้าพเจ้าในการทำวิทยานิพนธ์หัวข้อ Trade Secret in National and International Protection เป็นอย่างดีจนจบการศึกษา

นอกจากการเรียนการสอนแล้ว หลักสูตรนี้ยังกำหนดให้นักศึกษาไปทัศนศึกษา (Study Trips) ตามหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาที่เรียน เช่น ศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice/ECJ) รัฐสภายุโรป (European Parliament) คณะมนตรียุโรป (European Council) และคณะกรรมการยุโรป (European Commission) ทำให้นักศึกษามีประสบการณ์และทราบถึงสภาพปัญหาข้อขัดข้องของหน่วยงานนั้นๆ อย่างแท้จริงและได้มีโอกาสรู้จักกับบุคคลที่อาจเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ รวมทั้งได้รับเอกสารข้อมูลที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์ด้วย

กล่าวได้ว่า เนื้อหาวิชาที่เรียน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการทัศนศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตาม ในประเทศฝรั่งเศสยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งบรรยากาศทางวิชาการและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยเป็นอย่างมากด้วย เช่น



- ห้องสมุด มีหนังสือและเอกสารต่างๆ จำนวนมากมาย โดยจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบและสะดวกในการค้นคว้าอ้างอิง รวมทั้งมีการเชื่อมต่อเครือข่ายห้องสมุดกับต่างมหาวิทยาลัยและองค์กรภายนอก

- คอมพิวเตอร์ มีคอมพิวเตอร์จำนวนมากโดยสามารถเชื่อมต่อบริเวณข้อมูลภายในและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ค้นคว้าภายในห้องสมุดได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนบริเวณหอพักนักศึกษาก็จะมีบริการคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือน

- สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ หลายมหาวิทยาลัยจะมีล็อกเกอร์ขนาดใหญ่ โต๊ะเขียนหนังสือและปลั๊กไฟ รวมทั้งปลั๊กเสียบคอมพิวเตอร์อยู่บริเวณใกล้ห้องสมุดเพื่อความสะดวก โดยนักศึกษาไม่ต้องขนหนังสือและสัมภาระจำนวนมากไปกลับระหว่างหอพักกับห้องสมุดหรือมหาวิทยาลัย

- บรรยายภาคทฤษฎีวิชาการ มีการอบรมสัมมนาวิชาการต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีเวทีถกเถียงปัญหาหรือการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการอย่างแพร่หลาย มีการเปรียบเทียบสิ่งที่ทำมาแล้วในอดีตกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ทั้งในประเทศและในภูมิภาคต่างๆ ของโลก เช่น ในด้านการศึกษากฎหมายก็มีสถาบันกฎหมายเปรียบเทียบ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยด้านกฎหมาย

- อาจารย์ส่วนใหญ่พร้อมและกระตือรือร้นที่จะให้นักศึกษาซักถาม ตอบปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการได้ตลอดเวลา

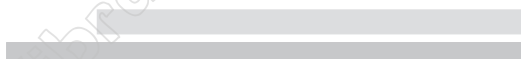
- สภาพแวดล้อมทั่วไป หลายเมืองของฝรั่งเศสมีสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตในการศึกษาวิจัย คือ มีสภาพเมืองที่สวยงามเงียบสงบ มีที่พักผ่อนหย่อนใจจำนวนมาก เช่น สวนสาธารณะและทะเลสาบ เป็นต้น

โดยภาพรวมของการศึกษาวิจัยในประเทศฝรั่งเศสอาจกล่าวได้ว่าไม่แตกต่างไปจากของประเทศตะวันตกหรือประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายที่มีปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยอย่างพร้อมเพรียงและมีประสิทธิภาพ



ไม่ว่าด้านเนื้อหาวิชาที่เรียน หนังสือเอกสารข้อมูล อุปกรณ์หรือเครื่องมือในการศึกษาวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการทัศนศึกษา แต่ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การจัดเก็บข้อมูลต่างๆ นั้นจะดำเนินการอย่างเป็นระบบ หนังสือทางวิชาการจะมีการอ้างอิงต่อเนื่องกันอย่างชัดเจนและถูกต้อง ผู้ศึกษาวิจัยจึงสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้ได้ไม่สิ้นสุดและไม่ต้องนับหนึ่งใหม่ทุกครั้งที่ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องใด นอกจากนั้น รัฐบาลประเทศฝรั่งเศสยังมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน โดยงบประมาณแผ่นดินส่วนใหญ่จะเป็นงบประมาณด้านการศึกษา ประเทศฝรั่งเศสจึงมีสถาบันการศึกษาของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยที่มีมาตรฐานด้านการศึกษาสูงไม่ต่างกันเป็นจำนวนมาก และแต่ละมหาวิทยาลัยก็มีสถานที่และอุปกรณ์การศึกษาวิจัยอย่างครบถ้วน ส่วนนักศึกษาเองก็เสียค่าธรรมเนียมการศึกษาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งต่อการเพิ่มโอกาสการศึกษาวิจัยในด้านต่างๆ

รายชื่อคณะทำงาน
เพื่อเตรียมการเปิด
สถาบันวิจัยและพัฒนาคักดี







คณะที่ปรึกษานิติศาสตร์เสวนา

- | | |
|----------------------------------|-----------------|
| ๑. นายชัย ชลวร | ประธานที่ปรึกษา |
| เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม | |
| ๒. นายบวร กุลทนต์ | ที่ปรึกษา |
| ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ | |
| ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | |
| ๓. นายวัส ติงสมิตร | ที่ปรึกษา |
| ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ | |
| ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | |
| ๔. นายพินิจ สุเสาร์จ | ที่ปรึกษา |
| ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ | |
| ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | |

คณะทำงานนิติศาสตร์เสวนา

- | | |
|----------------------------------|----------------|
| ๑. นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง | ประธานคณะทำงาน |
| ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ | |
| ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | |
| ๒. นายวินัย เรืองศรี | คณะทำงาน |
| ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา | |
| แผนกคดีสิ่งแวดล้อม | |
| ๓. นายวิชัย ช่างหัวหน้า | คณะทำงาน |
| ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๓ | |
| ๔. นายไชยยศ วรรณศิริ | คณะทำงาน |
| ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล | |
| ประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา | |



- 173-186.p65

รายชื่อคณะทำงานเพื่อเตรียมการเปิดสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์



- | | |
|--|--------------------------|
| ๑๔. นายเรืองสิทธิ ตันกาญจนานุรักษ์
ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญา
และการค้าระหว่างประเทศกลาง | คณะทำงาน |
| ๑๕. นายสุวิทย์ รัตนสุนทร
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดนครปฐม | คณะทำงาน |
| ๑๖. นายทรงพล พลเยี่ยม
เลขาธิการศาลยุติธรรมประจำภาค ๒ | คณะทำงาน |
| ๑๗. นายสมศักดิ์ แก้วร่วมวงศ์
เลขาธิการศาลยุติธรรมประจำภาค ๕ | คณะทำงาน |
| ๑๘. นายเกริกเกียรติ พุทธสถิตย์
ผู้พิพากษาศาลอาญา | คณะทำงาน |
| ๑๙. นายภูมิวุฒิ พุทธสุธัตตา
ผู้พิพากษาศาลแขวงพระนครเหนือ | คณะทำงาน |
| ๒๐. นายสรวิศ ลิ้มปริงชี
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะทำงาน |
| ๒๑. นางสาวจิรฉวี อินทจาร
ผู้พิพากษาประจำสำนักงานศาลยุติธรรม | คณะทำงาน |
| ๒๒. นางสาวศศิธรณ์ ชัยรัตน์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา | คณะทำงาน |
| ๒๓. นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะทำงาน
และเลขาธิการ |



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๒๔. นายธนัชชัย ผดุงจิตติ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา

คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



คณะทำงานด้านพิธีการ

- | | |
|---|-----------------|
| ๑. นายภัทรศักดิ์ วรรณแสง
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | หัวหน้าคณะทำงาน |
| ๒. นางชลรีนย์ เกาพัฒนา อมรศักดิ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะทำงาน |
| ๓. นายธนัชชัย ผดุงจิตติ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะทำงาน |
| ๔. นายบรรหาญ จงเจริญประเสริฐ
ผู้ตรวจราชการ ๙ | คณะทำงาน |
| ๕. ผู้อำนวยการกองสารนิเทศ
และประชาสัมพันธ์หรือผู้แทน
(นายประยุทธ์ ศิริลัน) | คณะทำงาน |
| ๖. ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม หรือผู้แทน
(นายสิทธิพล สิทธิमारพ) | คณะทำงาน |
| ๗. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการศาลยุติธรรม
หรือผู้แทน
(นางสาวณัฐนันท์ คุณเงิน) | คณะทำงาน |
| ๘. หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม หรือผู้แทน
(นางสุนนา กิตพิงษ์) | คณะทำงาน |



- | | |
|---|---------------------------------|
| ๙. ผู้อำนวยการกองกลาง
(นายณัฐฤต สุคนธ์) | คณะทำงาน
และเลขานุการ |
| ๑๐. หัวหน้าฝ่ายประสานราชการ
และบริหารงานทั่วไป กองกลาง
(นางสาวนวลพรรณ ลายสังข์) | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๑๑. หัวหน้าฝ่ายสารบรรณ กองกลาง
(นางประภาพร หยกประเสริฐ) | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๑๒. นายสงกรานต์ บุญแก
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๔
กองกลาง | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๑๓. นางสาวจันทนาวิ อินทะกนก
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๓
กองกลาง | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |

รายชื่อคณะทำงานเพื่อเตรียมการเปิดสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์



คณะทำงานด้านสถานที่และอาหาร

- | | |
|---|--------------------------|
| ๑. นายธนชัย ผดุงธิตติ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | หัวหน้าคณะทำงาน |
| ๒. ผู้อำนวยการกองออกแบบ
และก่อสร้าง หรือผู้แทน
(นางยุพิน เทพไชย) | คณะทำงาน |
| ๓. ผู้อำนวยการสำนักการคลัง หรือผู้แทน
(นางสาวนงเยาว์ ลีวศิริวิไล) | คณะทำงาน |
| ๔. ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ
หรือผู้แทน
(นายบรรณก ฝื่อนโกคา) | คณะทำงาน |
| ๕. ผู้อำนวยการสำนักแผนงานและงบประมาณ
หรือผู้แทน
(นายสมพงษ์ สุรวฒนานนท์) | คณะทำงาน |
| ๖. หัวหน้าส่วนรักษาความปลอดภัย
และระบบสื่อสาร สำนักการคลัง
(นายเศวต จันทวงศ์) | คณะทำงาน |
| ๗. หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม หรือผู้แทน
(นางสุนา กิตติพงษ์) | คณะทำงาน |
| ๘. ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม
(นายสิทธิพล สิทธิमारพ) | คณะทำงาน
และเลขานุการ |



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๙. นางจกกลณี เมฆรัตนวรกุล
นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล ๔
สถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



คณะกรรมการด้านจัดทำหนังสือที่ระลึก

- | | |
|---|-----------------------------------|
| ๑. นางเยาวรัตน์ เตมีศรีสุข
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | หัวหน้าคณะกรรมการ |
| ๒. นายสุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะกรรมการ |
| ๓. นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะกรรมการ |
| ๔. นางสาวเปรมรัตน์ วิจารณ์ญาณ
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะกรรมการ |
| ๕. หัวหน้ากลุ่มเอกสารวิชาการ
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม
(นางสุวรรณี ไชยาศิริศิลป์) | คณะกรรมการ |
| ๖. นางสาววงษ์เดือน ดาวเรือง
นิติกร ๗ ว สำนักวิชาการศาลยุติธรรม | คณะกรรมการ |
| ๗. นางสาวสมปอง ยศถาสุโรดม
นิติกร ๖ ว สำนักวิชาการศาลยุติธรรม | คณะกรรมการ |
| ๘. หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม
(นางสุนนา กิตติพงษ์) | คณะกรรมการ
และเลขานุการ |
| ๙. นายฉัฐภูมิ วัฒนศิริพงศ์
นักวิจัยสังคมศาสตร์ ๕
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม | คณะกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการ |



ศาลยุติธรรมกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

๑๐. นางสาวทรงพร สัตยาภิธาน
นิติกร ๕ สำนักวิชาการศาลยุติธรรม

คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)



คณะทำงานด้านประชาสัมพันธ์

- | | |
|--|---------------------------------|
| ๑. นายมนตรี ศิลป์มหานันทิต
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | ที่ปรึกษาคณะทำงาน |
| ๒. นายสมบัติ พงศ์พิงศ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | หัวหน้าคณะทำงาน |
| ๓. นายสรวิศ ลิ้มปรางษ์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
ประจำสำนักประธานศาลฎีกา | คณะทำงาน |
| ๔. หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการศาลยุติธรรม หรือผู้แทน
(นางสุนนา กิตติพงษ์) | คณะทำงาน |
| ๕. ผู้อำนวยการกองสารนิเทศ
และประชาสัมพันธ์
(นายประยุทธ์ ศิริลัน) | คณะทำงาน
และเลขานุการ |
| ๖. นางอุมาพร แพรประเสริฐ
นักประชาสัมพันธ์ ๗
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๗. นายมฤชา สุขเอม
นักประชาสัมพันธ์ ๕
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๘. นางสาวณัฐณี โพธิ์ขำ
นักประชาสัมพันธ์ ๔
กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ | คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ |

